

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจในการยึดทรัพย์สินค้า เพื่อดำเนินการ
ตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534

เชาวลิต ชูเลื่อน

งานนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

มกราคม 2561

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

อาจารย์ผู้ควบคุมงานนิพนธ์และคณะกรรมการสอบงานนิพนธ์ ได้พิจารณา
งานนิพนธ์ของ เชาวลิต ชูเลื่อน ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา
ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

อาจารย์ผู้ควบคุมงานนิพนธ์

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ดร.รัชณี แต่งอ่อน)

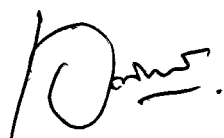
คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน
(ดร.รัชณี แต่งอ่อน)

พ.ศ. ก. ด.
..... กรรมการ
(พันตำรวจโท ดร.ประลอง ศิริกุล)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประทีป ทับอัตรานนท์)

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ อนุมัติให้รับงานนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา
ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร)

วันที่ 19 เดือน มกราคม พ.ศ. 2561

ประกาศคุณูปการ

งานนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาจาก ดร.รัชนิ แดงอ่อน อาจารย์ที่ปรึกษา
พันตำรวจโท ดร.ประลอง ศิริภูท และรองศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.ประทีป ทับอรรถานนท์
คณะกรรมการสอบ ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง ตลอดจนแก้ไข
ข้อบกพร่องต่างๆด้วยความละเอียดประณีต คุณเลเอาใจใส่ตลอดมา จึงขอกราบขอบพระคุณอาจารย์
ทั้งสามท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณนักวิชาการ อาจารย์ และนักวิจัยทั้งหลาย ที่ได้แต่งหนังสือบทความ
ตลอดจนจัดทำวิจัยต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เขียน ได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูล สูงสุดเหนือสิ่งอื่นใดผู้เขียนขอกราบ
ขอบพระคุณบิดา มารดา และครอบครัวที่เป็นแรงบันดาลใจอันสำคัญ และให้การสนับสนุนตลอด
มา

หากงานนิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่าและประโยชน์ต่อบุคคลหนึ่งบุคคลใดก็ดี ผู้เขียน ขอมอบ
เป็นกตเวทิตาคุณแด่บุพการี บิดา มารดา แด่บูรพาจารย์ผู้ให้การศึกษา และผู้มีพระคุณทุกท่านทั้งใน
อดีตและปัจจุบัน หากงานนิพนธ์ฉบับนี้ยังมีความบกพร่องอยู่ ผู้เขียนขออภัยมา ณ ที่นี้ และขอน้อม
รับไว้แต่เพียงผู้เดียว

เชาวลิต ชูเลื่อน

57921180: สาขาวิชา: กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา; น.ม. (กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา)

คำสำคัญ: ปัญหาทางกฎหมาย/ อำนาจในการยึดทรัพย์สิน/ พระราชบัญญัติ/ การปราบปราม/
ผู้กระทำความผิด/ ยาเสพติด

เชาวลิต ชูเลื่อน: ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจในการยึดทรัพย์สินมา เพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 (LEGAL PROBLEMS CONCERNING THE POWER TO SEIZE PROPERTY FOR INVESTIGATION UNDER THE MEASURE FOR SUPPRESSING NARCOTIC OFFENDERS ACT, B.E. 2534) คณะกรรมการควบคุมงานนิพนธ์: ประลอง ศิริภูท, ปร.ด., 120 หน้า. ปี พ.ศ. 2560.

สารนิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมา ความสำคัญและปัญหาเกี่ยวกับอำนาจทางกฎหมายในการดำเนินการยึดอายัดทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ที่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อนำมาสู่กระบวนการในการตรวจสอบทรัพย์สิน ตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 โดยศึกษาความหมายของยาเสพติด การจับ การยึดอายัด มาตรการทางกฎหมายที่ใช้ในการยึดทรัพย์สินตลอดจนขั้นตอนกระบวนการในการดำเนินการตามกฎหมายทั้งของไทยและของต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงและพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับอำนาจในการยึดอายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ผลจากการศึกษาเกี่ยวกับการใช้อำนาจในการยึดอายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของไทย ปรากฏว่าไม่มีบทกฎหมายใดเลยที่จะให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ผู้ทำการจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือไม่มีอำนาจใดเลยที่จะให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ที่ได้ทำการยึดทรัพย์สินไว้ก่อนคณะกรรมการ หรือเลขานุการ ป.ป.ส. มีคำสั่งให้ยึดอายัดทรัพย์สินไว้ชั่วคราว ในอันที่จะยึดทรัพย์สินที่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อนำเข้าสู่กระบวนการในการตรวจสอบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2534 ตรงกันข้ามกับของต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา หรือประเทศสิงคโปร์ หรือเขตปกครองพิเศษของประเทศจีน (ฮ่องกง) ได้มีการกำหนดหรือบัญญัติเป็นกฎหมายในการที่จะให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีหน้าที่ในการปราบปรามยาเสพติดสามารถที่จะดำเนินการยึดอายัดทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้ไว้อย่างชัดเจน หรือหากเทียบเคียงกับกฎหมายอื่นอย่างเช่นกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน จะเห็นได้ว่าของต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสิงคโปร์ หรือแม้แต่ประเทศออสเตรเลีย ก็ได้มีการกำหนดรูปแบบวิธีการในการยึดทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือในความผิดมูลฐานอื่น ๆ ไว้อย่างชัดเจน จากปัญหา และเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาเห็นว่าเพื่อเป็นการป้องกันความเสียหายอันจะเกิดกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการปราบปรามยาเสพติด หรือราษฎรผู้ได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ และเป็นการป้องกันการใช้ดุลพินิจหรือการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่อย่างเกินเลย จึงเห็นควรปรับและแก้ไขบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ให้มีความครอบคลุมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

57921180: PROGRAM: CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGY; LL.M. (CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGY)

KEYWORDS: LEGAL PROBLEMS/ CONCERNING THE POWER TO SEIZE PROPERTY/ INVESTIGATION UNDER THE MEASURE/ SUPPRESSING NARCOTIC OFFENDERS

CHOWALIT CHOOLUAN: LEGAL PROBLEMS CONCERNING THE POWER TO SEIZE PROPERTY FOR INVESTIGATION UNDER THE MEASURE FOR SUPPRESSING NARCOTIC OFFENDERS ACT, B.E. 2534. ADVISOR: PRALONG SIRIKUL, Ph.D. 120 p. 2017.

This individual study aims to investigate the backgrounds, significance, and problems of the legislative power on the asset forfeiture action of the defenders in an offence relating to narcotics to proceed the asset inspection procedure under Act on measure for the suppression of defenders in an offence relating to narcotics, B.E. 2534. The researcher studied the meanings of narcotics, confiscation, and forfeiture, as well as the legal measures used for forfeiture of assets and the legal actions of Thailand and foreign countries in order to pave the way for amending, improving, and developing the law relating to the power of forfeiture of assets pertaining to the offence of narcotics of Thailand to be more effective.

According to the findings regarding to the power of forfeiture of assets connected with the commission of an offence relating to narcotics of Thailand, there is not any law allowing an arresting officer of offender committing an offence relating to narcotics, and there is not any power given to an officer to temporarily forfeit the assets before being appointed by the secretary of Narcotics Control Board (NCB), to forfeit the assets of offender committing an offence relating to narcotics to proceed the asset inspection procedure under Act on measure for the suppression of defenders in an offence relating to narcotics, B.E. 2534. This is opposite to other countries, such as U.S.A., Singapore, and Hong Kong Special Administrative Region of the People's Republic of China where the laws allowing state officers responsible for the suppression of narcotics to forfeit the assets of defenders committing an offence relating to narcotics have been obviously promulgated. Comparing with other laws such as the law of Anti-Money Laundering Act in U.S.A., Singapore and Australia, the conformation and approach of forfeiture of assets pertaining to an offence relating to narcotics or other offences has been explicitly regulated.

According to the problems and reasons stated above, to prevent disadvantages of an operating officer of suppression of narcotics and people influenced by the use of power of state officer and to prevent the use of immoderate power and discretion of an officer, it is appropriate to make some revisions to the law under Act of prevention and suppression of narcotics, B. E. 2519 to be more comprehensive and effective

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	13
สมมติฐานของการวิจัย.....	14
ขอบเขตของการศึกษา.....	15
วิธีดำเนินการศึกษา.....	15
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	16
2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการยึดและริบทรัพย์สินในคดีอาชญากรรม.....	17
ความหมายของคำว่า อาชญากรรม ริบทรัพย์สิน ยึดทรัพย์สิน และทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง	
กับการกระทำความผิด.....	17
ที่มาและแนวคิดเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินในคดีอาชญากรรม.....	22
วัตถุประสงค์ ในการยึด /ริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด.....	34
3 หลักกฎหมายเกี่ยวกับการยึด /ริบทรัพย์สิน ของประเทศไทย และต่างประเทศ.....	49
การยึด และการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ตามพระราชบัญญัติ	
ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542.....	50
หลักกฎหมายเกี่ยวกับการยึดทรัพย์สินตามกฎหมายการฟอกเงินของต่างประเทศ....	55
หลักกฎหมายในการริบทรัพย์สินคดีอาชญากรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา.....	59
แนวทางในการยึด/ริบทรัพย์สินคดีอาชญากรรมในเขตปกครองพิเศษของประเทศจีน	
(ฮ่องกง).....	74
แนวทางในการยึด/ริบทรัพย์สินคดีอาชญากรรมในประเทศสิงคโปร์.....	77
มาตรการริบทรัพย์สินตามกฎหมายไทย.....	84

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4	วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับการยึดทรัพย์สิน..... 92
	วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการยึดทรัพย์สินมาสู่กระบวนการตาม
	พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด
	พ.ศ. 2534..... 92
	วิเคราะห์ขอบเขตอำนาจในการยึดอายัดทรัพย์สินของเจ้าพนักงานป้องกันและ
	ปราบปรามยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519.. 101
5	บทสรุป และข้อเสนอแนะ..... 107
	บทสรุป..... 107
	ข้อเสนอแนะ..... 112
	บรรณานุกรม..... 116
	ประวัติย่อของผู้วิจัย..... 120

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	มาตรการริบทรัพย์.....	88
2	กระบวนการริบทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด.....	90

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าทางภาครัฐหรือหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหรือหน้าที่ในด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด แม้ประเทศไทยจะวางมาตรการ การเอาจริงเอาจังกับการปราบปรามยาเสพติดมากเพียงใด มีการจับกุมผู้กระทำความผิด มีการตรวจยึดยาเสพติดได้มากมายเพียงใด แต่ปัญหาความรุนแรงจากการแพร่ระบาดของยาเสพติดก็มิได้ลดน้อยถอยลง มีแต่จะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ในด้านการปราบปรามผู้กระทำความผิดเจ้าหน้าที่สามารถจับกุมผู้กระทำความผิดได้แต่เพียงผู้กระทำความผิดระดับรายย่อย หรือผู้รับจ้างขนยาเสพติดเท่านั้น ส่วนตัวการใหญ่หรือนายทุนที่อยู่เบื้องหลังการกระทำความผิดไม่สามารถนำตัวมาดำเนินคดีและลงโทษได้ ดังนั้น เมื่อพิจารณาและเข้าใจในบริบทหรือวัตถุประสงค์ รวมถึงแรงจูงใจ (Motivation) ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดแล้ว จะรู้ว่าวัตถุประสงค์หรือแรงจูงใจหลักในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดคือเงิน หรือความผลประโยชน์ตอบแทนในด้านต่าง ๆ ดังนั้นถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถตัดท่อน้ำเลี้ยงนี้ได้ ในที่นี้คือการยึดทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดแล้ว ไม่เพียงแต่เป็นการตัดวงจรของเครือข่ายการค้ายาเสพติด ยังเป็นการทำลายขวัญและกำลังใจในการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดอีกด้วย ประโยชน์ที่ได้จากการค้ายาเสพติดไม่ว่าจะเป็นเงินหรือทรัพย์สินต่าง ๆ ก็มีจำนวนมหาศาลซึ่งนายทุนหรือตัวการใหญ่ก็จะนำผลเงินหรือทรัพย์สินเหล่านั้นไปสร้างอิทธิพลขยายขอบข่ายการค้ายาเสพติดให้กว้างขวางออกไปอีก อันมีผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศเป็นอย่างมาก

รัฐบาลจึงได้ออกพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 เพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยได้กำหนดมาตรการพิเศษให้สามารถนำตัวการใหญ่หรือนายทุนที่อยู่เบื้องหลังการกระทำความผิดมาลงโทษ พร้อมทั้งกำหนดมาตรการในการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดด้วย จากการศึกษา พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 โดยเฉพาะในส่วนของการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น ซึ่งมีความชัดเจน รัดกุม และเป็นกฎหมายหรือเครื่องมือที่ดีสำหรับใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ด้านการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด แต่การให้อำนาจตามกฎหมาย

ดังกล่าว ก็ยังไม่ครอบคลุมเท่าที่ควร กล่าวคือ อำนาจขั้นต้นในการตรวจยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องหรือเชื่อว่าได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อนำมาไว้คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน หรือเลขาธิการ ป.ป.ส. ตรวจสอบนั้น ไม่มีกฎหมายใดเลยที่จะให้เจ้าหน้าที่ผู้จับกุมหรือผู้ยึดทรัพย์สินกระทำได้ เพราะในทางปฏิบัติแล้วเจ้าหน้าที่ผู้ทำการตรวจยึดทรัพย์สิน ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่ทหาร หรือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานอื่นใดที่มีอำนาจในการจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด บุคคลหรือหน่วยงานเหล่านี้ต่างไม่มีอำนาจในการที่จะไปดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องหรือเชื่อว่าได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อนำมาตรวจสอบ เนื่องบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มิได้ให้อำนาจไว้โดยเฉพาะเจาะจง แต่อำนาจตามบทบัญญัติเช่นว่านั้นเป็นการให้อำนาจแก่คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินในการที่จะยึดหรืออายัดทรัพย์สิน แต่เมื่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำการจับ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร ฝ่ายปกครอง จับกุมผู้ค้ายาเสพติดได้แล้ว ไม่ว่าจะเป็นรายใหญ่ รายกลาง หรือรายย่อย จะทำการยึดทรัพย์สินไว้เบื้องต้นเพื่อป้องกันการถ่ายโอน ซุกซ่อน ยักยอกทรัพย์สิน ไม่ว่าจะเป็นเงินสดในบัญชีธนาคาร หรือเงินสดที่ผู้ค้ายาเสพติดได้ฝากหรือเก็บซุกซ่อนไว้กับผู้ใกล้ชิด เจ้าหน้าที่ผู้ทำการจับกุมก็ไม่สามารถทำได้อย่างเต็มที่ เพราะไม่มีอำนาจโดยตรง จึงทำให้ทรัพย์สินอาจถูกถ่ายโอนไป จึงทำให้ไม่สามารถตัดวงจรการค้ายาเสพติดไปได้ ทำให้การค้ายาเสพติดไม่สามารถปราบปรามให้หมดไปได้เพราะผู้ค้ายาเสพติดยังมีเงินทุนหมุนเวียนที่จะใช้ในการค้ายาเสพติดต่อไปไม่จบสิ้น และถึงแม้ว่าตามมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวจะบัญญัติว่าคณะกรรมการหรือเลขาธิการอาจมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินแทนแล้วรายงานให้ทราบก็ตามแต่ เพราะบุคคลเหล่านั้นจะเข้ามาทำหน้าที่หรือบทบาทภายหลังจากเจ้าหน้าที่ชุดจับกุมหรือเจ้าหน้าที่ผู้ทำการตรวจยึดหรืออายัดทรัพย์สินได้ดำเนินการยึดอายัดทรัพย์สินมาจากผู้กระทำความผิดแล้ว ซึ่งเมื่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำการตรวจยึดดำเนินการยึดอายัดแล้วก็จะส่งเรื่องมาให้เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ดำเนินการออกคำสั่งให้แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบคดี และสั่งให้มีการตรวจสอบหรือยึดอายัดทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้ชั่วคราวเพื่อตรวจสอบ โดยเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด จะมอบหมายและแต่งตั้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการแทน ภายใต้การควบคุมดูแลของอนุกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ซึ่งภายหลังจากมีการแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบคดีตรวจสอบทรัพย์สินแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับการแต่งตั้งย่อมมีอำนาจตามหน้าที่ในอันที่จะดำเนินการ โดยอาศัยอำนาจของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ซึ่งเป็นอำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่อำนาจดังกล่าวนี้เป็นอำนาจที่ได้มาภายหลังจาก

ที่มีการยึดทรัพย์สิน โดยเจ้าหน้าที่ผู้ทำการจับกุม หากมองย้อนกลับไปก่อนที่เอกสารบันทึกการจับกุมหรือเอกสารบันทึกการตรวจยึดจะส่งมาถึงคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน หรือเลขาธิการ ป.ป.ส. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในกรณีมีการจับกุมและได้ดำเนินการยึดทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมานั้น บุคคลเหล่านี้ได้ใช้อำนาจหรือบทบาทบัญญัติแห่งกฎหมายใดในอันที่จะได้กระทำการดังกล่าวได้ ซึ่งเป็นปัญหาทางกฎหมายอันเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการติดตามยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดได้ทันทั่วถึง จึงควรที่จะเพิ่มอำนาจในการตรวจยึดทรัพย์สินให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ทำการจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดด้วย

การยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 16 ได้บัญญัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ไว้ดังนี้

(1) เสนอแนะต่อรัฐมนตรีเกี่ยวกับการออกกฎกระทรวงตามมาตรา 14 มาตรา 21 มาตรา 22 และมาตรา 23 และมาตรา 33

(2) ตรวจสอบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

(3) วินิจฉัยว่าทรัพย์สินใดของผู้ต้องหาหรือผู้อื่นเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหรือไม่

(4) ยึดหรืออายัดทรัพย์สินตามมาตรา 22

(5) วางระเบียบเกี่ยวกับการเก็บรักษา การนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดและการนำทรัพย์สินไปใช้ประโยชน์ตามมาตรา 24 และระเบียบเกี่ยวกับกองทุนตามมาตรา 37 และมาตรา 38 การริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

1. ลักษณะโดยทั่วไป

ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หมายถึง เงินหรือทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และให้รวมถึงเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยการใช้เงินหรือทรัพย์สินดังกล่าวซื้อหรือกระทำไม่ว่าด้วยประการใด ๆ ให้เงินหรือทรัพย์สินนั้นเปลี่ยนแปลงสภาพไปจากเดิม ไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงสภาพกี่ครั้ง และไม่ว่าเงินหรือทรัพย์สินนั้นจะอยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่น โอนไปเป็นของบุคคลอื่น หรือปรากฏตามหลักฐานทางทะเบียนว่าเป็นของบุคคลอื่นก็ตาม

ขั้นตอนการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องนี้ จะเริ่มต้นโดย “กระบวนการตรวจสอบทรัพย์สิน” โดยกฎหมายกำหนดให้มีคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน” ประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยตำแหน่ง โดยมี

ปลัดกระทรวงยุติธรรมเป็นประธานกรรมการ อัยการสูงสุดเป็นรองประธานกรรมการ ผู้บัญชาการ
ตำรวจแห่งชาติ อธิบดีกรมที่ดิน อธิบดีกรมบังคับคดี อธิบดีกรมศุลกากร อธิบดีกรมสรรพากร และ
ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นกรรมการ และเลขาธิการเป็นกรรมการและเลขานุการ

เมื่อคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินวินิจฉัยว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง
กับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และเสนอพนักงานอัยการเพื่อยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งริบ
ทรัพย์สินแล้ว หากศาลได้สวนเห็นว่าคดีมีมูลว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการ
กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ศาลจะสั่งให้ริบทรัพย์สินนั้น

จะเห็นได้ว่า กระบวนการตรวจสอบทรัพย์สินไปจนถึงการริบทรัพย์สินนี้ มี
ลักษณะเฉพาะพิเศษแตกต่างจากการริบทรัพย์สินตามกฎหมายแพ่งหรือกฎหมายอาญาที่ใช้อยู่ทั่วไป
โดยสรุป ดังนี้

1. การตรวจสอบทรัพย์สินเป็นกระบวนการสอบสวน โดยคณะกรรมการตรวจสอบ
ทรัพย์สิน มีพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้ปฏิบัติการในการสอบสวนรวบรวม
พยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลายอื่น เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับ
ทรัพย์สินของผู้ถูกตรวจสอบ ซึ่งเป็นการใช้อำนาจในการสอบสวนต่างจากประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญา ที่กำหนดให้เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวน

2. คดีตรวจสอบทรัพย์สินเป็นคดีอุปกรรมของคดีอาญา กล่าวคือ หากพนักงานอัยการมี
คำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี หรือศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีความผิด
เกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งเป็นความผิดประชานแล้ว จะทำให้การยึดหรืออายัดทรัพย์สินของ ผู้ต้องหา
หรือจำเลยรายนั้น รวมทั้งทรัพย์สินของผู้อื่นที่ได้ยึดหรืออายัดไว้เนื่องจากเกี่ยวเนื่องกับการกระทำ
ความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยรายนั้นสิ้นสุดลง

3. วิธีพิจารณาคดีเพื่อริบทรัพย์สินในชั้นศาล กำหนดให้ศาลใช้วิธีไต่สวน ดังนั้นพนักงาน
อัยการซึ่งเป็นผู้ร้องมีภาระเพียงนำสืบให้ฟังได้ว่าคดีมีมูลว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้อง
กับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือนำสืบให้เข้าข้อสันนิษฐานตามมาตรา ๒๕ วรรคสอง
จากนั้นเป็นภาระของฝ่ายจำเลย คือ เจ้าของทรัพย์สินเหล่านั้น จะต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าทรัพย์สิน
นั้นไม่ได้เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือตนเป็นผู้รับโอน หรือได้รับ
ทรัพย์สินนั้นมาโดยสุจริตและมีค่าตอบแทน หรือได้มาตามสมควรในทางศีลธรรมอันดี หากพิสูจน์
ไม่ได้ศาลก็จะสั่งริบทรัพย์สินนั้น

4. ทรัพย์สินที่ศาลมีคำสั่งให้ริบตามพระราชบัญญัตินี้จะตกเป็นของกองทุนป้องกันและ
ปราบปรามยาเสพติด ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพ
ติด (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2551, หน้า 69-70)

กระบวนการในการตรวจสอบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2551, หน้า 70-75)

1. การรวบรวมข้อมูลและเสนอความเห็นต่อเลขาธิการ ป.ป.ส.

เมื่อบุคคลใดตกเป็นผู้ต้องหาในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดฐานผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย ครอบครองเพื่อจำหน่าย ช่วยเหลือสนับสนุน หรือสมคบ เลขาธิการ ป.ป.ส. ในฐานะ กรรมการและเลขานุการคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน จะพิจารณาข้อเท็จจริงว่ามีเหตุอันควรสงสัยว่าทรัพย์สินของผู้ต้องหาเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือไม่ โดยพิจารณาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น รายงานข้อมูลหรือหลักฐานเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดที่ถูกจับกุมตามมาตรา 6 หรือมาตรา 8 รายงานตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการประสานงานในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2527 หรือจากการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ในทางปฏิบัติ เลขาธิการ ป.ป.ส. ได้มีคำสั่งสำนักงาน ป.ป.ส. ที่ 47/2536 ลงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2536 แต่งตั้งคณะทำงานกลั่นกรองข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ต้องหาในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ประกอบด้วยผู้อำนวยการสำนักตรวจสอบทรัพย์สินคดียาเสพติดเป็นประธาน คณะทำงาน โดยมีผู้แทนจากกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติดและสำนักงาน ป.ป.ส. รวม 7 นาย ร่วมเป็นคณะทำงาน เพื่อทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ต้องหา วิเคราะห์ และเสนอความเห็นต่อเลขาธิการ ป.ป.ส. เพื่อประกอบการพิจารณา

2. การพิจารณาของเลขาธิการ ป.ป.ส. และคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน

ก. ในกรณีปกติ เลขาธิการ ป.ป.ส. จะนำเข้าวาระการประชุม คณะอนุกรรมการประจำ คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินพิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน เพื่อพิจารณาสั่งให้มีการตรวจสอบทรัพย์สินของผู้ต้องหานั้นตามความในมาตรา 19 และมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการแทน ตามความในมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัตินี้ หากคณะกรรมการมีมติให้ตรวจสอบทรัพย์สิน ประธานคณะกรรมการจะออกคำสั่งตรวจสอบทรัพย์สิน และมอบหมายพนักงานเจ้าหน้าที่จำนวน 2-4 นาย ร่วมเป็นทีมงานดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สิน แทน ภายใต้การกำกับดูแลของคณะอนุกรรมการประจำคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน หรือ คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินประจำภาค แล้วแต่กรณี

ข. กรณีมีความจำเป็นเร่งด่วนไม่สามารถประชุมคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินได้ ทัน หากไม่รีบดำเนินการอาจมีการเปลี่ยนแปลง โยกย้าย หรือทำลายพยานหลักฐานได้ เลขาธิการ ป.ป.ส. อาจอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 19 วรรคสอง และมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัตินี้ สั่ง ตรวจสอบทรัพย์สินและมอบหมายพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินแทน

ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการประจำคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน
 คณะอนุกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินภาคเหนือ คณะอนุกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินภาคใต้
 คณะอนุกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แล้วแต่กรณี แล้วรายงานให้
 คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินทราบในวาระแรกที่มีการประชุมก็ได้

ก. ในกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า อาจมีการโอน ยักย้าย หรือซุกซ่อนทรัพย์สินบาง
 รายการ ในระหว่างนั้น คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 22 วรรค
 สอง หรือเลขานุการ ป.ป.ส. อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 22 วรรคสอง ประกอบมาตรา 19 วรรค
 สอง อาจสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินดังกล่าวไว้ชั่วคราวได้

3. การดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สิน

พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน หรือ
 เลขานุการ ป.ป.ส. (แล้วแต่กรณี) ให้ดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินแทน จะดำเนินการรวบรวม
 ข้อมูลและพยานหลักฐานเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ต้องหา ตามแนวทางที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง
 ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2535) ออกตามความในพระราชบัญญัตินี้ ดังต่อไปนี้

ก. มีหนังสือแจ้งให้ผู้ถูกตรวจสอบ (ผู้ต้องหา) ทราบคำสั่งและแจ้งสิทธิในการนำ
 พยานหลักฐานมาพิสูจน์ต่อคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินตามมาตรา 22 วรรคหนึ่ง แห่ง
 พระราชบัญญัตินี้ นอกจากนี้ หากผู้ถูกตรวจสอบประสงค์จะชี้แจงหรือแสดงหลักฐานต่อพนักงาน
 เจ้าหน้าที่ ก็ให้บันทึกไว้เพื่อนำเสนอคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินต่อไป

ข. ในการตรวจสอบทรัพย์สิน หากจำเป็นต้องสอบถามหรือเรียกบุคคลใด ๆ หรือ
 หน่วยงานส่วนราชการใด ๆ รวมถึงธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงิน เพื่อมาให้ถ้อยคำ ส่งคำ
 ชี้แจง หรือส่งบัญชีหรือเอกสารหลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณา ให้เสนออนุกรรมการ หรือ
 เลขานุการ ป.ป.ส. อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัตินี้พิจารณาลงนามใน
 หนังสือเรียกมาให้ถ้อยคำหรือหนังสือสอบถามดังกล่าว

ค. ในการตรวจสอบทรัพย์สินของผู้ต้องหา หากมีหลักฐานเป็นที่เชื่อได้ว่าทรัพย์สินของ
 ผู้อื่นเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของผู้ต้องหา พนักงาน
 เจ้าหน้าที่อาจรายงานเลขานุการ ป.ป.ส. เพื่อนำเสนอคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน อาศัย
 อำนาจตามความในมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัตินี้ มีคำสั่งให้ตรวจสอบทรัพย์สินของผู้นั้น หาก
 เป็นกรณีเร่งด่วน เลขานุการ ป.ป.ส. ก็อาจอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 20 ประกอบมาตรา 19
 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัตินี้ มีคำสั่งให้ตรวจสอบทรัพย์สินของผู้นั้น ไปก่อนก็ได้ แล้วรายงาน
 ให้คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินทราบในวาระแรกที่มีการประชุม

ง. ในระหว่างการตรวจสอบทรัพย์สิน หากมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า อาจมีการ โอน ยักย้าย หรือซุกซ่อนทรัพย์สินรายใด พนักงานเจ้าหน้าที่จะรายงานเลขอาธิการ ป.ป.ส. เพื่อนำเสนอ คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน อาศัยอำนาจตามมาตรา 22 วรรคสอง มีคำสั่งยึดหรืออายัด ทรัพย์สินนั้นไว้ชั่วคราว หากเป็นกรณีเร่งด่วน ไม่อาจเชิญประชุมคณะกรรมการ ได้ทัน เลขอาธิการ ป.ป.ส. ก็อาจมีคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้ชั่วคราว แล้วรายงานให้คณะกรรมการตรวจสอบ ทรัพย์สินทราบในวาระแรกที่มีการประชุมก็ได้

จ. การกำกับดูแล โดยคณะอนุกรรมการประจำคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินหรือ คณะอนุกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินภาค (กลาง เหนือ ใต้ และตะวันออกเฉียงเหนือ) ดำเนินการ ได้ 2 ลักษณะ คือ

1. กำกับดูแลการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายแต่ละคดี ตามสาย บังคับบัญชา

2. พนักงานเจ้าหน้าที่รายงานความคืบหน้าในการตรวจสอบทรัพย์สินแต่ละคดีในที่ ประชุมคณะอนุกรรมการฯ พร้อมรับคำแนะนำ

ฉ. พนักงานเจ้าหน้าที่ใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูลและพยานหลักฐานประมาณ 3-6 เดือนต่อคดี แต่ต้องมีเวลาเหลือพอให้พนักงานอัยการพิจารณายื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นมีคำ พิพากษาคืออาญาด้วย แต่ถ้าหากพนักงานอัยการไม่สามารถยื่นคำร้องได้ทันก่อนศาลชั้นต้นมีคำ พิพากษาคืออาญา โดยมีเหตุอันสมควรแสดงต่อศาลได้ว่าไม่สามารถยื่นคำร้องก่อนศาลชั้นต้นมีคำ พิพากษา จะยื่นคำร้องภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาก็ได้ จากนั้นจะทำรายงาน สรุปผลการดำเนินการผ่านคณะอนุกรรมการประจำคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินหรือ คณะอนุกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินภาค เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน โดย รายงานสรุปนี้จะประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลหรือพยานหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้มีพฤติการณ์เกี่ยวข้องกับหรือ เคยเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมาก่อน

2. ข้อมูลหรือพยานหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า เงินหรือทรัพย์สินที่ผู้ต้องหาหรือผู้ถูก ตรวจสอบมีอยู่หรือได้มาเกินกว่าฐานะ หรือความสามารถในการประกอบอาชีพหรือกิจกรรมอย่าง อื่น โดยสุจริต

3. ข้อมูลหรือพยานหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่ามีมูลว่า ทรัพย์สินของผู้ต้องหาหรือผู้ถูก ตรวจสอบได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิด หรือเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยา เสพติด

4. การพิจารณาวินิจฉัยของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน

ก. คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินจะอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 22 วรรคหนึ่ง และมาตรา 16 (3) แห่งพระราชบัญญัตินี้ สั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สิน หากคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินวินิจฉัยว่าผู้ถูกตรวจสอบหรือผู้อ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินไม่สามารถแสดงหลักฐานได้ว่าทรัพย์สินที่ถูกตรวจสอบไม่เกี่ยวข้องกับกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือได้รับโอนทรัพย์สินนั้นมาโดยสุจริตและมีค่าตอบแทน หรือเป็นทรัพย์สินที่ได้มาตามสมควรในทางศีลธรรมอันดี หรือในทางกุศลสาธารณะ

ข. คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินจะสั่งคืนทรัพย์สินที่ได้สั่งยึดหรืออายัดไว้ชั่วคราว หากผู้ถูกตรวจสอบหรือผู้อ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินสามารถแสดงหลักฐานได้ว่าทรัพย์สินนั้นไม่เกี่ยวข้องกับกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

ค. ในการพิจารณาตามข้อ ก. และ ข. คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินจะใช้ข้อมูลและพยานหลักฐานที่พนักงานเจ้าหน้าที่สรุปรายงานเสนอประกอบการพิจารณา

ง. เมื่อคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินวินิจฉัยว่าทรัพย์สินนั้นเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และมีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้น เลขานุการ ป.ป.ส. จะรวบรวมสำนวนตรวจสอบทรัพย์สิน คำวินิจฉัย และคำสั่ง เสนอต่ออัยการสูงสุด

5. การพิจารณาของพนักงานอัยการ

เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และทรัพย์สินที่คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินมีคำสั่งหรืออายัดเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พนักงานอัยการอาศัยอำนาจ ตามความในมาตรา 27 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัตินี้ จะยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินนั้น โดยจะยื่นไปพร้อมกับคำฟ้องคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น หรือยื่นเป็นคำร้องก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาก็ได้ เว้นแต่คดีที่มีเหตุอันสมควร แสดงต่อศาลได้ว่าไม่สามารถยื่นคำร้องก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา จะยื่นคำร้องภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาก็ได้

6. การพิจารณาวินิจฉัยของศาล

เมื่อศาลสั่งรับคำสั่งของพนักงานอัยการตามมาตรา 27 แล้ว ศาลจะสั่งให้ประกาศในหนังสือพิมพ์ที่มีจำหน่ายแพร่หลายในท้องถิ่นสองวันติดต่อกัน ตามมาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัตินี้และในกรณีที่มีหลักฐานแสดงว่าผู้ใดอาจอ้างเป็นเจ้าของทรัพย์สินได้ ก็ให้เลขานุการ ป.ป.ส. มีหนังสือแจ้งให้ผู้ผู้นั้นทราบ โดยแจ้งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ

ในการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป โจทก์มีหน้าที่ต้องนำสืบพยานหลักฐานต่าง ๆ ให้ศาลฟังจนสิ้นสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริง ศาลจึงจะสั่งลงโทษได้ ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นการดำเนินคดีต่อตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย แต่สำหรับการพิจารณาริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัตินี้เป็นการ

ดำเนินคดีต่อตัวทรัพย์สิน ซึ่งโดยข้อเท็จจริงเป็นเรื่องยากที่ฝ่ายโจทก์จะสามารถแสวงหาพยานหลักฐานเกี่ยวกับทรัพย์สินเหล่านั้นได้อย่างชัดเจน ผู้เป็นเจ้าของ หรือผู้เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นย่อมมีหลักฐานดีกว่า นอกจากนี้ยังเป็นเรื่องยากที่จะแยกแยะได้ว่า บรรดาทรัพย์สินของจำเลยหรือผู้ถูกตรวจสอบ รายการใดเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และรายการใดได้รับมาจากการประกอบอาชีพสุจริต ผู้เป็นเจ้าของเท่านั้นที่จะรู้รายละเอียดดี ดังนั้น

พระราชบัญญัตินี้จึงได้กำหนดแนวทางพิจารณาวินิจฉัยของศาลไว้ในมาตรา 29 พอสรุปได้ดังนี้

ก. การพิจารณาคำร้องให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินนั้น ให้ใช้วิธีใดส่วน ดังนั้นพนักงานอัยการซึ่งเป็นผู้ร้องมีหน้าที่นำสืบพยานหลักฐานต่าง ๆ เพียงให้พอฟังได้ว่าคดีมีมูลว่าทรัพย์สินเหล่านั้นเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

ข. นอกจากนี้ มาตรา 29 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัตินี้ ยังเปิดโอกาสให้พนักงานอัยการนำสืบพยานหลักฐานเกี่ยวกับตัวจำเลยหรือผู้ถูกตรวจสอบให้ปรากฏหลักฐานว่าบุคคลนี้เป็นผู้เกี่ยวข้องหรือเคยเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมาก่อนและบุคคลนี้มีเงินหรือทรัพย์สินเกินกว่าฐานะหรือความสามารถในการประกอบอาชีพหรือกิจกรรมอย่างอื่นโดยสุจริต ก็เข้าข้อสันนิษฐานตามมาตรานี้แล้วว่า บรรดาเงินหรือทรัพย์สินเหล่านั้นเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

ค. เมื่อพนักงานอัยการซึ่งเป็นผู้ร้องสามารถพิสูจน์ได้ทางใดทางหนึ่ง (ตามข้อ ก. หรือ ข.) แล้ว ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินเหล่านั้นมีภาระที่จะต้องแสดงหลักฐานให้ศาลเห็นว่า

1. ตนเป็นเจ้าของที่แท้จริง และทรัพย์สินนั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือ
2. ตนเป็นผู้รับโอนหรือผู้รับประโยชน์ และได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยสุจริตและมีค่าตอบแทน หรือได้มาตามสมควรในทางศีลธรรมอันดี หรือในทางกุศลสาธารณะ

ง. หากผู้เป็นเจ้าของไม่สามารถแสดงหลักฐานตามข้อ ค. ได้ ศาลก็จะมีคำสั่งให้ริบทรัพย์สินนั้นให้ตกเป็นของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

กระบวนการยึดอายัดและการจัดการทรัพย์สิน

1. การยึดหรืออายัดและประเมินราคา การยึดหรืออายัดเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งของการตรวจสอบทรัพย์สินเป็นการป้องกันการโอน ยักย้าย ซุกซ่อนทรัพย์สิน ตามมาตรา 22 วรรคสอง และยึดหรืออายัดไว้ภายหลังการวินิจฉัยของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินว่าเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจนกว่าศาลจะมีคำสั่งให้ริบหรือคืนทรัพย์สินนั้นตามมาตรา 22 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัตินี้ โดยมีแนวทางในการยึดหรืออายัด ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2535) ออกตามความในพระราชบัญญัตินี้ พอสรุปได้ดังนี้

1.1 เมื่อคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินหรือเลขาธิการ ป.ป.ส. มีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินใดแล้ว จะมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้น พร้อมทั้งให้ประเมินราคาทรัพย์สินนั้น

1.2 เมื่อดำเนินการแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่จะทำรายงานการยึดหรืออายัดและการประเมินราคาทรัพย์สินต่อคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน หรือเลขาธิการ ป.ป.ส. ทราบ ในการนี้ คณะกรรมการหรือเลขาธิการ ป.ป.ส. อาจสั่งให้ชี้แจงเหตุผลการประเมินราคาหรือสั่งให้ประเมินราคาใหม่ก็ได้

2. การเก็บรักษาทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัดไว้

ระเบียบคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ว่าด้วยการเก็บรักษาทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัด พ.ศ. 2535 ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการโดยสรุปดังนี้

2.1 กำหนดให้ผู้อำนวยการสำนักตรวจสอบทรัพย์สินคดีอาชญากรรมหรือผู้อำนวยการสำนักงาน ป.ป.ส. ภาค หรือคณะกรรมการเก็บรักษาทรัพย์สินที่เลขาธิการ ป.ป.ส. แต่งตั้งโดยเฉพาะเป็นผู้เก็บรักษา โดยเก็บรักษาไว้ที่สำนักงาน ป.ป.ส. หรือสำนักงาน ป.ป.ส. ภาค แล้วแต่กรณี

2.2 ในกรณีที่เป็นอย่างหามทรัพย์สินหรือสิ่งหามทรัพย์สินที่ไม่สะดวกต่อการเคลื่อนย้ายผู้มีหน้าที่เก็บรักษาอาจจัดให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินดูแลต่อไปก่อน หรือจ้างให้ผู้อื่นเฝ้าดูแลทรัพย์สินนั้นก็ได้ แล้วรายงานให้เลขาธิการ ป.ป.ส. ทราบและพิจารณาสั่งการต่อไป

2.3 ในกรณีที่เลขาธิการ ป.ป.ส. เห็นว่าทรัพย์สินนั้นเป็นอย่างหามทรัพย์สินหรือเป็นการประกอบกิจการที่มีรายได้ เลขาธิการ ป.ป.ส. อาจให้เช่าหรือตั้งผู้จัดการให้ดำเนินการนั้น โดยส่งมอบเงินรายได้ทั้งหมดหรือบางส่วนแก่ผู้มีหน้าที่เก็บรักษาทรัพย์สินเพื่อเก็บรักษาไว้ก็ได้

3. การผ่อนผันให้นำทรัพย์สินที่ถูกยึดหรืออายัดไว้ชั่วคราวไปใช้ประโยชน์

ในระหว่างที่เลขาธิการ ป.ป.ส. หรือคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน มีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ถูกตรวจสอบไว้ชั่วคราว ตามมาตรา 22 วรรคสอง ก่อนที่คณะกรรมการจะมีการวินิจฉัยและมีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดตามมาตรา 22 วรรคหนึ่ง นั้น กฎหมายให้สิทธิแก่ผู้ถูกตรวจสอบหรือเจ้าของทรัพย์สินที่จะยื่นคำร้องขอนำทรัพย์สินนั้นไปใช้ประโยชน์ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2535) ออกตามความในพระราชบัญญัตินี้ซึ่งมีขั้นตอนสรุปดังนี้

3.1 ให้ผู้ถูกตรวจสอบหรือเจ้าของทรัพย์สินยื่นคำร้องต่อเลขาธิการ ป.ป.ส. เพื่อเสนอคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินพิจารณาอนุญาต แต่หากเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วน เลขาธิการ ป.ป.ส. อาจอนุญาตไปก่อนแล้วรายงานให้คณะกรรมการทราบก็ได้

3.2 ในการอนุญาต คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินและเลขานุการ ป.ป.ส. จะพิจารณาถึงเหตุผลความจำเป็นที่น่าเชื่อถือของผู้ใช้ประโยชน์ ประเภททรัพย์สิน มูลค่าลักษณะการใช้ประโยชน์ ระยะเวลาและหลักประกัน

3.3 เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาผ่อนผัน หรือเมื่อมีคำเพิกถอน การอนุญาต หรือหมดความจำเป็นในการใช้ประโยชน์ ให้ส่งทรัพย์สินนั้นคืน ส่วนหลักประกันนั้น ให้พนักงานเจ้าหน้าที่จัดการส่งคืนหรือหักค่าเสียหายบางส่วน หรือริบเมื่อไม่ส่งทรัพย์สินคืน (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2551, หน้า 70-75)

จากกระบวนการดังกล่าวตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น เห็นว่าเริ่มต้นของกระบวนการ คือ การที่เจ้าหน้าที่ด้านการปราบปรามทำการสืบสวน จนนำไปสู่กระบวนการจับกุมผู้ต้องหา และการตรวจยึดทรัพย์สินที่เป็นของผู้ต้องหา หรือที่อยู่ในความครอบครองของผู้ต้องหา คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินจะเข้ามามีบทบาทหรือใช้อำนาจได้ภายหลังจากเจ้าหน้าที่ผู้ทำการจับกุมได้ดำเนินการจับกุมบุคคลผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และมีการตรวจยึดทรัพย์สินที่เชื่อว่าเกี่ยวข้องหรือได้มาจากการกระทำความผิดแล้ว หรือแม้กระทั่งพนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้ได้รับการแต่งตั้งจากเลขานุการ ป.ป.ส. ให้มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ก็เข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการยึดอายัดทรัพย์สินภายหลังจากมีการจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือภายหลังจากการตรวจยึดทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ผู้ทำการจับกุมแล้ว มิได้เข้ามาสู่กระบวนการในการยึดทรัพย์สิน หรือกระบวนการแรกเริ่มอย่างแท้จริง

และเมื่อพิจารณาเกี่ยวกับอำนาจของเจ้าหน้าที่ในการปราบปรามยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติในการปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 แล้ว การให้อำนาจเกี่ยวกับการปราบปรามยาเสพติดจะเป็นการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากเลขานุการ ป.ป.ส. ตามมาตรา 14 (1)-(7) จะกำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอำนาจเกี่ยวกับการยึดอายัดที่ได้กำหนดให้อำนาจแก่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ไว้ในมาตรา 14 (4) กล่าวคือ ให้มีอำนาจยึดหรืออายัดยาเสพติดที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ โดยส่วนใหญ่แล้วในการปฏิบัติเจ้าหน้าที่ที่ทำการจับกุมผู้ต้องหาคดียาเสพติดจะใช้อำนาจในการยึดทรัพย์สินจากผู้ต้องหาไม่ว่าจะเป็นการยึดทรัพย์สินที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิด หรืออาจจะเป็นพยานหลักฐาน หรือแม้กระทั่งเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ก็จะอ้างตามอำนาจตามบทบัญญัติมาตรา 14 (4) ซึ่งหากพิจารณาตามบทบัญญัติตามกฎหมายอนุมาตรา 14 นี้อย่างเคร่งครัดแล้วจะเห็นว่าเจ้าหน้าที่จะใช้อำนาจตามอนุมาตรานี้ไม่ได้เนื่องจากทรัพย์สินที่จะใช้ได้ตามมาตรานี้ต้องเป็นทรัพย์สินที่มีไว้โดย

ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิด หรืออาจจะใช้เป็นพยานหลักฐาน เท่านั้น ไม่อาจใช้ได้กับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องหรือได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้เลย เนื่องจากการยึดอายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องหรือได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ได้มีกฎหมายตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 กำหนดให้อำนาจแก่คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินเป็นการเฉพาะแล้ว เท่ากับว่าการใช้อำนาจหน้าที่หรือการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ด้านการปราบปรามยาเสพติดในปัจจุบันเป็นการดำเนินการ โดยไม่มีอำนาจและเป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ครอบครองทรัพย์สิน

มาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 “เพื่อดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้กรรมการ เลขานุการ รองเลขานุการ และเจ้าพนักงานมีอำนาจ ดังต่อไปนี้

1. เข้าไปในเคหสถาน หรือสถานที่ใด ๆ เพื่อตรวจค้นเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามีบุคคลที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหลบซ่อนอยู่ หรือมีทรัพย์สินซึ่งมีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าการเน้นซักถามจะเอาหมายค้นมาได้ บุคคลนั้นจะหลบหนีไป หรือทรัพย์สินนั้นจะถูกโยกย้าย ซุกซ่อน ทำลาย หรือทำให้เปลี่ยนแปลงสภาพไปจากเดิม

2. ค้นบุคคล หรือยานพาหนะใด ๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

3. จับกุมบุคคลใด ๆ ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

4. ยึดหรืออายัดยาเสพติดที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

5. ค้นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

6. สอบสวนผู้ต้องหาในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

7. มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใด ๆ หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการใด ๆ มาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งบัญชี เอกสาร หรือวัตถุใด ๆ มาเพื่อตรวจสอบหรือประกอบพิจารณา...”

ในทางปฏิบัติ กรณีมีการจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ก็จะมีการยึดทรัพย์สินที่เชื่อว่าเป็นทรัพย์สินของผู้ต้องหาที่มีอยู่หรือได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมาด้วย โดยวัตถุประสงค์ของการตรวจยึดก็เพื่อเป็นการตรวจยึดมาเพื่อทำการตรวจสอบ อันเป็นการเริ่มเข้าสู่กระบวนการแรกของการตรวจสอบทรัพย์สินตาม พ.ร.บ. มาตรการในการปราบปรามผู้กระทำ

ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ซึ่งจะเห็นได้ว่าการดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจยึดทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นเป็นการกระทำหรือการดำเนินการที่กระทบต่อสิทธิ หรือสิทธิของผู้อื่น (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550)

มาตรา 4 สักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับการคุ้มครอง

มาตรา 26 การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา 28 บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลย่อมสามารถใช้สิทธิทางศาลเพื่อบังคับให้รัฐต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติในหมวดนี้ได้โดยตรง หากการใช้สิทธิและเสรีภาพในเรื่องใดมีกฎหมายบัญญัติรายละเอียดแห่งการใช้สิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้แล้ว ให้การใช้สิทธิและเสรีภาพในเรื่องนั้นเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือจากรัฐ ในการใช้สิทธิตามความในหมวดนี้

ถ้าหากกระบวนการในการดำเนินการ หรือกฎหมายมิได้ให้อำนาจที่จะกระทำการได้แล้ว การกระทำในกรณีดังกล่าวของเจ้าหน้าที่ก็จะเป็นการกระทำหรือดำเนินการที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งหมายความว่า การดำเนินการของเจ้าหน้าที่ที่กระทำไปโดยไม่มีอำนาจ เมื่อไม่มีอำนาจแล้วแต่ยังกระทำก็อาจเกิดผลร้ายหรือผลเสียต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ จนอาจนำมาสู่การถูกฟ้องร้องกลับคืนได้ ซึ่งมีหลายครั้งที่การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในลักษณะดังกล่าวทำให้เกิดการถูกร้องเรียน หรือฟ้องร้อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการยึดทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 และการยึดทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534

2. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และขอบเขตอำนาจ เกี่ยวกับการยึดและริบทรัพย์สินใน

คดียาเสพติด

3. เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอำนาจของเจ้าหน้าที่ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เกี่ยวกับการยึดและริบทรัพย์สินทั้งในประเทศ และต่างประเทศ

4. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการยึดทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติ ป้องกันและปราบปราม ยาเสพติด พ.ศ. 2519 และการยึดทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534

5. เพื่อสรุปและเสนอแนะ เกี่ยวกับแนวทางในการยึดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

สมมติฐานการวิจัย

การศึกษาถึงบทบาทของเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ในด้านการปราบปรามยาเสพติด เกี่ยวกับการตรวจยึดอายัดทรัพย์สิน เพื่อนำมาสู่กระบวนการตรวจสอบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติ มาตรการในการปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2534 จะเห็นได้ว่าในการใช้อำนาจดังกล่าวเกี่ยวกับการยึดทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่เป็นการใช้อำนาจที่ไปกระทบต่อสิทธิในการครอบครองทรัพย์สินของบุคคล โดยการกระทำดังกล่าวของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นการกระทำที่ไม่มีกฎหมายใดบัญญัติให้อำนาจไว้เป็นการเฉพาะอันเป็นช่องว่างของกฎหมาย เมื่อการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่ไปกระทบสิทธิต่อบุคคลและไม่มีบทกฎหมายให้อำนาจไว้โดยชัดเจน จึงอาจก่อให้เกิดผลเสียหายต่อบุคคลผู้ถูกระงับ และในขณะที่เดียวกันเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีหน้าที่ในการปราบปรามยาเสพติดซึ่งได้กระทำไปตามหน้าที่โดยสุจริตก็อาจจะถูกฟ้องร้องโดยบุคคลผู้ได้รับความเสียหายจากการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ ซึ่งหากเป็นเช่นนี้ก็จะไม่เป็นผลดีต่อบุคคลทั้งสองฝ่าย จึงเห็นควรในการดำเนินการแก้ไขหรือเพิ่มอำนาจในการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ในการปราบปรามยาเสพติดให้มีหน้าที่โดยถูกต้องตามกฎหมาย ในส่วนของผู้ศึกษาเห็นว่าควรดำเนินการเพิ่มอำนาจของเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ในการปราบปรามยาเสพติด ซึ่งมียศหรือตำแหน่งตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีหรือร้อยตรีหรือระดับปฏิบัติการขึ้นไปให้มีอำนาจในการดำเนินการยึดทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 และเมื่อศึกษาเกี่ยวกับอำนาจตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มาตรา 14 (4) ที่ให้อำนาจเกี่ยวกับการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน แต่กระนั้นก็คืออำนาจดังกล่าวก็เป็นเพียงการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส.ที่จะยึดหรืออายัดทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรืออาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ หากได้ให้อำนาจในการที่ยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่มีอยู่หรือได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไม่ดังนั้นก็เห็นว่าหากเจ้าพนักงาน ป.ป.ส.ได้ใช้อำนาจในการตรวจยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่มีอยู่หรือ

ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดแล้ว ก็จะเป็นการใช้อำนาจที่ไม่ชอบหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

ดังนั้นแล้วเพื่อเป็นการให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ในการปราบปรามยาเสพติด สามารถดำเนินการตรวจยึดอายัดทรัพย์สินที่มีอยู่หรือเกี่ยวเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จึงมีความจำเป็นต้องมีการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจในการยึดอายัดทรัพย์สินเพื่อจะนำเข้าสู่กระบวนการในการตรวจสอบทรัพย์สิน และในขณะเดียวกันก็ควรเพิ่มอำนาจให้กับพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ให้สามารถมีอำนาจในการยึดอายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดด้วย มิใช่เป็นการให้อำนาจเพียงคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินเท่านั้น

ขอบเขตของการศึกษา

ผู้ศึกษาต้องการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเฉพาะเรื่องอำนาจในการยึดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ด้านการปราบปรามยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 เพื่อจะนำมาสู่กระบวนการในการสั่งตรวจสอบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 27 โดยจะศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา ข้อขัดข้อง และแนวทางการแก้ไขในการดำเนินการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายอื่น ๆ ด้วย

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้จะใช้รูปแบบการวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยจะมีการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของกฎหมายเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ศึกษาจากแนวคำพิพากษา แนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานด้านการปราบปรามยาเสพติด รวมทั้งศึกษาจากหนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ และอื่น ๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจในการริบทรัพย์สินเพื่อนำมาตรวจสอบ ตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 27 และเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินการเกี่ยวกับการรื้อรื้อพัยสินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534
2. ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรค ในการดำเนินการเกี่ยวกับการรื้อรื้อพัยสินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534
3. ทำให้ทราบถึงขอบเขตอำนาจในการดำเนินการเกี่ยวกับการรื้อรื้อ พัยสินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ก่อนที่เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจะมีคำสั่งให้ตรวจสอบ และภายหลังการสั่งให้ตรวจสอบ
4. ทำให้ได้ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจในการรื้อรื้อพัยสินตาม พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการยึดและริบทรัพย์สินในคดียาเสพติด

ความหมายของคำว่า ยาเสพติด ริบทรัพย์สิน ยึดทรัพย์ และทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิด

1. ความหมายของยาเสพติด

พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ได้ให้ความหมายของ ยาเสพติด หมายความว่า ยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษและยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีกำหนดในกฎกระทรวง (กฎกระทรวง กำหนดชื่อยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2559 ให้ไว้ ณ วันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2559 พลเอกไพบูลย์ คุ้มฉายา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม)

(1) กัญชา (Cannabis)

(2) คีตามีน (Ketamine)

(3) โคลาอิน (cocaine)

(4) ซาฟรอล (Safrole)

(5) ชูโดอีเฟดรีน (Pseudoephedrine)

(6) เดกซ์โตรไลเซอริไซด์ ((+)-Lysergide) หรือแอลเอสดี (LSD) หรือแอลเอสดี-25 (LSD

25)

(7) เดกซ์แอมเฟตามีน (DeXamphetamine)

(8) ไดเมทอกซีโบรโมแอมเฟตามีน (Dimethoxybromoamphetamine, DOB)

(9) ไดเมทอกซีแอมเฟตามีน (Dimethoxyamphetamine, DMA)

(10) 2,5-ไดเมทอกซี-4-เอทิลแอมเฟตามีน (2,5-dimethoxy-4-

ethylamphetamine, DOET)

(11) ไดเมทิลแอมเฟตามีน (Dimethylamphetamine)

(12) ไตรเมทอกซีแอมเฟตามีน (Trimethoxyamphetamine, TMA)

(13) ไนตราซีแพม (Nitrazepam)

(14) ไนเมตาซีแพม (Nimetazepam)

(15) ฟีน

- (16) พาราเมทอกซีแอมเฟตามีน (Paramethoxyamphetamine,PMA)
- (17) ฟิชซีน
- (18) ฟีนาซีแพม (Phenazepam)
- (19) เฟตเตอมีน (Phentermine)
- (20) เฟนนิลโพรพานอลามีน (Phenylpropanolamine)
- (21) มอร์ฟีน (Morphine)
- (22) มิดาโซแลม (Midazolam)
- (23) เมทแอมเฟตามีน (Methamphetamine)
- (24) เมทิลีนไดออกซีไพโรวาเลโรน (Methylene dioxy pyrovalerone, MDPV)
- (25) เมทิลีนไดออกซีแอมเฟตามีน (Methylene dioxyamphetamine,MDA)
- (26) 3,4-เมทิลีนไดออกซีเมทแอมเฟตามีน (3,4 Methylene dioxy methamphetamine, MDMA)
- (27) เมทิลอน (Methylone)
- (28) 5-เมทอกซี-3,4 เมทิลีนไดออกซีแอมเฟตามีน (5-methoxy-3,4-Methylene dioxyamphetamine, MMDA)
- (29) เมฟีโดรอน Mephedrone
- (30) อาเซติก แอนไฮไดรด์ (Acetic anhydride)
- (31) อาเซทิล คลอไรด์ (Acetyl chloride)
- (32) อีเฟดรีน (Ephedrine)
- (33) เอทิลิดีน ไดอะเซเตต (Ethylidene diacetate)
- (34) แอมเฟตามีน (Amphetamine)
- (35) ไอโซซาฟรอล (Isosafrole)
- (36) เฮโรอีน (Heroin)

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133/ตอนที่ 36 ก/หน้า 7/26 เมษายน 2559)

ยาเสพติด ตามความหมายของพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 4 หมายความว่าสารเคมีหรือวัตถุชนิดใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ นิด หรือด้วยประการใด ๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเป็นลำดับ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง กับให้รวมตลอดถึงพืชหรือส่วนของพืชที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษหรืออาจใช้ผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษและสารเคมีที่

ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษด้วย ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่
 หมายความว่ายาสามัญประจำบ้านบางตำรับตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่
 (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2556, หน้า 273)

ยาเสพติด ตามความหมายในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่
 3) พ.ศ. 2543 หมายถึง สารใดก็ตามที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือสารที่สังเคราะห์ขึ้น เมื่อนำเข้าสู่
 ร่างกายไม่ว่าจะโดยวิธีรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยวิธีการใด ๆ แล้ว ทำให้เกิดผลต่อร่างกาย
 และจิตใจ นอกจากนี้ยังจะทำให้เกิดการเสพติดได้ หากใช้สารนั้นเป็นประจำทุกวัน หรือวันละ
 หลาย ๆ ครั้ง ลักษณะสำคัญของสารเสพติด จะทำให้เกิดอาการ และอาการแสดงต่อผู้เสพยา ดังนี้

1. เกิดอาการดี้อา หรือต้านยา และเมื่อติดแล้ว ต้องการให้สารนั้นในปริมาณมากขึ้น
2. เกิดอาการขาดยา ถอนยา หรืออยากยา เมื่อใช้สารนั้นเท่าเดิม ลดลง หรือหยุดใช้
3. มีความต้องการเสพยาทั้งทางร่างกายและจิตใจ อย่างรุนแรงตลอดเวลา
4. สุขภาพร่างกายทรุดโทรมลง เกิดโทษต่อตนเอง ครอบครัว ผู้อื่น ตลอดจนสังคม และ
 ประเทศชาติ

2. การแบ่งประเภทของยาเสพติดสามารถแบ่งออกได้ ดังนี้

2.1 แบ่งตามลักษณะที่มา มี 2 ประเภท คือ

2.1.1 ยาเสพติดจากธรรมชาติ (Natural drugs) ได้แก่ยาเสพติดที่มาจากต้นพืช
 0000 โดยตรง เช่น ฝิ่น โคคาอิน กัญชา รวมทั้งยาเสพติดประเภทที่ปรุงแปรสภาพเป็นลักษณะอย่าง
 อื่น โดยกรรมวิธีทางเคมีด้วยแล้ว ได้แก่กัมมอร์ฟิน และเฮโรอิน เป็นต้น

2.2 ยาเสพติดที่มาจากการสังเคราะห์ (Synthetic drugs) ได้แก่ยาเสพติดที่ได้มาจากการ
 ปรุงขึ้นโดยกรรมวิธีทางเคมีโดยตรงและนำมาใช้แทนยาเสพติดตามธรรมชาติ ได้แก่ เมทาโดน
 โปเซปโตน เพซิดิน เป็นต้น (องค์การอนามัยโลก, 2537)

2.2.1 แบ่งตามวิธีการออกฤทธิ์ต่อระบบประสาทส่วนกลางแบ่งออกได้ 4 ประเภท
 ดังนี้

2.2.1.1 ยาเสพติดประเภทกดประสาท เช่น ฝิ่น มอร์ฟิน เฮโรอิน
 ยากล่อมประสาท สารระเหย

2.2.1.2 ยาเสพติดประเภทกระตุ้นประสาท เช่น แอมเฟตามีน กระท่อม
 โคคาอิน

2.2.1.3 ยาเสพติดประเภทหลอนประสาท เช่น แอลเอสดี ดีเอ็มที เห็ดขี้ควาย

2.2.1.4 ยาเสพติดประเภทออกฤทธิ์ผสมผสาน (อาจกด กระตุ้นหรือหลอน
 ประสาทร่วมกัน) เช่น กัญชา

2.3 แบ่งตามกฎหมายยาเสพติด

2.3.1 ประเภท 1 ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรงไม่เป็นประโยชน์ทางการแพทย์ เช่น เฮโรอีน (Heroin) แอมเฟตามีน (Amphetamine) เมทแอมเฟตามีน (Methamphetamine) แอลเอสดี (LSD) เอ็กซ์ตาซี (Ecstasy) หรือ MDMA

2.3.2 ประเภท 2 ยาเสพติดให้โทษทั่วไป เช่น ฝิ่น (Opium) มอร์ฟีน (Morphine) โคลเคนหรือโคคาอีน เมทาโดน (Methadone)

2.3.3 ประเภท 3 ยาเสพติดให้โทษที่มียาเสพติดให้โทษประเภท 2 ผสมอยู่ เช่น ยาแก้ไอที่มีโคเคอีนผสมอยู่

2.3.4 ประเภท 4 สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภท 1 หรือประเภท 2 เช่น อะเซติกแอนไฮไดรด์ (Acetic anhydride) อะเซทิลคลอไรด์ (Acetyl chloride) เอทิลิดีนไดอะเซเตต (Ethylidene diacetate) ไลเซอรัจิก อาซิก (Lysergic Acid)

2.3.5 ประเภท 5 ยาเสพติดให้โทษที่มีได้เข้าอยู่ในประเภท 1 ถึงประเภท 4 เช่น พืชกัญชา พืชกระท่อม พืชฝิ่น (ซึ่งหมายความรวมถึงพันธุ์ฝิ่น เมล็ดฝิ่น กล้าฝิ่น ฟางฝิ่น พืชเห็ดจิ๋วควาย) (ส่วนพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีสื่อ สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2545)

3. ความหมายของการยึดและริบทรัพย์สิน

การยึดทรัพย์ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายว่า การที่เจ้าพนักงานเอาทรัพย์สินไปจากการครอบครองของบุคคล เพราะเหตุที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายหรือเพื่อบังคับคดี

มาตรา 4 แห่งรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับ “การยึด” หมายถึง การเข้าครอบครองพยานวัตถุหรือสิ่งของจากผู้ครอบครองคนก่อน และโดยทั่วไปมักมีการกระทำโดยฝืนใจผู้ครอบครองคนก่อน ทั้งนี้หาจำต้องกระทำโดยใช้กำลังไม่

Black, s law dictionary ได้ให้คำจำกัดความ “การริบทรัพย์สิน (Confiscation)” ว่า การบังคับเอาทรัพย์สินให้ตกเป็นของรัฐ การบังคับเอาทรัพย์สินโดยรัฐหรือผู้กระทำการแทนรัฐ นอกจากนี้ยังให้คำจำกัดความถึง การริบทรัพย์สินทางอาญา (Criminal forfeiture) ว่า กระบวนการของรัฐที่บังคับต่อบุคคลในการบังคับเอาทรัพย์สิน เพื่อเป็นการลงโทษบุคคลผู้กระทำความผิดอาญา

อนุสัญญาของสหภาพยุโรปว่าด้วยการฟอกเงิน การตรวจยึด และการริบสิ่งที่ได้มาจากการกระทำความผิด (Convention on laundering, search, seizure and confiscation of proceed of crime) ให้นิยาม การริบทรัพย์สิน (Confiscation) ว่า โทษหรือมาตรการ ซึ่งเป็นคำสั่งศาลจากการพิจารณาคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญา โดยผลสุดท้ายเป็นการพินาศเอาทรัพย์สินนั้นมา

ในส่วนของประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เคยให้ความหมายของ การริบทรัพย์สิน ว่าหมายถึง การที่รัฐได้พรากเอาทรัพย์สินมาจากบุคคลใดโดยไม่มีค่าตอบแทนให้ เนื่องจากการที่บุคคลนั้นได้กระทำความผิดขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง หมายถึงการบังคับเอาไปซึ่งทรัพย์สินเฉพาะอย่าง อันมีความเกี่ยวพันอยู่กับการกระทำความผิด (กองกฎหมายต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2521, หน้า 62)

การริบทรัพย์สิน ตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้คำจำกัดความไว้ 2 ประการคือ

ประการแรก คำว่า Forfeiture หมายถึง การสูญเสียทรัพย์สินโดยปราศจากค่าตอบแทน อันเนื่องมาจากการที่บุคคลได้กระทำความผิด เป็นการดำเนินคดีต่อตัวทรัพย์สิน โดยตรง โดยผลของการริบทรัพย์สินเป็นการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเฉพาะสิ่งจากเจ้าของให้ตกเป็นของแผ่นดิน

ประการที่สอง คำว่า Confiscation หมายถึง การที่รัฐยึดทรัพย์สินมาจากบุคคลใดโดยไม่มีค่าตอบแทนให้แก่เจ้าของ เพราะบุคคลนั้นถูกศาลพิพากษาลงโทษอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญา จากความหมายของคำว่า Forfeiture และ Confiscation จะเห็นได้ว่าการริบทรัพย์สินเป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระทำความผิดตามกฎหมายของบุคคล แต่ในการริบทรัพย์สินทั้งสองประการนั้นมีลักษณะที่แตกต่างกันกล่าวคือ การริบทรัพย์สินแบบ Forfeiture เป็นการดำเนินคดีต่อตัวทรัพย์สิน โดยตรง การริบทรัพย์สินตามความหมายนี้ ศาลสามารถทำการริบทรัพย์สินได้โดยไม่ต้องพิจารณาว่าเจ้าของทรัพย์สินได้ถูกพิพากษาลงโทษอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญาหรือไม่ แต่ในความหมายของการริบทรัพย์สินแบบ Confiscation นั้นจะสามารถริบทรัพย์สินได้ก็ต่อเมื่อเจ้าของทรัพย์สินถูกศาลพิพากษาลงโทษอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญา (Rydstrom, n.d. อ้างถึงใน กองกฎหมายต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2521, หน้า 62)

4. ความหมายของทรัพย์สิน

Black, s Law Dictionary ได้ให้ความหมายของ ทรัพย์สินไว้ว่า หมายถึง 1.สิทธิในการครอบครอง ใช้ ได้รับประโยชน์ ในวัตถุ สิทธิในความเป็นเจ้าของ 2.สิ่งภายนอกที่แสดงถึงการครอบครอง การใช้ และการได้ประโยชน์

อนุสัญญาว่าด้วยการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1988 (United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988) และ อนุสัญญาของสหภาพยุโรปว่าด้วยการฟอกเงิน การตรวจยึด และการริบสิ่งที่ได้มาจากการกระทำความผิด (Convention on laundering, Search, Seizure and Confiscation Of Proceed Of Crime) ได้ให้ความหมายของ ทรัพย์สิน (Property) ไว้ว่าทรัพย์สินชนิดต่าง ๆ ไม่ว่าจะมิรูปร่างหรือไม่มี

รูปร่าง สังกักรัทธิหรืออสังักรัทธิ และเอกสารทางกฎหมายหรือตราสารแสดงสิทธิเหนือสินทรัพย์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิต ให้ความหมายของทรัพย์สินว่า ทรัพย์สิน (กฎ) น. วัตถุทั้งที่มีรูปร่างและไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้ เช่น บ้าน ที่ดิน เป็นวัตถุที่มีรูปร่าง ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เป็นวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 138

5. ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด

คือ เงิน หรือทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และให้หมายความรวมถึงเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยการใช้จ่ายเงินหรือทรัพย์สินดังกล่าว ชื่อหรือกระทำไม่ว่าด้วยประการใด ๆ ให้เงินหรือทรัพย์สินนั้นเปลี่ยนสภาพไปจากเดิมไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงสภาพกี่ครั้ง และไม่ว่าเงินหรือทรัพย์สินนั้นจะอยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่น โอนไปเป็นของบุคคลอื่น หรือปรากฏตามหลักฐานทางทะเบียนว่าเป็นของบุคคลอื่นก็ตาม (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2556)

ที่มาและแนวคิดเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติด

การริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเป็นการตัดกรรมสิทธิ์ของบุคคลซึ่งได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยผิดกฎหมาย อันเป็นการที่สิทธิในทรัพย์สินของบุคคลจะได้รับผลกระทบทันทีที่ศาลมีคำสั่งให้ริบทรัพย์สินนั้นและกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินดังกล่าวจะตกเป็นของแผ่นดินหรือของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด โดยการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติดมีที่มาและมีแนวคิดดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

1. ที่มาของการยึด/ริบทรัพย์สิน

การริบทรัพย์สินของบุคคลซึ่งกระทำความผิดในประเทศไทยได้มีจุดเริ่มกำเนิดมาช้านานหลายร้อยปีซึ่งปรากฏหลักฐานโดยชัดเจนในรัชสมัยของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) เมื่อปีพุทธศักราช 1895 มีการบัญญัติเพิ่มเติมอีกหลายคราว โดยพระมหากษัตริย์พระองค์ต่าง ๆ ในภายหลัง พระอัยการอาญาหลวงยกเลิกในปี พ.ศ. 2451 เมื่อใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 รวมเวลาที่ใช้พระอัยการลักษณะหลวงถึง 556 ปี บทบัญญัติในพระอัยการลักษณะอาญาหลวงส่วนใหญ่เป็นบทลงโทษข้าราชการที่ทุจริตที่ประพฤติมิชอบต่อตำแหน่งหน้าที่หรือใช้อำนาจในหน้าที่โดยมิชอบ นอกจากนี้ยังมีความผิดอื่น ๆ อีก

ในพระอัยการลักษณะอาญาหลวงกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดไว้ 10 ประการ ดังนี้

1. ฟันคอ ธิบเรื่อน ธิบราชบาทว์ เอาลูกเมียข้าคนเป็นราชบาทว์ ทรัพย์สินสิ่งของเอาเข้า
ท้องพระคลังเงินสิน
2. ให้ตัดมือตัดเท้าจำใส่ตรูไว้โดยยถากรรม
3. ทวนด้วยลวดหนังหรือไม้หวาย 1 ยก 2 ยก 3 ยก แล้วประจานจับใส่ตรูไว้เดือนหนึ่ง 2
เดือน 3 เดือน
4. ให้ไหมจตุรคุณ (ปรับไหม 4 เท่า) แล้วเอาตัวลงข้างหญ้า
5. ให้ไหมตรีคุณแล้วเอาตัวออกจากราชการ
6. ให้ไหมทวิคุณแล้วประจาน ๓ วัน ๗ วัน ให้พ้นโทษ
7. ให้ไหมลาหนึ่งแล้วให้ไซ้ของ ๆ เขา
8. ให้ตัดปากแหะปากเอามะพร้าวหัวยัดปาก
9. ให้ภาคทัณฑ์บนไว้
10. กดอุเบกขาไว้ (เรียกประกันทัณฑ์บน)

โทษทั้ง 10 สถานนี้ ตูลาการเลือกลงแก่ผู้กระทำความผิดที่ร้ายแรงเพียงสถานหนึ่งสถาน
ใดเท่านั้น ไม่ใช่ลงโทษทั้ง 10 สถานแก่ผู้กระทำความผิด ส่วนความผิดที่ร้ายแรงน้อยกว่า กฎหมาย
กำหนดโทษไว้เพียง 8 สถานบ้าง 7 สถานบ้าง ลดหลั่นกันไป

การสูฝิ่น การกินฝิ่น เริ่มมีในประเทศไทยตั้งแต่เมื่อใด ไม่มีผู้ใดทราบ แต่เข้าใจว่าคงมี
มาก่อนสมัยสร้างกรุงศรีอยุธยา เพราะในปีพุทธศักราช 1903 ซึ่งเป็นปีที่ตราพระราชกฤษฎีกา
ได้บัญญัติการห้ามสูฝิ่น กินฝิ่น และจำหน่ายฝิ่นไว้ในบทที่ 81 ความว่า “ผู้สูฝิ่น กินฝิ่น ขายฝิ่น
นั้นให้ลงพระราชอาญาให้จึ่งหนักหนา ธิบราชบาทว์ให้สิ้นเชิง ทเวนบกสามวัน ทเวนเรือสามวัน ให้
จำใส่คุกขังไว้กว่าจะออกได้ ถ้าอดได้แล้วให้เรียกเอาทานบนแก่มันญาติพี่น้องไว้แล้ว จึงให้ปล่อยผู้
สูฝิ่น ผู้ขาย ผู้กินฝิ่นออกจากโทษ” แม้จะมีกฎหมายห้ามสูฝิ่น กินฝิ่นและจำหน่ายฝิ่นดังนี้ก็ตามก็ยังมี
ผู้ลักลอบกระทำความผิดอยู่เสมอ จนกระทั่งถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธ
ยอดฟ้าจุฬาโลกทรงเห็นว่าการสูฝิ่นเป็นผลร้ายแก่อาณาประชาราษฎร์ จึงทรงกรุณาโปรดเกล้าให้
แก้กฎหมายห้ามการสูฝิ่น การกินฝิ่น และขายฝิ่น แต่ก็ไม่สู้จะได้ผลดีนัก

จวบจนกระทั่งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) จึงได้ทรง
ตรากฎหมายห้ามการสูฝิ่นและการซื้อขายฝิ่น โดยกำหนดโทษแก่ผู้ฝิ่นหนักกว่าเดิม เมื่อวันเสาร์
เดือน 9 ขึ้น 14 ค่ำ จุลศักราช 1179 ความตอนหนึ่งว่า”...แต่นี้สืบไปเมื่อน้ำห้ามอย่าให้ผู้ใดสูฝิ่น
กินฝิ่นซื้อฝิ่นขายฝิ่น และเป็นผู้สมซื้อสมขายเป็นอันขาดทีเดียว ถ้ามีฟังจับได้และมีผู้ฟ้องร้อง
พิจารณาเป็นสัจ จำให้ลงพระราชอาญาเข็มน 3 ยก ทะเวนบก 3 วัน ทะเวนเรือ 3 วัน ธิบราชบาทว์

บุตรภรรยา และทรัพย์สินสิ่งของให้สิ้นเชิง ให้ส่งตัวไปตะพุ่นหญ้าช้าง ผู้รู้เห็นเป็นใจมิได้เอาความ มาว่ากล่าว จะให้ลงราชอาณาจักรเขียน 60 ที...”

แม้จะมีกฎหมายเพิ่มโทษแก่ผู้สูบฝิ่น ซื่อขายฝิ่นก็ตาม แต่ประชาชนก็ยังหาแครงกั่วไม่ กลับสูบมากขึ้น โดยเฉพาะพวกชาวจีน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงให้ปราบปรามอย่างจริงจัง จนทำให้เกิดคณะฮ้างยี่ล็กอบขายฝิ่นเพราะได้ราคา การปราบปรามก็ไม่ได้ผลดีนัก เพราะเจ้าหน้าที่บ้านเมืองรู้เห็นเป็นใจด้วย

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นครองราชย์แล้ว ทรงเห็นว่า การปราบปราม ด้วยกำลังไม่ได้ผลดี จึงเปลี่ยนนโยบายเป็นให้ตั้งเจ้าภาษีผูกขาดการซื่อขายฝิ่นให้ชาวจีนซื่อฝิ่นสูบ ได้ตามใจชอบ แต่ห้ามคนไทยสูบฝิ่น เจ้าภาษีประสบกับการขาดทุนในภายหลังเพราะมีฝิ่นเถื่อนเข้ามา มาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงบัญญัติกฎหมายให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ดำเนินการเสียเอง ในกฎหมายฉบับดังกล่าวมีบทลงโทษแก่ผู้ค้าฝิ่นเถื่อนหรือผู้ที่นำฝิ่นเข้ามาในเมืองไทยโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานอย่างหนัก จึงมีผู้ล็กอบนำฝิ่นเข้ามาในรูปของยา และยาผสมฝิ่นเข้ามาในราชอาณาจักรอีก แต่ก็ทรงมีประกาศห้าม

ภายหลังทางราชการได้พยายามจำกัดการสูบฝิ่นตลอดมา จนยกเลิกการสูบฝิ่นโดยเด็ดขาดเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2502 ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาก็มีผู้ผลิตยาเสพติดที่มีความร้ายแรงกว่า และยากแก่การปราบปรามอย่างยิ่งอย่างที่เห็นอยู่ทุกวันนี้

มีเพียงแต่กฎหมายของไทยที่มีกฎหมายบังคับให้มีการริบทรัพย์สิน แต่ยังมีกฎหมายของต่างประเทศที่มีการบังคับใช้กฎหมายยึดทรัพย์สิน ซึ่งมีที่มาตั้งแต่สมัยโบราณ ในกฎหมายสิบสองโต๊ะที่บัญญัติไว้ในความตอนหนึ่งที่ว่า “ถ้าสัตว์สี่เท้าก่อความเสียหายแก่ใครเจ้าของสัตว์นั้นต้องให้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย หากผู้เสียหายไม่ยอมรับเอาค่าเสียหายเพื่อทดแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหาย เจ้าของสัตว์ต้องสละสัตว์ซึ่งก่อความเสียหายนั้นแก่ผู้เสียหาย” (กัทร ก่าประเสริฐ และสุเมธ งานประดับ, 2552, หน้า 77, 126)

จากบทบัญญัติตามกฎหมายเก่า ๆ ของประเทศไทย เช่น กฎหมายตามสามดวง กฎหมายลักษณะโจร กฎหมายอาญาหลวง กฎหมายลักษณะขบถศึก ได้บัญญัติถึงการริบทรัพย์สินเอาไว้โดยเรียกว่า “การริบราชบาทว์” ซึ่งได้แก่การริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดจนสิ้นเชิงและรวมถึงทรัพย์สินสมบัติของข้าทาสบริวารใด ๆ สมัยนั้นถือว่าการริบราชบาทว์เป็นการลงโทษทางอาญาอย่างร้ายแรงอย่างหนึ่งเช่นเดียวกับการลงโทษประหารชีวิต หรือโทษเกี่ยวกับเสรีภาพ โดยให้จำคุกตลอดชีวิต ต่อมาเมื่อประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้ให้การคุ้มครองแก่สิทธิต่าง ๆ มากขึ้น โดยรวมถึงสิทธิในทรัพย์สินด้วย แม้ว่าประเทศไทยจะมีการรัฐประหารเกิดขึ้นหลายครั้งและในบางครั้งมีการมีการ

ยกเลิกรัฐธรรมนูญเก่าโดยบัญญัติรัฐธรรมนูญใหม่ขึ้นแทน แต่ไม่มีรัฐธรรมนูญฉบับใดเลยที่จะไม่ให้การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สิน จะเห็นได้ว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญได้ให้ความคุ้มครองแก่สิทธิในทรัพย์สินของบุคคลเสมอ ดังนั้นการที่จะจำกัดหรือตัดทอนสิทธิต่าง ๆ ในทรัพย์สินของบุคคลย่อมไม่อาจกระทำได้ เว้นแต่มีกฎหมายบัญญัติออกมาเป็นการเฉพาะเจาะจงให้อำนาจไว้ (ฉัตรแก้ว นิธิอุทัย, 2536, หน้า 42)

รัฐบาลจึงได้ออกพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 เพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยได้กำหนดมาตรการพิเศษให้สามารถนำตัวการใหญ่หรือนายทุนที่อยู่เบื้องหลังการกระทำความผิดมาลงโทษ พร้อมทั้งมาตรการในการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดด้วย

ผู้ประกอบการมักจะกระทำความผิดโดยมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย เพื่อหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ นักอาชญาวิทยาส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่า การนำมาตรการลงโทษริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดมาบังคับใช้จะช่วยทำให้สามารถยับยั้งและปราบปรามการกระทำความผิดได้ดีกว่าการลงโทษโดยวิธีจำกัดสิทธิเสรีภาพ หรือทำให้ได้รับความทุพพิกาลหรือการประจานตำหนิติเตียนต่อสาธารณชน เพราะการริบทรัพย์สินเป็นการตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้รับผลประโยชน์ในทรัพย์สิน ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการกระทำความผิด กรณีดังกล่าวจะเป็นการป้องกันสังคมตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกัน (Prevention theory) (จิตติ ติงศภัทย์, 2525, หน้า 12) ฉะนั้นความผิดประเภทที่มีผลตอบแทนจำนวนมาก เช่น ความผิดเกี่ยวกับการผลิตหรือการค้ายาเสพติดให้โทษ ผู้กระทำและผู้ร่วมกระบวนการณ์จะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจำนวนมาก การใช้มาตรการลงโทษโดยวิธีอื่นจะไม่สามารถทำให้ประสบผลสำเร็จได้เลย จึงเชื่อว่ามีกฎหมายเช่นนี้ใช้บังคับแล้วจะเป็นผลดีต่อการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นอย่างมาก

ในการประชุมระหว่างประเทศเพื่อพิจารณาแก้ไขปัญหายาเสพติดทุกครั้งจะมีมติให้รัฐบาลของประเทศร่วมมือกันต่อต้านและปราบปรามกันอย่างจริงจัง โดยให้นำมาตรการทางกฎหมายยึดและริบทรัพย์สิน (Forfeiture of assets) ที่ได้มาจากการค้ายาเสพติดมาใช้ เพื่อให้มีอำนาจริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดได้อย่างกว้างขวาง เนื่องจากทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้มานี้มักจะถูกแปรสภาพไปเป็นทรัพย์สินอย่างอื่น เช่น ที่ดิน บ้าน เพชรนิลจินดา ทอง หรือนำไปลงทุนในธุรกิจประเภทอื่น ๆ ที่ชอบด้วยกฎหมาย (การฟอกเงิน) จึงทำให้ยากต่อการที่จะใช้มาตรการทางกฎหมายธรรมชาติมาจัดการกับทรัพย์สินเหล่านี้ได้ เพราะไม่สามารถแยกหรือพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินรายการใดบ้างที่ได้มาโดยชอบหรือไม่ชอบ เกี่ยวหรือไม่เกี่ยวข้องกับการ

กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และถึงแม้ว่าการลงโทษริบทรัพย์สินนี้จะเป็นการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล แต่ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่รัฐสามารถกระทำได้ เพราะเป็นการคุ้มครองสังคมซึ่งอยู่เหนือกว่าประโยชน์ส่วนตัวและสิทธิของบุคคล และจัดว่าเป็นมาตรการเสริมการลงโทษที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (จุฬา อินอิว, 2557)

2. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคล

แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคลนี้มีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับโดยในยุคก่อนศตวรรษที่ 19 ถือกันว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นของกษัตริย์ เอกชนมีเพียงสิทธิครอบครองเท่านั้น จนถึงศตวรรษที่ 19 ความคิดในเรื่องปัจเจกบุคคลนิยมเป็นที่ยอมรับและมีอิทธิพลอย่างมาก ทำให้แนวคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินเปลี่ยนแปลงไปโดยมีแนวความคิดว่าสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ เช่นเดียวกับสิทธิเสรีภาพอื่น ๆ จึงกำหนดให้มีการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินและต่อมามีแนวคิดว่าการยินยอมให้บุคคลใช้สิทธิในทรัพย์สินที่ตนเองเป็นเจ้าของจนเกินขอบเขตอำนาจทำให้สังคมเกิดความไม่ปกติสุข รัฐจึงจำกัดสิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคล

การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคล

คำว่า “สิทธิ” นี้ Alex Weill ศาสตราจารย์ทางกฎหมายแห่งประเทศฝรั่งเศส ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

“สิทธิ” (Right) คือ “อำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในอันที่กระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือบุคคลอื่น (เช่น สิทธิทวงหนี้ กรรมสิทธิ์ ฯลฯ) เป็นต้นว่า อำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลคนหนึ่งในอันที่จะเรียกร้องให้บุคคลอีกคนหนึ่งหรือหลายคนกระทำการบางอย่างบางประการให้เกิดประโยชน์แก่ตน เช่นเรียกร้องให้เขาชำระเงินหรือซ่อมแซมกำแพงบ้านให้หรือละเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เรียกร้องให้ผู้ที่ขายกิจการให้แก่ตนละเว้นการประกอบการอย่างเดียวกันกับที่ขายให้แก่ตนในเมืองเดียวกันแข่งกับตน ส่วนกรรมสิทธิ์ในบ้านหลังหนึ่งเมื่อวิเคราะห์กันอย่างถึงที่สุดแล้ว แท้ที่จริงก็คืออำนาจของผู้ที่เป็นเจ้าของบ้านหลังนั้นในอันที่จะใช้สอยบ้านหลังนั้น ใช้ประโยชน์จากบ้านหลังนั้นห้ามมิให้ผู้อื่นเข้าไปในบ้านหลังนั้นและใช้บ้านหลังนั้นด้วยประการใด ๆ โดยมีขอบนั้นเอง”

นอกจากคำว่า “สิทธิ” ยังมีคำว่า “เสรีภาพ” ซึ่งในปัจจุบันมีการใช้ปะปนกันอยู่มาก กล่าวคือ

“เสรีภาพ” คืออำนาจของบุคคลในอันที่จะกำหนดตนเอง โดยอำนาจนี้บุคคลย่อมเลือกวิถีชีวิตของตนได้ด้วยตนเอง เสรีภาพจึงเป็นอำนาจที่บุคคลมีอยู่เหนือตนเอง (Weill, 1979, p.20 อ้างถึงใน วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2538)

จะเห็นได้ว่าความแตกต่างของสิทธิและเสรีภาพ กล่าวคือ “สิทธิ” เป็นอำนาจของบุคคลในอันที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นอีกคนหนึ่งหรือหลายคนกระทำการหรือละเว้นกระทำการอย่างหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงให้เกิดประโยชน์แก่ตน ส่วน “เสรีภาพ” เป็นอำนาจของบุคคลในอันที่จะกระทำในสิ่งที่ตนประสงค์จะกระทำหรือไม่กระทำในสิ่งที่ตนไม่ประสงค์จะกระทำ และแม้การมีอำนาจดังกล่าวจะมีผลทำให้เกิดหน้าที่แก่ผู้อื่น หน้าที่นั้นก็เพียงหน้าที่ที่จะต้องละเว้นจากการกระทำใด ๆ ที่เป็นอุปสรรคขัดขวางการใช้เสรีภาพของเขาเท่านั้น (วรพจน์ วิสรุตพิชญ์, 2538, หน้า 22)

สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล เช่น ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและร่างกายซึ่งรัฐธรรมนูญให้ความคุ้มครองจากการใช้อำนาจรัฐป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดอาญาตามบทบัญญัติที่ว่าบุคคลจะไม่ต้องรับโทษทางอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้ อันเป็นการรับรองหลักไม่มีความผิดและไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย บทบัญญัติที่สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดก่อนที่จะมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดนั้นมิได้ บทบัญญัติที่ห้ามจับกุม คမ်းขัง หรือค้นตัวบุคคล เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย สิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันอาจทำให้ตนเองถูกฟ้องเป็นคดีอาญา เป็นต้น สิทธิและเสรีภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ เช่น สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิที่จะได้ค่าทดแทนที่เป็นธรรมในกรณีที่อยู่อาศัยหรือสิ่งปลูกสร้างถูกเวนคืน หรือกิจการถูกโอนเป็นของชาติ เสรีภาพในการทำสัญญาก่อนนิติสัมพันธ์ระหว่างกัน สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียมกันตามบทบัญญัติที่รับรองว่า บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน (วรพจน์ วิสรุตพิชญ์, 2538, หน้า 29)

สิทธิในทรัพย์สิน (Property) ถือว่า มนุษย์โดยธรรมชาติควรมีสิทธิเท่าเทียมกัน เพราะว่า ทรัพย์สินเป็นสิทธิที่ปราศออกจากมนุษย์ไม่ได้ (Inalienable rights) และเป็นคุณสมบัติที่เป็นของมนุษย์มาตั้งแต่ก่อนสังคมการเมืองจะถูกสถาปนาขึ้น การเข้าร่วมในพันธะสัญญาเพื่อจัดตั้งรัฐบาล (Civil government) ขึ้นก็เพื่อประกันเสรีภาพในการใช้สิทธินี้ทั้งนี้เพราะในสภาวะธรรมชาติไม่มีความแน่นอนและสะดวกสบาย ในการใช้สิทธิเหล่านี้ไม่มีอำนาจที่จะคอยคุ้มครองปกป้องสิทธินี้ให้คงอยู่ถาวร และ รู้จักสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายแต่เนื่องจากมีคนส่วนน้อยฝ่าฝืนกฎธรรมชาติจึงทำให้เกิดภัยอันตรายต่าง ๆ ขึ้นคนเราจึงมีความต้องการสิ่งสามสิ่งได้แก่ กฎหมายที่แน่นอน ผู้ตัดสินที่เที่ยงธรรมและอำนาจบริหารที่จะทำการตัดสินเรื่องต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างถูกต้อง เพราะมนุษย์มีธรรมชาติเป็นกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ 1. ความหมาย

ของทรัพย์สินนั้นคือกรรมสิทธิ์ที่แตกต่างไปจากหลายทรัพย์สินคือทรัพย์สินนอกจากจะเป็นวัตถุ
สิ่งของต่าง ๆ แล้วยังหมายรวมถึงร่างกายของมนุษย์และแรงงานมนุษย์ด้วยดังที่ล๊อคได้ให้ทรัพย์สิน
ว่า มนุษย์ทุกคนมีทรัพย์สินในตัวของเขาเองไม่มีใครมีสิทธิที่จะใช้นอกจากตัวเขาเอง

2. การเกิดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน คือกรรมสิทธิ์ว่าสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกนี้ พระผู้เป็นเจ้าของ
ประทานให้แก่มนุษย์ทุกคนหมายความว่าสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่ในโลกทั้งหมดเป็นของทุกคนหรือทุก
คนมีกรรมสิทธิ์ร่วมกันแต่กรรมสิทธิ์ส่วนตัวหรือส่วนบุคคลจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเขาได้ใช้แรงงาน
เคลื่อนย้ายหรือเก็บเกี่ยวของสิ่งนั้น แรงงานและผลงานจากน้ำมือของเขาอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นของ
เขาอย่างถูกต้อง อะไรก็ตามที่เขาได้เคลื่อนย้ายสิ่งนั้นออกมาจากที่มันเคยอยู่ก็ถือว่าเขาได้ใช้แรงงาน
เข้าไปในสิ่งนั้นโดยสิ่งนั้นถือว่าเป็นของเขา ดังนั้น ล๊อคได้กำหนดขอบเขตในการครอบครองสิ่ง
ต่าง ๆ ไว้ด้วยว่าไม่มีใครมีสิทธิแม้ด้วยแรงงานของตนที่จะมีสิ่งของที่จะครองร่วมกันเกินกว่าที่ดิน
และครอบครัวของตนอาจใช้ได้ นั่นคือแต่ละคนและแต่ละครอบครัวจะต้องใช้ทรัพย์สินหรือ
ครอบครองทรัพย์สินด้วยแรงงานที่พอดีเหมาะแก่ตนเองไม่ฟุ่มเฟือยและการสะสมทรัพย์สินนั้น
ต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่นด้วย ถ้าก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ล๊อคถือว่าไม่ถูกต้อง
(Locke, 1689, pp. 139-144 อ้างถึงใน เสถียร หอมขจร, 2540, หน้า 34 – 35)

การใช้ทฤษฎีการครอบครองได้ขยายออกไปทั้งในแง่ของทรัพย์สินซึ่งบุคคลอาจจะ
ครอบครองได้ และในแง่ของเงื่อนไขทางกฎหมายอันจะทำให้ผู้ถือครองหรือยึดถือทรัพย์สิน (avait une
chose entre les mains) สามารถเป็นผู้ครอบครองได้ตามกฎหมาย ในขั้นต้นทรัพย์สินที่บุคคลสามารถ
ครอบครองได้ ประกอบด้วยที่ดิน (Fonds de terre) ต่อมาได้ขยายไปถึงสังหาริมทรัพย์ทั้งหลาย และ
เปิดกว้างให้ทรัพย์สิน (Biens) ทั้งหลายอันอาจเป็นวัตถุแห่งกรรมสิทธิ์ของปัจเจกชนอยู่ในข่ายที่บุคคล
สามารถครอบครองได้ (Monier, 1947, p. 385 อ้างถึงใน เสถียร หอมขจร, 2540, หน้า 34 – 35)

อย่างไรก็ดี นักนิติศาสตร์โรมันเห็นว่า การครอบครองเป็นอิสระ (Independante)
จากกรรมสิทธิ์ โดยเหตุนี้ผู้เช่าเลื่อนลอยหรือไม่มีกำหนดเวลาแน่นอน (Precariste) และเจ้าหนี้ผู้รับ
จำนำทรัพย์สิน (Creancier gagiste) ซึ่งใช้อำนาจทางพฤตินัยเหนือทรัพย์สินผู้อื่นเพียงชั่วคราวจึงสามารถ
ได้รับฐานะเป็นผู้ครอบครองและได้รับการคุ้มครองจากคำสั่งของ Praetor ได้โดยไม่ยุ่งยากแต่อย่าง
ใด อย่างไรก็ตามก็เห็นได้ว่าในโรมทฤษฎีการครอบครองมีความสำคัญกับอสังหาริมทรัพย์มากกว่า
กับสังหาริมทรัพย์หลายเท่า

เมื่อมาถึงคริสต์ศตวรรษสุดท้ายแห่งสมัยประชาธิปไตย นักนิติศาสตร์จัดประเภทของผู้
ครอบครองตามพื้นฐานทางกฎหมายของการครอบครอง (Fondement juridique de leur possession
หรือคนโรมันเรียกว่า (Causa possessionis) Lepointe ให้ความเห็นว่า การครอบครองแต่เดิมเป็นเรื่อง

ตรงไปตรงมา แต่เกิดความซับซ้อนขึ้นเพราะนักนิติศาสตร์พยายามแยกแยะประเภทการครอบครอง โดยใช้ *Causa possessionis* (เหตุการณ์ครอบครองอันชอบธรรม) เป็นฐานนั่นเอง (Lepointe, 1958, p. 55)

ความเห็นแตกแยกในเชิงพื้นฐาน (*Diver gences fondamentales*) มีเกิดขึ้นระหว่างนักนิติศาสตร์ตลอดสมัยยุคทอง

สำนักซาบินเนียน (*Sabinians*) เช่น Paulus และ Julianus ซึ่งตามมาด้วย Ulpianus ให้ความสำคัญพื้นฐานแก่ลักษณะความชอบธรรม (*Iuste*) และ ไม่ชอบธรรม (*Injuste*) ของการครอบครอง และ จัดให้ผู้ถือครองทรัพย์สิน (*Detentors*) เข้าในข่ายการจัดประเภทพื้นฐานของการครอบครอง (*Causes de possession*) ด้วยนักนิติศาสตร์เหล่านี้ยอมรับว่าบุคคล 2 คน อาจครอบครองทรัพย์สินอย่างเดียวกันทั้งหมด (*Pour le tout*) พร้อมกันได้ (*Simultanement*) โดยที่ฝ่ายหนึ่งครอบครองโดยชอบธรรม และอีกฝ่ายหนึ่งไม่ชอบธรรม ตามทัศนะของนักนิติศาสตร์เหล่านี้เราถือได้ว่าบุคคลครอบครองทรัพย์สินนับจากขณะที่เขาได้รับการคุ้มครองจากคำสั่งของ Praetor แม้คำสั่งนั้นจะเป็นไปในลักษณะเพียงให้ผู้ถูกรอนสิทธิกลับคืนฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม (*Recuperatoire*) ก็ตาม

ส่วนสำนักโปรคิวเลียน (*Proculians*) และ Paulus นั้นพยายามปรับการครอบครองเข้าหา (*Rapprochant*) กรรมสิทธิ์และเห็นว่าบุคคล 2 คน ไม่อาจครอบครองทรัพย์สินใดทรัพย์สินหนึ่งทั้งหมด (*Pour le tout*) พร้อมกัน (*Simultanement*) ได้ อันที่จริงผู้ครอบครองจะมีเพียงผู้เดียว คือ ผู้ซึ่งมีอำนาจควบคุม (*Maitrise*) ทรัพย์สินนั้นได้ นักนิติศาสตร์สำนักนี้ลดความสำคัญของลักษณะความชอบธรรมหรือไม่ชอบธรรมของการครอบครองในความหมายเคร่งครัด (*Possession proprement dite*) ลง โดยกล่าวว่าลักษณะดังกล่าวไม่น่าสนใจนอกจากจะพิจารณาตัวบุคคลที่แน่นอน นักนิติศาสตร์สำนักนี้จำกัดทฤษฎี *Causa possessionis* อยู่เฉพาะการครอบครองมันแตกต่างจากการถือครอง (*Par opposition de la detention*) และถือว่านิติเหตุหรือเหตุชอบธรรม (*Iusta causa*) ในการครอบครองสามารถนำไปสู่การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ได้

โดยหลักการแล้วในการเสาะหา *Causa possessionis* (เหตุการณ์ครอบครองอันชอบธรรม) นักนิติศาสตร์เหล่านี้ดูจากทัศนะของขณะที่มีการได้มาซึ่งการครอบครอง (*Prise de possession*) หรือการเริ่มต้นครอบครอง (*Initium possessionis*) โดยเหตุนี้ นักนิติศาสตร์จึงคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในทางพฤตินัย ในขณะที่มีการได้มาซึ่งการครอบครอง โดยที่จะถือว่าการครอบครองจะมีลักษณะไม่ชอบธรรม (*Iniusta*) แม้จะมีฐานทางกฎหมายที่ถูกต้องก็ตาม ถ้าเป็นการครอบครองมีข้อบกพร่องหรือมีมลทิน (*Vicieuse*) ในความหมายของกฎหมายโรมันคือ ได้มาโดยแปดเปื้อนด้วยมลทิน 3 ประการคือ 1. *Vi* = การใช้กำลัง 2. *Clam* = โดยไม่เปิดเผย และ 3. *Precario* = ขออนุญาตให้ครอบครองจากเจ้าของ แต่เจ้าของจะเพิกถอนการอนุญาตเมื่อใดก็ได้

Causa (เหตุ) Iusta (ชอบธรรม) และกฎหมายถือว่ามี Iusta possessio (การครอบครอง โดยชอบธรรม) ถ้าการได้มาซึ่งการครอบครองเป็นไปตามภาวะปกติและชอบธรรม (Circumstances normales et justes) ตรงกันข้ามการครอบครองจะถือว่าไม่ชอบธรรม (Injuste) ถ้าการได้มาซึ่งการครอบครองที่มีมลทิน (Vice) โดยเฉพาะมลทินของความอ่อนแอ คือการครอบครองแบบ Precario (ได้รับอนุญาตจากเจ้าของ และเจ้าของจะเพิกถอนเมื่อใดก็ได้) ปิดบัง หรือ การใช้กำลัง (Vice de precante, clandestinite ou violence)

อันที่จริงผู้ซึ่งเข้าครอบครองทรัพย์สินโดยใช้กำลังจะมีการสัมผัสกับทรัพย์สินและมีอำนาจทางพฤตินัย (Pouvoir de fait) เหนือทรัพย์สิน อย่างไรก็ตามนักนิติศาสตร์ยุคทองเห็นว่าเนื่องจากมี Causa iniusta (เหตุอันไม่เป็นธรรม) สถานภาพเช่นนี้ไม่ควรได้รับการคุ้มครองปกติกฎหมายจะให้การคุ้มครองหรือปกป้องกับผู้ซึ่งเข้าครอบครองโดยเปิดเผย (Au vu et au su de tous) และการเริ่มต้นการครอบครอง (Initium possessionis) เป็นไปโดยสมบูรณ์และชอบด้วยกฎหมาย (Parfaitement sain et legitime) เท่านั้น ในขณะที่เวลานักนิติศาสตร์ในยุคนี้ก็ถือกฎหมายว่าไม่มีผู้ใดที่สามารถจะเปลี่ยนแปลงฐานทางกฎหมายของการครอบครองได้

สิทธิการครอบครอง นับแต่จุดเริ่มต้นของปลายสมัยจักรวรรดิหรือจักรวรรดิต่ำ (Bas Empire) คือนับแต่จักรพรรดิโอคลิเซียนซึ่งขึ้นครองราชย์ในปี ค.ศ. 284 เป็นต้นไป ทฤษฎีการครอบครองได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย (Profondes transformations) และปัญหาเรื่องเจตนา (Intention) และความสุจริต (Honnetete) ของผู้ครอบครองกลายเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง (Capitale) ความคิดใหม่ ๆ (Notions) ปรากฏขึ้น (ในพระราชบัญญัติของจักรพรรดิคอนสแตนตินใน ค.ศ. 314 ซึ่งแยกแยะระหว่างการครอบครอง Quae iure consistit ผู้อื่นมีฐานมาจากกฎหมายหรือสิทธิ กับ การครอบครอง Quae corpore consistit ผู้อื่นมีฐานทางกายภาพ หรืออินทรีย์เท่านั้น) ซึ่งให้เห็นว่าความคิดใหม่เกิดขึ้นจากผลงานของนักบุญ (Saint) Augustin และ Paulus (ในหนังสือ Sententiae) เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ความคิดใหม่ ยังยอมรับว่าผู้ซึ่งมีข้อสงสัยเกี่ยวกับสิทธิในการครอบครองของตน (Doutes sur son droit de posseder หรือละตินว่า Super iure possessionis) มิใช่ผู้ครอบครองที่แท้จริง (Veritable) แม้จะเป็นผู้ยึดถือหรือเก็บรักษาทรัพย์สินไว้กับตนก็ตาม (Licet corpore teneat) นับแต่การเกิดความคิดใหม่ขึ้นมาเคียงคู่กับสภาพความเป็นจริงของการครอบครอง (Fait de posseder) ก็เกิดมีสิทธิแท้จริงแห่งการครอบครอง (Veritable droit de possession) ขึ้นมา (Lepointe, 1958, p. 386)

เจตนาและความสุจริต (Intention et honnetete) มีความสำคัญยิ่งต่อการคุ้มครองการครอบครองในตอนต้นของจักรวรรดิต่ำ ผู้ซึ่งมีข้อสงสัยต่อสิทธิที่จะครอบครองของตนย่อมมิใช่ผู้ครอบครองที่แท้จริง (Veritable) และแม้เขาจะยึดถือทรัพย์สินอยู่อย่างปฏิเสธไม่ได้ (Detention

indeniable) ก็ตามกฎหมายเห็นว่าเขาไม่สมควรได้รับการคุ้มครองและเขาไม่ใช่ผู้ครอบครองที่แท้จริง (Vrai) โดยเหตุนี้จึงมีการแยกแยะระหว่างการครอบครองตามกฎหมายหรือตามสิทธิ (Possession de droit) และการครอบครองตามความเป็นจริง (Possession de fait) หรือการครอบครองที่มีเหตุสนับสนุน (Justifiee) และไม่มีเหตุสนับสนุน (Injustifiee) กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือการครอบครองโดยสุจริต (De bonne foi) และโดยไม่สุจริต (De mauvaise foi) นั่นเอง

ข้อแตกต่างระหว่างผู้ครอบครองโดยสุจริต (De bonne foi) กับโดยไม่สุจริต (De mauvaise foi)

การครอบครองโดยสุจริตกับโดยไม่สุจริต มีความสำคัญเพิ่มขึ้นอย่างมาก กฎหมายจัดเข้าอยู่ภายใต้ชื่อ Possessor bonae fidei (ผู้ครอบครองโดยสุจริต) ซึ่งบุคคลต่อไปนี้ : ผู้ครอบครองทุกคนมันมีการครอบครอง ซึ่งมีเหตุผลสนับสนุนจากการที่ได้มาโดยชอบธรรม (Iuste titre d'acquisition) และผู้ซึ่งครอบครองในฐานะผู้ทรงกรรมสิทธิ์ ตรงกันข้ามภายใต้ชื่อ Possessor malae fidei (ผู้ครอบครองโดยไม่สุจริต) นักนิติศาสตร์จัดผู้ครอบครองทุกคนมันมีการครอบครองซึ่งแปดเปื้อนด้วยมลทิน (Vice) ของความรุนแรง (Violence) การไม่เปิดเผย (Clandestinite) หรือการมีฐานะง่อนแง่น (Precarite)

ความสุจริต (Bonne foi) หรือละตินเรียกว่า bona fides) นั้นหมายถึงความเชื่อ (Croyance) อันอาจจะเป็นความสำคัญผิด (Erronee) ก็ได้ว่าตนเป็นผู้ทรงกรรมสิทธิ์โดยแท้จริง (Vraiment) ความเชื่อดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในกรณีเช่นบุคคลคนหนึ่งได้มา (A acquis) ซึ่งทรัพย์จากอีกคนหนึ่งโดยเชื่อว่าบุคคลนี้เป็นเจ้าของโดยแท้จริง (Veritable propriétaire) ศาสตราจารย์พิเศษ ประชุม โจนฉาย เห็นว่าความเชื่อจะเป็นความสุจริตได้ ก็ต่อเมื่อเห็นความเชื่อโดยบริสุทธิ์ใจว่าตนเป็นผู้ทรงกรรมสิทธิ์เพราะการได้มาซึ่งทรัพย์จากเจ้าของโดยแท้จริง

ในสมัยจักรวรรดิต่ำ (Bas-Empire) ผู้ครอบครองโดยสุจริตมีข้อได้เปรียบหลายประการ

1. ดอกผลของทรัพย์ย่อมตกเป็นของเขา นั่นก็คือดอกผลเป็นของเขาโดยชอบด้วยกฎหมาย (Legitiment) ฉะนั้นเขาจึงสามารถใช้ (Consommer) ได้โดยเสรีเพราะเป็นผู้ทรงกรรมสิทธิ์ในดอกผลดังกล่าว
2. เขาสามารถได้กรรมสิทธิ์ด้วยการครอบครองปรปักษ์ (Usucapion) ถ้ากำหนดเวลาตามกฎหมายครบถ้วนแล้ว
3. เขาสามารถฟ้องคดีพบลิชอานา (Publiciana หรือ Publicienne) ได้
4. ถ้าเขาทำทรัพย์หายไป Praetor ก็จะคุ้มครองเขาในลักษณะหนึ่ง และ
5. เขามีฐานะเป็นจำเลยถ้ามีผู้มาฟ้องคดีเอาคืน (Revendication) ซึ่งทรัพย์โดยผู้ฟ้องแสดงตนว่าเป็นเจ้าของทรัพย์ที่เขาครอบครองอยู่

ภายใต้จักรวรรดิต้า (Bas-Empire) ทางออกในลักษณะพิเศษ (Exceptiomelles) ซึ่งนักนิติศาสตร์ยุคทองให้ไว้เป็นการแก้ปัญหาในทางปฏิบัติ (But pratique) ได้นำมาใช้กับกรณีทั่วไป (Generalisees) และภายใต้จัดตั้งเนียนทางออกเหล่านี้ได้กลายเป็นฐานของหลักในทางทฤษฎีที่ตรงกันข้ามกับฐานในทางทฤษฎีของยุคทองโดยสิ้นเชิง (Lepointe, 1958, p. 187)

บทสรุป การครอบครองเป็นอิสระ (Independante) จากกรรมสิทธิ์ โดยนิติเหตุหรือเหตุชอบธรรม (Iusta causa) ในการครอบครองสามารถนำไปสู่การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ได้ อย่างไรก็ตาม การครอบครองตามกฎหมายหรือตามสิทธิโดยสุจริตและโดยไม่สุจริต ย่อมมีผลต่อการได้สิทธิครอบครอง

การจำกัดสิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคล รัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพให้แก่ราษฎรไว้ 2 ลักษณะ คือ บางกรณีรับรองไว้อย่างสมบูรณ์ (Absolute) กล่าวคือ โดยไม่มีเงื่อนไขหรือข้อจำกัดใด ๆ แต่บางกรณีก็บัญญัติรับรองไว้อย่างสัมพัทธ์ (Relative) กล่าวคือ รัฐสงวนไว้ซึ่งอำนาจในอันที่จะจำกัดการใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้น ๆ ในภายหลังได้ (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2538 หน้า 49)

สิทธิในทรัพย์สินของเอกชน จัดได้ว่าเป็นประเภทหนึ่งของเสรีภาพในกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่บรรดาระัฐเสรีประชาธิปไตยให้การรับรองคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่รัฐก็สามารถจำกัดสิทธิดังกล่าวได้ เหตุผลสำคัญที่สุดเป็นเหตุผลเดียวกับการจำกัดสิทธิเสรีภาพของเอกชนโดยทั่วไป นั่นคือเพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะ (Schuppriet, 1988, p.108 อ้างถึงใน ศุภเชษฐ์ คุสุวรรณ, 2540, หน้า 38-39)

เดิมกฎหมายลักษณะทรัพย์สินของประเทศฝรั่งเศสให้ความสำคัญกับหลักสิทธิในทรัพย์สินหรือหลักกรรมสิทธิ์มากจนถึงกับถือว่าเป็นสิทธิอันศักดิ์สิทธิ์ ผู้ใดจะล่วงละเมิดมิได้และให้หลักประกันไว้ในรัฐธรรมนูญอีกด้วย ต่อมาภายหลังแนวความคิดทางการเมืองแบบสังคมนิยมที่เข้ามามีบทบาทในประเทศฝรั่งเศส ได้ส่งผลกระทบต่อหลักสิทธิในทรัพย์สินเป็นอย่างมาก ลีอง ดูกีต์ (Leon Duguit) นักปราชญ์ชาวฝรั่งเศสได้ปฏิเสธแนวความคิดที่ว่าสิทธิในทรัพย์สินเป็นสิทธิตามธรรมชาติชนิดหนึ่งของมนุษย์ แต่เห็นว่าสิทธิในทรัพย์สินจะต้องมีอยู่เนื่องจากเป็นหน้าที่ตามสังคมนิยมชนิดหนึ่ง กล่าวคือ เจ้าของสิทธิในทรัพย์สินจะใช้สอยทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของตนเองเท่านั้นหาได้ไม่ แต่ต้องปฏิบัติตามภาระที่มีต่อสังคมอีกด้วย รัฐจึงชอบที่จะเข้ามาแทรกแซงการใช้สอยทรัพย์สินของบุคคลเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมได้ ด้วยเหตุนี้จึงมีการวางข้อกำหนดจำกัดสิทธิในทรัพย์สินขึ้นเป็นจำนวนมาก แต่รัฐบาลในยุคต่อ ๆ มา เช่น ในช่วงสุดท้ายของสาธารณรัฐ ครั้งที่ 3 ในรัฐบาลชุดที่เรียกว่ารัฐบาล Front Populaire ซึ่งเป็นรัฐบาลสังคมนิยม ได้มีการกำหนดมาตรการ

ใหม่ ๆ ขึ้นใช้ในลักษณะจำกัดคุ้มครองสิทธิเพื่อประโยชน์สังคมมากขึ้น (สุรพล นิติไกรพจน์, 2541, หน้า 814)

สำหรับสิทธิในทรัพย์สินนั้น แม้ว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดจะได้บัญญัติไว้ว่าบุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินของตนเอง บุคคลใดจะมารุกล้ำหรือรบกวนสิทธิในการครอบครองทรัพย์สินไม่ได้ก็ตาม แต่กรณีดังกล่าวก็ยังมีเงื่อนไขหรือข้อยกเว้นกล่าวคือหากการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์หรือการครอบครองของทรัพย์สินนั้น เป็นการได้มาโดยโดยฝ่าฝืนต่อข้อห้ามของกฎหมายหรือผิดกฎหมาย นอกจากจะต้องรับโทษตามกฎหมายอาญาเช่น โทษประหารชีวิต จำคุก หรือโทษอย่างอื่นแล้ว กฎหมายยังเปิดช่องให้อำนาจในการที่จะดำเนินการริบทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้มาโดยผิดกฎหมาย แต่กระนั้นก็คือการดำเนินการโดยการริบทรัพย์สินของบุคคลเป็นการตัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล การกระทำหรือการดำเนินการใด ๆ ของรัฐก็ต้องกระทำด้วยความระมัดระวังกระทำตามอำนาจของเขตที่กฎหมายได้ให้ไว้ ซึ่งหากกระทำตามกฎหมายที่ให้ไว้แล้วประกอบกับการกระทำนั้นเป็นการกระทำเพื่อความมุ่งหวังเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยของประชาชนการกระทำนั้นก็ย่อมจะกระทำได้

กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติรับรองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลไว้โดยชัดแจ้ง ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ ดังนี้

มาตรา 4 “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง”

มาตรา 41 “สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นนี้ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ...”

มาตรา 29 “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และไม่กระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้น...”

มาตรา 28 “บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพได้เท่าที่ไม่ละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในทางศาลได้”

มาตรา 26 “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้”

มาตรา 6 “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับใดจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นจะใช้บังคับมิได้

จากบทบัญญัตินี้ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าแนวความคิดในเรื่องสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่มีแนวความคิดว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเจ้าของทรัพย์สินทั้งหมด โดยเฉพาะในเรื่องที่ดิน ประชาชนมีเพียงสิทธิในการใช้สอย ใช้ย่นระหว่างกันเองเท่านั้น แต่ในยุคระบอบประชาธิปไตยกลับให้ประชาชนมีสิทธิในทรัพย์สินได้อย่างเต็มที่ และรัฐมีหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองสิทธิของประชาชน การที่จะไปจำกัดหรือตัดทอนสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลย่อมไม่อาจกระทำได้ เว้นแต่จะมีบทบัญญัติของกฎหมายตราขึ้นไว้เป็นการเฉพาะ และจะต้องเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ของสาธารณะชนเท่านั้น ไม่เพียงแต่รัฐธรรมนูญของ

วัตถุประสงค์ในการยึด/ริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด

ท่านศาสตราจารย์ จิตติ ดิงศภัทย์ อธิบายว่า วัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายในการลงโทษมีอยู่ ดังนี้

1. เป็นการกระทำตอบแทนต่อการกระทำผิดหรือแก้แค้นทดแทน (Expiation, Retribution)
2. เป็นการป้องกันสังคม โดยอาจเป็นการป้องกันทั่วไป (Prevention general) หรือเป็นการป้องกันเฉพาะ (Prevention special) สำหรับการป้องกันทั่วไปนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประการ โดยประการแรก คือ การปราบปราม (Deterrent) ไม่ให้ผู้กระทำความผิดคิดทำผิดขึ้นอีกและไม่ให้คนอื่นเอาเป็นเยี่ยงอย่าง เพื่อปราบปรามให้เกรงขามและรักษาความสงบเรียบร้อยโดยทั่วไป และประการที่สอง คือ ความมั่นคงของชุมชน (Protection of society, Social sodidarity) โดยแสดงให้เห็นว่าชุมชนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไม่ยอมให้มีการกระทำผิดเช่นนั้นเกิดขึ้น ส่วนการป้องกันโดยเฉพาะสามารถแบ่งออกได้ 2 ประการเช่นเดียวกัน โดยประการแรกคือการป้องกัน (Prevention) ไม่ให้ผู้นั้นกระทำความผิดได้อีกตลอดไป เช่นประหารชีวิตหรือโดยชั่วคราว เช่น ขังไว้มีกำหนดเวลา และประการที่สองคือ ดัดนิสัย (Reform) ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีต่อไป อนึ่งความมุ่งหมายเหล่านี้อาจมีน้ำหนักแตกต่างกันไป ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับระยะเวลาและพฤติการณ์แวดล้อม เช่น ในช่วงแรกเมื่อเกิดการกระทำความผิดใหม่ ๆ ความรู้สึกของชุมชนอาจหนักไปในทางแก้แค้น ทดแทนต่อผู้กระทำความผิดและต้องการให้เกิดการปราบปราม แต่ในเวลาต่อมาอาจคลายลงจนนำไปสู่การอภัยโทษและปล่อยชั่วคราวก่อนครบกำหนดโทษในที่สุด (จิตติ ดิงศภัทย์, 2536, หน้า 11)

รองศาสตราจารย์ณรงค์ ใจหาญ ได้อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีการลงโทษโดยรัฐไว้ว่าในปัจจุบันมีการแบ่งการลงโทษโดยรัฐออกเป็น 2 ทฤษฎีสำคัญ คือ ทฤษฎีทดแทน (Retributive theory) และทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utilitarian theory) กล่าวคือ

1. ทฤษฎีทดแทน (Retributive theory) ประกอบด้วยเงื่อนไข 3 ประการ ดังนี้

ประการแรกการลงโทษต้องเป็นการทดแทนความเสียหาย (Vindication) หมายถึง ความถูกต้องของการลงโทษจะต้องกระทำลงไปเพื่อเป็นการทดแทนหรือแก้แค้นให้แก่ผู้เสียหายจากการที่ผู้กระทำผิดได้ทำให้เกิดความเสียหายขึ้น ส่วนประการที่สองการลงโทษต้องกระทำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม (Fairness) โดยมีหลักการว่าการจะให้กฎหมายมีผลคุ้มครองประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม คนทุกคนจะต้องเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายดังนั้น การลงโทษผู้กระทำผิดจึงทำให้ทั้งผู้กระทำผิดและผู้ที่เชื่อฟังกฎหมายได้เห็นว่าหากเขาได้ละเมิดกฎหมายจะต้องถูกดำเนินคดี และผู้ที่ได้เปรียบจากการฝ่าฝืนกฎหมายจะต้องถูกลงโทษ และประการสุดท้ายการลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับความผิด (Proportionality of punishment) โดยทฤษฎีนี้เห็นว่าจำนวนโทษที่ผู้กระทำ ความผิดควรจะได้รับจะต้องเท่ากับความเสียหาย ที่เขาได้กระทำลงไป เว้นแต่เป็นการกระทำ ความผิดที่เป็นอันตรายต่อสังคมและเพื่อปกป้องสังคมให้ปลอดภัยยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องลงโทษสูงกว่าความเสียหายที่ผู้กระทำก่อขึ้น หรือเป็นกรณีที่ผู้กระทำผิดไม่มีโอกาสที่จะกระทำผิดนั้นได้อีก จึงอาจมีการลงโทษอาจต่ำกว่าสัดส่วนแห่งความผิดนั้นได้

2. ทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utilitarian theory) ทฤษฎีนี้มองสังคมมนุษย์และกฎหมาย อาญาว่ามีลักษณะ 3 ประการคือ ประการแรกมนุษย์พยายามแสวงหาความพอใจและหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด ประการที่สอง สังคมควรจะมีการดำเนินการตามหลักประโยชน์สูงสุดเพื่อมวลสมาชิก จำนวนสูงสุด และประการสุดท้าย ในส่วนที่เกี่ยวกับกฎหมายอาญาการพิจารณาถึงความร้ายแรง ของความผิดแต่ละฐานกวนพิจารณาจากความเสียหายซึ่งกระทำต่อสังคม

อนึ่ง ทฤษฎีอรรถประโยชน์จะถือว่าการลงโทษก่อให้เกิดผลดี แต่ก็ยังมีข้อถกเถียงกันในหมู่นักวิชาการ โดยบางท่านได้เห็นต่างออกไปว่าถ้าการลงโทษก่อให้เกิดความเสียหายมากกว่าผลที่เกิดขึ้นจากการลงโทษ การลงโทษนั้นก็จะไม่ชอบธรรม อย่างไรก็ตามความเห็นส่วนใหญ่ได้ยอมรับกันว่าเป้าหมายสำคัญของการลงโทษคือ การทำให้อาชญากรรมลดลงและเชื่อว่าการลงโทษผู้กระทำผิดจะก่อให้เกิดผลดีอันจะทำให้อาชญากรรมลดลงได้ ซึ่งผลดีทั้งสามประการในการลงโทษตามทฤษฎีอรรถประโยชน์คือ

1. เพื่อข่มขู่หรือยับยั้ง ซึ่งมีผลต่อผู้กระทำผิดและต่อประชาชนทั่วไปที่คิดจะกระทำผิด ดังนั้น การข่มขู่จึงเป็นการข่มขู่เฉพาะตัวผู้กระทำผิดซึ่งหมายความว่า การลงโทษมีผลเป็นการข่มขู่ผู้กระทำผิดให้กลัวไม่กล้าจะกระทำผิดฐานเดียวกันนี้อีก ส่วนการข่มขู่โดยทั่วไปหมายถึง การ

ลงโทษบุคคลผู้กระทำผิดเพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่คนทั่วไปหรือผู้ที่มีความคิดจะกระทำผิด ให้เห็นว่าเมื่อใดจะต้องถูกลงโทษเช่นเดียวกับบุคคลผู้กระทำผิดนี้และจะก่อผลทำให้ประชาชนทุกคนมีความเกรงกลัวโทษไม่กล้ากระทำผิด

ทั้งนี้ พื้นฐานความเชื่อของการลงโทษเพื่อข่มขู่มีอยู่ว่า การที่บุคคลคิดจะกระทำการใดเป็นผลมาจากแรงกดดันจากสภาพภายนอกด้วย ดังนั้นเมื่อใดที่บุคคลคิดจะกระทำผิดเขาก็จะต้องคำนึงถึงผลดีผลเสียที่อาจเกิดขึ้นเสียก่อน หากเขาเห็นว่าเกิดผลดีมากกว่าแล้วเขาก็จะตัดสินใจกระทำผิด แต่หากผลเสียมีอยู่มากกว่าเขาก็จะไม่กระทำผิด ด้วยเหตุนี้วิธีการป้องกันไม่ให้คนกระทำผิด จึงต้องกำหนดอัตราโทษซึ่งก่อให้เกิดผลเสียแก่ผู้กระทำผิดมากกว่าผลดีที่เขาจะได้รับจากการกระทำผิดนั้นเพื่อให้เค้าลี้มเลิกความตั้งใจที่จะกระทำผิด

2. เพื่อแก้ไขหรือฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำผิด (Reformation and rehabilitation) โดยมีความมุ่งหมายต่อตัวผู้กระทำผิดโดยตรง มิได้ต้องการให้มีผลถึงบุคคลอื่น โดยมีเป้าหมายที่จะใช้การลงโทษเป็นวิธีการเปลี่ยนหรือแก้ไขหรือเยียวยารักษาจิตใจของผู้กระทำผิดให้ลดความรู้สึกต่อต้านกฎหมายและกลับมามีความเห็นดีเห็นชอบด้วยกับการปฏิบัติตามกฎหมาย ตลอดจนมีความสามารถยับยั้งตนเองมิให้คิดหรือกระทำการอันเป็นความผิดอีกต่อไป

3. เพื่อตัดโอกาสมิให้ผู้กระทำผิด (Incapacitation) โดยมองว่าการลงโทษทำให้บุคคลนั้นหมดความสามารถที่จะกระทำผิด สังคมจึงปลอดภัยจากการกระทำผิดซึ่งเกิดจากบุคคลผู้ต้องรับโทษนั้น ซึ่งวิธีการลงโทษตามแนวความคิดนี้จะต้องเป็นวิธีที่ทำให้ผู้กระทำผิดนั้นหมดโอกาสกระทำผิดตลอดไป เช่น การประหารชีวิต การเนรเทศ หรือจำคุกมีกำหนดเวลาจนกว่าจะแน่ใจว่าผู้กระทำผิดนั้นไม่เป็นอันตรายแก่สังคมอีก เป็นต้น

สำหรับการลงโทษริบทรัพย์สินนั้น ถือเป็นการลงโทษที่มีวัตถุประสงค์เพื่อทดแทนความผิดที่เขาก่อให้เกิดขึ้นโดยทำให้เขาสูญเสียทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดตามทฤษฎีทดแทน และในขณะเดียวกันก็มีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีผลเป็นการข่มขู่หรือยับยั้งผู้กระทำผิด รวมถึงเป็นการตัดโอกาสมิให้ผู้กระทำผิดใช้ทรัพย์สินที่ถูกริบเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดอีกตามทฤษฎีอรรถประโยชน์ด้วย ทั้งนี้มีข้อน่าสังเกตว่าการริบทรัพย์สินไม่มีวัตถุประสงค์ในลักษณะของการแก้ไขหรือฟื้นฟูผู้กระทำผิดแต่อย่างใด นอกจากนี้การริบทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดมีวัตถุประสงค์กว้างกล่าวคือ นอกจากจะมุ่งหมายให้เป็นการลงโทษแล้วยังคงมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการกระทำความผิดอีกด้วย โดยจะเห็นได้จากการยึดทรัพย์สินที่ได้ใช้ในการกระทำความผิดนั้นจะทำให้ผู้กระทำความผิดประสบกับความเสียหายทางเศรษฐกิจ ส่วนการริบทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดจะเป็นการเอาไปซึ่งทรัพย์สินประเภทนั้นก่อนที่จะถูก

นำไปใช้ในการกระทำความผิด หรือทำให้โอกาสที่จะกระทำความผิดหมดไปหรือลดน้อยลง
(นราวรรณ พรหมจรรย์, 2554, หน้า 7-10)

ปัจจุบันมาตรการริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดที่ใช้กันอยู่สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. มาตรการริบทรัพย์สินทางแพ่ง (Civil for feiture) การริบทรัพย์สินทางแพ่งเป็นกระบวนการริบทรัพย์สินที่กระทำต่อตัวทรัพย์สิน (In rem proceeding) ที่มีขอบข่ายกฎหมายมิใช่ต่อเจ้าของทรัพย์สิน โดยกฎหมายถือว่าทรัพย์สินซึ่งอาจริบได้ตามกฎหมายการรับฟังพยานหลักฐานในคดีถือหลักการซึ่งนำพยานหลักฐานแบบคดีแพ่ง กล่าวคือถ้าคู่ความฝ่ายไหนมีพยานหลักฐานมากกว่า ศาลก็จะพิจารณาให้ฝ่ายนั้นชนะคดี โดยไม่จำเป็นต้องพิสูจน์พยานหลักฐานจนปราศจากข้อสงสัย (Proof beyond reasonable doubt) เหมือนในคดีอาญาและโดยที่ถือกันว่าตัวทรัพย์สินนั้นตกเป็นของรัฐตั้งแต่กระทำความผิดการ โอนต่อ ๆ มาจึงไม่มีผล ผู้รับโอนจะอ้างว่าตนได้รับทรัพย์สินมาโดยสุจริตไม่ได้

2. การริบทรัพย์สินทางอาญา (Criminal for feiture) การริบทรัพย์สินทางอาญาเป็นกระบวนการริบทรัพย์สิน ซึ่งกระทำต่อตัวบุคคล (In personal proceeding) โดยเป็นส่วนหนึ่งของการฟ้องคดีอาญา เช่นคดียาเสพติดเป็นคดีอาญาชนิดหนึ่ง เมื่อยื่นคำฟ้องหากมีทรัพย์สินใดที่สมควรริบพนักงานอัยการก็ต้องระบุไว้ในคำฟ้องด้วย เพื่อขอให้ศาลสั่งริบ เนื่องจากการริบทรัพย์สินทางอาญาเป็นการดำเนินคดีต่อตัวบุคคล ดังนั้นจึงจำเป็นต้องยึดถือคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดเป็นหลัก หากศาลวินิจฉัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจึงจะริบทรัพย์สินได้ และการลงความเห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจึงจะริบทรัพย์สินได้นั้นจะต้องมีการพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยแล้ว กล่าวได้ว่าการริบทรัพย์สินของกลางตามมาตรา 30 และการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 จัดอยู่ในประเภทนี้

3. มาตรการริบทรัพย์สินทางบริหาร (Administrative for feiture) เป็นกระบวนการทางแพ่งผสมกับกระบวนการทางปกครองหรือบริหาร ไม่สามารถดำเนินคดีไปถึงชั้นศาลได้ ดังจะเห็นได้จากการการริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มาตรา 32 วรรคสอง ซึ่งกำหนดว่า ในกรณีไม่อาจดำเนินคดีได้ภายใน 2 ปี นับแต่วันที่การกระทำความผิดเกิดและไม่อาจจับตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ ให้ทรัพย์สินที่ได้ยึดหรืออายัดไว้เนื่องจากการกระทำความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ ให้ทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดไว้เนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของผู้ต้องหาหรือจำเลยรายนั้นตกเป็นของกองทุน แต่ถ้ามองดำเนินคดีต่อไปได้เพราะเหตุที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยรายได้ถึงแก่ความตาย ให้ทรัพย์สินตก

เป็นของกองทุน เว้นแต่ภายใน 2 ปี นับแต่วันที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยรายนั้นถึงแก่ความตายและ
 ทายาทของผู้ต้องหาหรือจำเลยรายนั้นสามารถพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินนั้นไม่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำ
 ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือผู้ต้องหาหรือจำเลยรายนั้นได้ทรัพย์สินดังกล่าวโดยสุจริตและมี
 ค่าตอบแทน หรือ ได้มาตามสมควร ในทางศีลธรรมอันดี หรือในทางกฤษฎาสาธณก็ให้คืนทรัพย์สิน
 นั้นแก่ทายาทของผู้ต้องหาหรือจำเลยรายนั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าในกรณีที่ไม้อาจดำเนินคดีหลักได้
 เพราะเหตุผู้ต้องหาหรือจำเลยตามหรือหลบหนีภายใน 2 ปี นับแต่ผู้นั้นตายหรือนับแต่การกระทำ
 ความผิดเกิดขึ้น (แล้วแต่กรณี) ให้ทรัพย์สินที่ได้ยึดอายัดไว้เนื่องจากการกระทำผิดของผู้
 ตกเป็นของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติดทันทีโดยไม่ต้องผ่านกระบวนการพิจารณาใน
 ชั้นศาล (ณรงค์ สุวรรณเปี่ยม, 2550, หน้า 10-11)

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์
 ต่อจิต ประสาท ค.ศ. 1988 (The united nations convention against illicit traffic in narcotic drugs
 and psychotropic substances, 1988) หรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า “อนุสัญญาฯ ค.ศ. 1988” อนุสัญญานี้
 มีหลักการที่สำคัญหลายประการแต่ที่เป็นจุดเด่น ซึ่งถือว่าเป็นมาตรการใหม่ ๆ ที่ นำมากำหนดไว้ให้
 ประเทศภาคีนำไปปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน ได้แก่

1. ความผิดและกำหนดโทษ (Offences and Sanctions)
2. เขตอำนาจรัฐ (Jurisdiction)
3. การบริหารทรัพย์สิน (Confiscation)
4. การส่งผู้ร้ายข้ามแดน (Extradition)
5. การช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางกฎหมาย (Mutual legal assistance)
6. การโอนการดำเนินคดี (Transfer of proceedings)
7. การปราบปรามการลักลอบค้ายาเสพติดทางทะเล (Illicit traffic by sea)

โดยอนุสัญญานี้ได้มีการกำหนดหลักการที่สำคัญ สรุปได้พอสังเขปดังนี้ (สิทธิพร,
 2552) หลักการ คือ กำหนดให้รัฐภาคีจะต้องดำเนินการตามพันธกรณีภายใต้หลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. ความผิดและการลงโทษ (Offences and sanction) ซึ่งได้กำหนดฐานความผิดเกี่ยวกับ
 การลักลอบค้ายาเสพติดครอบคลุมกิจกรรมทุกประเภท และจะต้องได้รับการลงโทษอย่างรุนแรง
 เหมาะสมกับฐานความผิด

2. การริบทรัพย์สินผู้ค้ายาเสพติด (Forfeiture of the process of illicit trafficking) เป็น
 มาตรการซึ่ง กำหนดให้มีการสืบเสาะ ติดตาม อายัด ยึดหรือริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการลักลอบค้า
 ยาเสพติด ทั้งทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดโดยตรง และทรัพย์สินที่มีมิใช่ได้มาจากการ
 กระทำความผิด แต่มีมูลค่าเทียบเท่า เนื่องจากการแปลงสภาพทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำ

ความผิด รวมถึงการริบอนุกรรมและเครื่องมือที่ใช้ หรือเจตนาที่จะใช้ในการผลิตหรือการลักลอบค้า ยาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ในเรื่องของการริบทรัพย์สินนี้ อนุสัญญาได้ กำหนดให้มีการร่วมมือกันเพื่อสามารถริบทรัพย์สินตามคำขอ ของต่างประเทศ หรือคำพิพากษา ต่างประเทศด้วย ซึ่งนับว่าเป็นมาตรการใหม่ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจาก ความร่วมมือระหว่าง ประเทศด้านการศาล (Judicial assistance) หรือการยอมรับหรือการบังคับคดีตาม คำพิพากษาของ ศาลต่างประเทศด้วย

3. การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางกฎหมาย (Mutual legal assistance) ซึ่งเป็น การให้ ความช่วยเหลือทางด้านพยานหลักฐานระหว่างประเทศเพื่อให้มีผลในการลงโทษผู้กระทำความผิดได้ สำหรับ มาตรการนี้อาจทำได้ทั้งในลักษณะของความตกลงทวิภาคี (Bilateral) หรือพหุ ภาคี (Multilateral)

สาระสำคัญของอนุสัญญานี้ มีข้อกำหนด 34 ข้อ ที่สำคัญ ได้แก่ การยึดทรัพย์สินนัก ค้ายาเสพติด การให้ความร่วมมือทางอาญา การส่งผู้ร้ายข้ามแดน การสกัดกั้น การลักลอบค้ายาเสพติดทางทะเล การสกัด กั้นการฟอกเงินที่ได้จากการค้ายาเสพติด การควบคุมการส่งผ่านยาเสพติด เป็นต้น ซึ่งขณะนี้มีประเทศต่าง ๆ เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาแล้วจำนวน 153 ประเทศ และ 1 องค์การ ระหว่างประเทศ สนธิสัญญาดังกล่าวผูกพัน ประเทศที่เข้าเป็นสมาชิก รวมถึงประเทศไทยด้วย เนื่องจากประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญา ดังกล่าวแล้ว เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2545 อนุสัญญาดังกล่าวถือเป็นบ่อเกิดของกฎหมายและความร่วมมือกัน ในทางระหว่างประเทศด้านยาเสพติดและเป็นจุดเริ่มจุดแรก ๆ ของการเอาจริงเอาจังกับการปราบปรามยาเสพติด ที่เริ่มทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น เพราะการค้ายาเสพติดส่วนใหญ่มีลักลอบและผลิตกันตามแนวเขตชายแดน ด้วยสะดวกต่อการค้าขายและหลบหนีการติดตามของเจ้าหน้าที่

การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น จะเห็นได้ว่าผู้ค้ายาเสพติดมีแรงจูงใจหรือ วัตถุประสงค์ของการจำหน่ายยาเสพติดก็เพื่อผลกำไรที่ได้จากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เมื่อได้กำไรจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดแล้วก็จะนำไปเป็นทุนและทำความผิดต่อไป อย่างต่อเนื่องโดยไม่เกรงกลัวต่อบทลงโทษทางกฎหมาย และเมื่อทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดไม่อาจถูกริบได้ทำให้การแพร่ระบาดของยาเสพติดก็ยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยอาจลุกลามไปทั่วประเทศหรืออาจเชื่อมโยงไปยังประเทศอื่น ๆ ระหว่างประเทศด้วย ดังนั้นแล้วจึงเป็นเหตุผลให้นานาประเทศร่วมมือกันในการแก้ปัญหาเสพติดโดยจะเห็นได้จาก อนุสัญญาว่าด้วย การต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1988 ซึ่งต่อมาจากอนุสัญญานี้ดังกล่าวเป็นผลให้ประเทศไทยได้ประกาศใช้บังคับ พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534

ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด มาตรา 27 ทรัพย์สินประเภทนี้คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินได้มีคำวินิจฉัยว่า เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและมีคำสั่งให้ยึดเหลือยอดไว้ทรัพย์สินดังกล่าวนี้ได้แก่เงินหรือทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและให้หมายความรวมถึงเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยการใช้จ่ายเงินหรือทรัพย์สินดังกล่าวซื้อหรือกระทำไม่ว่าด้วยประการใด ๆ ให้เงินเดือนทรัพย์สินนั้นเปลี่ยนสภาพไปจากเดิม ไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนสภาพกี่ครั้ง และไม่ว่าเงินหรือทรัพย์สินนั้นจะอยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่น โอนไปเป็นของบุคคลอื่นหรือปรากฏตามหลักฐานทางทะเบียนว่าเป็นของคนอื่นก็ตาม

ทั้งนี้ในการตรวจสอบทรัพย์สินคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินจะเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือเจ้าของทรัพย์สินได้แสดงพยานหลักฐานว่า ทรัพย์สินที่ถูกตรวจสอบไม่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือได้รับโอนมาโดยสุจริตและมีค่าตอบแทน หรือเป็นทรัพย์สินที่ได้มาตามสมควรในทางศีลธรรมธรรมเนียม หรือในการกุศลสาธารณะ หากไม่สามารถแสดงหลักฐานได้คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินก็จะมีการยึดหรือเค้ายทรัพย์สินนั้นไว้จนกว่าจะมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี

ในการริบทรัพย์สินประเภทนี้ เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยต่อศาลและพิจารณาเห็นว่าทรัพย์สินที่คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินมีคำสั่งให้ยึดหรืออายัด เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พนักงานอัยการก็จะยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลสั่งยึดทรัพย์สินนั้น โดยจะยื่นไปพร้อมกับคำฟ้องหรือจะยื่นก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาก็ได้ (นราวรรณ พรหมจรรย์, 2554, หน้า 47; สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2556, หน้า 157-158)

จะเห็นได้ว่าเมื่อพิจารณาจากเจตนาความมุ่งหวังของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบการค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1998 หรือพิจารณาจากพระราชบัญญัติในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ต่างก็มีวัตถุประสงค์ที่เหมือนกันคือการมุ่งเน้นในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และการมุ่งหวังในการยึดทรัพย์สินที่มีอยู่หรือได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด อันเป็นผลประโยชน์หรือกำไรที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งเป็นการทำลายขบวนการค้ายาเสพติดแบบถอนรากถอนโคน นอกจากจะเป็นมาตรการในการปราบปรามแล้วอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบการค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1998 และพิจารณาจากพระราชบัญญัติในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยา

เสพติด พ.ศ. 2534 ยังมีวัตถุประสงค์ในการป้องปรามหรือยับยั้งมิให้ผู้ที่จะกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดกล้าที่จะเข้ามากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดด้วย

หลักการริบทรัพย์ในประเทศสหรัฐอเมริกามีรากฐานมาตั้งแต่ยุคล่าอาณานิคม โดยกฎหมายให้อำนาจรัฐบาลในการยึดเรือและสินค้าบนเรือที่ฝ่าฝืนกฎหมายศุลกากรและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แม้ว่าในกรณีที่เจ้าของเรือที่ถูกริบนั้นจะไม่ได้รู้เห็นกับการกระทำความผิดก็ตาม หลักการดังกล่าวแสดงให้เห็นชัดว่ารัฐบาลมุ่งเน้นวัตถุที่เป็นเรือที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมากกว่าที่จะมุ่งเน้นลูกเรือหรือกัปตันเรือ ต่อมาหลักการดังกล่าวจึงนำมาซึ่งกระบวนการในการริบทรัพย์ทางแพ่ง (Civil for feiture)

ในปี ค.ศ. 1969 สภาองเกรสได้นำหลักการริบทรัพย์สินดั้งเดิมนี้มาใช้เป็นเครื่องมือต่อสู้กับองค์กรอาชญากรรมและปราบปรามขบวนการค้ายาเสพติด โดยสภาองเกรสมีความมุ่งประสงค์ที่จะใช้กฎหมายดังกล่าวเพื่อเป็นเครื่องมือในการตัดทอนอำนาจทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ กำไรและทรัพย์สินที่ใช้ในขบวนการอาชญากรรมดังกล่าว ต่อมาช่วงประมาณปี ค.ศ. 1970 สภาองเกรสได้ผ่านกฎหมาย 3 ฉบับซึ่งเน้นให้เห็นถึงการออกกฎหมายของสหพันธรัฐในการริบทรัพย์ทางอาญาและการริบทรัพย์ทางแพ่ง กล่าวคือ กฎหมาย RICO, CCE และ BSA โดยกฎหมาย RICO มุ่งเน้นการปราบปรามและริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรม กฎหมาย CCE มุ่งเน้นการริบทรัพย์ที่เกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติด ในขณะที่ BSA มุ่งเน้นการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการฟอกเงิน

ทรัพย์สินที่เข้าข่ายที่จะถูกริบได้ตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา มีดังนี้

1. ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับขบวนการค้ายาเสพติด (Property related to drug crimes)
2. ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการฟอกเงิน (Property related to money-laundering crimes)
3. ทรัพย์สินที่อาจถูกริบได้ตามกฎหมายอื่น

ทรัพย์สินที่ใช้ในการอำนวยความสะดวกในการกระทำความผิดบางอย่างก็อาจเข้าข่ายที่จะถูกริบได้ อย่างไรก็ตามจะต้องปรากฏหลักฐานว่าทรัพย์สินนั้นจะต้อง "เกี่ยวข้อง" หรือ "มีส่วนร่วม" ในอาชญากรรมที่ฝ่าฝืนกฎหมายสหพันธรัฐ ยกตัวอย่าง การที่รัฐบาลจะริบเรือของผู้ค้ายาเสพติดได้นั้นรัฐจะต้องพิสูจน์ให้เห็นได้ว่าเรือลำดังกล่าวถูกใช้ในการกระทำความผิดครั้งใด หรือถูกมุ่งประสงค์ที่จะใช้ในการกระทำความผิดครั้งใดหรือทำให้การสืบสวนขยายผลไปยังการกระทำความผิดได้

ในปี ค.ศ. 1970 ที่สภาองเกรสได้ผ่านกฎหมาย "Racketeer Influenced and Corrupt Organization Act" หรือเรียกกันว่า "RICO" ถือเป็นกฎหมายฉบับแรกของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ให้อำนาจสหพันธรัฐในการริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในคดีอาญาได้ 38 กฎหมาย RICO ให้

อำนาจสหพันธรัฐที่จะยึดทรัพย์สิน โดยเฉพาะเงิน ได้อันเนื่องมาจากกิจกรรมขององค์กร อาชญากรรม("pattern of racketeering activity") ซึ่งสภาครองเกรสมุ่งหวังที่จะให้กฎหมาย RICO เป็นเครื่องมือทางกฎหมายสำคัญที่จะทำลายอำนาจการเงินทางเศรษฐกิจ (Economic power) ของ องค์กรอาชญากรรมและมีเป้าหมายที่สำคัญในการบั่นทอนแรงจูงใจในทรัพย์สินอันเกี่ยวข้องกับ ขบวนการค้ายาเสพติดโดยใช้มาตรการการริบทรัพย์สินเป็นเครื่องมือทางกฎหมาย (Pino, n.d.)

ในปี ค.ศ. 1984 สภาครองเกรสได้ผ่านกฎหมายอีกฉบับที่มีชื่อว่า "Continuing Criminal Enterprise Act" หรือ CCE โดยมุ่งหวังให้เป็นเครื่องมือในการทำสงครามกับขบวนการ อาชญากรรมค้ายาเสพติดเป็นสำคัญ และต่อมาในปี 1986 สภาครองเกรสได้พิจารณาแก้ไขกฎหมายที่ มีชื่อว่า "Comprehensive Drug Abuse Prevention and Control Act" หรือ CDAPCA โดยมี บทบัญญัติเพิ่มเติมให้รัฐมีอำนาจยึดและริบผลกำไรที่ได้มาจากการค้ายาเสพติด รวมไปถึงเครื่องมือ ที่ถูกใช้ในกระบวนการค้ายาเสพติดด้วย หลังจากนั้นกฎหมาย CDAPCA ก็ได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือ อย่างมีประสิทธิภาพในการปราบปรามขบวนการค้ายาเสพติดทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ โดยบทแก้ไขในกฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติให้อำนาจอัยการแห่งสหพันธรัฐ (Federal prosecutors) ในการดำเนินคดีเพียงคดีเดียวอันเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่สำคัญในการขอให้มีการริบทรัพย์สินของ ผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติด ภายใต้กฎหมาย RICO เมื่อรัฐบาลจะเริ่มกระบวนการริบทรัพย์สินอัน เกี่ยวเนื่องกับคดียาเสพติดนั้น มีข้อสังเกตที่สำคัญสองประการที่ต้องพึงพิจารณา กล่าวคือ ต้องมีการ กระทำความผิดตามที่กฎหมาย RICO กำหนดไว้โดยเฉพาะนั้นก่อน ดังนั้นหากรัฐไม่สามารถ ดำเนินการกับผู้กระทำความผิดได้ รัฐก็ไม่อาจที่จะยึดหรือริบทรัพย์สินและกำไรอันเนื่องมาจากยา เสพติดนั้นได้ ดังที่ระบุไว้ในรายงานประจำปีของกระทรวงยุติธรรมของประเทศสหรัฐอเมริกา (Attorney General's 1991 Annual report) ว่าเนื่องจากการริบทรัพย์สินทางอาญานั้นถูกกำหนดให้เป็น โทษทางอาญา ดังนั้นจึงตั้งอยู่บนเงื่อนไขว่ารัฐบาลจะต้องจะดำเนินคดีกับจำเลยให้ได้ก่อนจึงจะ สามารถใช้มาตรการการลงโทษเช่นนี้ได้ คำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่าหลักการเรื่องการริบทรัพย์สินตาม กฎหมาย RICO นี้ไม่อาจจะนำมาใช้ปฏิบัติได้หากรัฐยังไม่สามารถพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้ แม้ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐจะมีหลักฐานพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินที่ขอให้ริบเกี่ยวเนื่องกับการกระทำ ความผิดก็ตาม ปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการนำหลักทรัพย์สินมาใช้โดยการออก กฎหมายใหม่มารับรองนั้นอาจไม่สามารถแก้ไขปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติได้ ทั้งนี้ เนื่องจาก กฎหมายนั้นเองอาจไม่สามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติ

แนวความคิดเรื่องการริบทรัพย์สินของประเทศแคนาดานั้นแตกต่างไปจากของประเทศ สหรัฐอเมริกา เนื่องจากมองว่าการริบทรัพย์สินของบุคคลซึ่งยังมิได้ต้องคำพิพากษาของศาลว่ากระทำ ความผิดนั้นเป็นการไม่สมควรเนื่องจากเป็นการกระทำที่ยังไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรม และ

ปฏิเสธแนวความคิดที่มีการริบทรัพย์ของฝ่ายบริหารหรือฝ่ายปกครองโดยยังไม่ผ่านกระบวนการทางศาล อย่างไรก็ตามเนื่องจากความจำเป็นทางด้านภูมิศาสตร์ที่ประเทศแคนาดามีอาณาเขตดินแดนติดกับประเทศสหรัฐอเมริกา และยังมีธุรกิจที่เกี่ยวข้องระหว่างกันจำนวนมาก ปัญหาการฟอกเงินที่เกิดจากการทำธุรกิจของทั้งสองประเทศนี้จะยากที่จะแก้ไขหากไม่มีความร่วมมือกันของทั้งสองประเทศ ดังนั้นหากประเทศสหรัฐอเมริกาผ่านกฎหมายว่าด้วยการริบทรัพย์อย่างเข้มงวดเพื่อป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ประเทศแคนาดาจึงไม่มีกฎหมายเรื่องการริบทรัพย์เพื่อต่อต้านกับปัญหาดังกล่าว ความกดดันนี้เองที่เป็นเหตุสำคัญให้ประเทศแคนาดาต้องเข้าร่วมให้ความสำคัญเรื่องการริบทรัพย์ โดยเฉพาะเมื่อประเทศสหรัฐอเมริกาได้ผ่านร่างกฎหมาย RICO ในช่วงปี ค.ศ. 1970 อย่างไรก็ตามหลักการสำคัญของการริบทรัพย์ของประเทศแคนาดายังคงแตกต่างจากของประเทศสหรัฐอเมริกา คือ การริบทรัพย์ของประเทศแคนาดาตั้งอยู่บนพื้นฐานของการที่มีคำวินิจฉัยของศาลยุติธรรมว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดขึ้นแล้วก่อนที่จะให้อำนาจรัฐในการริบทรัพย์ของผู้กระทำความผิด

จะเห็นได้ว่าเมื่อพิจารณาจากเจตนาความมุ่งหวังของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบการค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ.1998 แนวความคิดในการริบทรัพย์สินของต่างประเทศ หรือพิจารณาจากพระราชบัญญัติในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ต่างก็มีวัตถุประสงค์ที่เหมือนกันคือการมุ่งเน้นในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และการมุ่งหวังในการยึดทรัพย์สินที่มีอยู่หรือได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด อันเป็นผลประโยชน์หรือกำไรที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งเป็นการทำลายขบวนการค้ายาเสพติดแบบลอนรากลอน โคน นอกจากนี้จะเป็นมาตรการในการปราบปรามแล้ว อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบการค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1998 และพิจารณาจากพระราชบัญญัติในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ยังมีวัตถุประสงค์ในการป้องปรามหรือยับยั้งมิให้ผู้ที่จะกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดกล้าที่จะเข้ามากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดด้วย แต่กระนั้นก็ดีการดำเนินการดังกล่าวตามกฎหมายต่าง ๆ ของประเทศต่าง ๆ เป็นการดำเนินการเพื่อจะก่อให้เกิดการกระทบต่อสิทธิของผู้ถูกระทำ หากกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ไม่ครอบคลุมหรือชัดเจน ก็อาจเกิดผลเสียแก่บุคคลทั้ง 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายผู้กระทำ ในที่นี้คือเจ้าหน้าที่รัฐ และฝ่ายผู้ถูกระทำ ในที่นี้คือประชาชน ผู้เสียหายจากการใช้อำนาจของรัฐ โดยผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับการใช้อำนาจดังกล่าวต่อไปในบทที่ 4

3. หลักนิติรัฐ

คำว่า “นิติรัฐ” นี้ไม่ได้หมายถึง “รัฐตามกฎหมาย” หรือแสดงถึง “สถานะทางกฎหมายของรัฐ” แต่ “นิติรัฐ” เป็นการกล่าวถึงลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน โดยมีความหมายว่า รัฐที่นับถือกฎหมายหรือยกย่องกฎหมายเป็นใหญ่ เป็นรัฐที่ยอมตนอยู่ได้บังคับแห่งกฎหมายซึ่งรัฐนั่นเองเป็นผู้ตราขึ้น และรัฐยอมรับรองและให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นมูลฐานของราษฎรไว้ในกฎหมายสูงสุดของรัฐ นั่นคือ “รัฐธรรมนูญ” เพื่อให้ราษฎรได้ใช้สิทธิและเสรีภาพเช่นว่านั้นพัฒนาบุคลิกภาพของตนได้ตามที่ราษฎรแต่ละคนเห็นสมควร

อย่างไรก็ดี การที่รัฐยอมรับรองและให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของราษฎรไว้ในรัฐธรรมนูญไม่ได้หมายความว่า รัฐจะยอมให้ราษฎรใช้สิทธิเสรีภาพของตนกระทำการต่าง ๆ ได้โดยปราศจากการแทรกแซงใด จากองค์การเจ้าหน้าที่ของรัฐ รัฐมีผลประโยชน์ของส่วนรวมหรือผลประโยชน์สาธารณะ (Public interest) ที่ต้องธำรงรักษาไว้ ซึ่งในบางกรณีรัฐจำต้องบังคับให้ราษฎรกระทำการหรือละเว้นไม่กระทำการบางอย่าง ดังนั้น องค์การเจ้าหน้าที่ของรัฐจึงสามารถล่วงล้ำเข้าไปใน แคน แห่งสิทธิเสรีภาพของราษฎรได้บ้าง แต่รัฐจะต้องให้คำมั่นต่อราษฎรว่าองค์การเจ้าหน้าที่ของรัฐจะกล่าวกรายสิทธิเสรีภาพของราษฎรได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจน และเป็นการทั่วไปว่า องค์การเจ้าหน้าที่ของรัฐจะกล่าวกรายสิทธิเสรีภาพของราษฎรได้ในกรณีใดและภายในขอบเขตอย่างไร และต้องเป็นเพียงเท่าที่จำเป็นแก่การธำรงรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์สาธารณะ ดังนั้นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ให้อำนาจแก่องค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐเกินเลยกว่าความจำเป็นแก่การธำรงไว้ซึ่งผลประโยชน์สาธารณะ ย่อมขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

ด้วยเหตุนี้ ในนิติรัฐไม่เฉพาะแต่ความสัมพันธ์ระหว่างราษฎรกับราษฎรเท่านั้นที่จะต้องเป็นความสัมพันธ์ซึ่งกฎหมายกำหนด ความสัมพันธ์ระหว่างองค์การเจ้าหน้าที่รัฐกับราษฎรก็จะต้องเป็นความสัมพันธ์ตามกฎหมายด้วย ผู้ปกครองที่แท้จริงในนิติรัฐ คือ กฎหมายที่รัฐตราและประกาศใช้โดยชอบด้วยกฎหมายขององค์การเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ว่าจะอยู่ในลำดับใด ไม่อาจกล่าวกรายสิทธิเสรีภาพของราษฎรได้ เพื่อให้การปกครองโดยกฎหมายดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ราษฎรผู้ซึ่งเห็นว่าตนถูกองค์การเจ้าหน้าที่ของรัฐล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย จะต้องมีสิทธิโต้แย้งคัดค้านการกระทำขององค์การเจ้าหน้าที่รัฐที่ตนเห็นว่าขัดต่อกฎหมาย และจะต้องมีการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำขององค์การเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น หากผลการตรวจสอบพบว่าการกระทำขององค์การเจ้าหน้าที่รัฐขัดต่อกฎหมายที่มีผลใช้บังคับอยู่ในบ้านเมือง รัฐต้องเพิกถอนการกระทำนั้นเสีย และทำให้ราษฎรผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำนั้นกลับคืนสู่ฐานะเดิม โดยการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้

อย่างไรก็ดี หลักการสำคัญของนิติรัฐดังกล่าวจะปรากฏเป็นจริงไม่ได้ หากอำนาจหน้าที่ในการตรากฎหมาย (อำนาจนิติบัญญัติ) อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องตามกฎหมายของการกระทำขององค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจตุลาการ) รวมศูนย์อยู่ในบุคคลหรือคณะบุคคลเดียวกัน แม้บุคคลหรือคณะบุคคลนั้นจะได้รับการเลือกตั้งมาจากราษฎรตามวิถีทางประชาธิปไตยก็ตาม ประวัติศาสตร์แห่งการเมืองการปกครองของมนุษยชาติให้บทเรียนแก่เราว่า “บุคคลทุกคนเมื่อมีอำนาจ มีแนวโน้มที่จะมัวเมาในอำนาจและใช้อำนาจเกินเลยอยู่เสมอ ๆ” การใช้อำนาจอย่างพอเหมาะพอควร (Moderate) จะเป็นไปได้ก็แต่โดยการจัดองค์กรของรัฐในลักษณะที่ให้ “อำนาจหนึ่งหยุดยั้งอำนาจหนึ่ง” การแบ่งแยกอำนาจ ในความหมายของการจัดให้อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการมีองค์กรผู้ใช้ต่างองค์กรกัน และเป็นอิสระจากกัน จึงเป็นกลไกที่สำคัญยิ่งในการสถาปนानิติรัฐ (วรพจน์ วิสสุตพิชญ์, 2540, หน้า 1-5)

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า สาระสำคัญของนิติรัฐอยู่ที่การประกันสิทธิเสรีภาพของราษฎรจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจ ดังนี้

1. ในรัฐนั้นกฎหมายจะต้องอยู่เหนือสิ่งใดทั้งหมด

การกระทำต่าง ๆ ในทางปกครองต้องเป็นไปตามกฎหมาย เนื่องจากหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของราษฎรอยู่ที่กฎหมาย ในความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรของรัฐกับราษฎรนั้น การสั่งการให้ราษฎรกระทำการหรือละเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด จะกระทำได้ต่อเมื่อมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้อำนาจไว้อย่างชัดเจน และจะต้องใช้อำนาจนั้นภายในกรอบที่กฎหมายกำหนดไว้

2. ขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่ของรัฐที่กำหนดไว้ตามกฎหมายจะต้องกำหนดไว้แน่นอน

บรรดากฎหมายที่ให้อำนาจแก่องค์กรของรัฐในอันที่จะล่วงล้ำสิทธิและเสรีภาพของราษฎรนั้นจะต้องมีข้อความที่ระบุให้อำนาจนั้นไว้อย่างชัดเจนว่าให้องค์กรของรัฐองค์กรใดมีอำนาจล่วงล้ำสิทธิและเสรีภาพของราษฎรได้ในกรณีใดภายในขอบเขตอย่างไร และไม่เกินขอบเขตแห่งความจำเป็นเพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์สาธารณะ

3. การควบคุมมิให้การกระทำขององค์กรของรัฐขัดต่อกฎหมาย

ตุลาการผู้ทำหน้าที่ควบคุมจะต้องมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีจากองค์กรฝ่ายบริหารและองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ กล่าวคือ ในการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมตรวจสอบการกระทำทางปกครองนั้น องค์กรตุลาการไม่จำเป็นต้องฟังคำสั่งคำบัญชาจากองค์กรอื่นใด ทั้งนี้ เพื่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครองอย่างแท้จริง (หยุด แสงอุทัย, 2513, หน้า 95-97)

4. หลักการใช้อำนาจดุลพินิจ

อำนาจดุลพินิจของฝ่ายปกครองเป็นแดนอิสระในการปรับใช้กฎหมายให้เหมาะสมกับข้อเท็จจริงเฉพาะกรณีซึ่งฝ่ายนิติบัญญัติมอบให้แก่ฝ่ายปกครองเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการ

อำนาจความยุติธรรมแก่ประชาชนในแต่ละกรณี เหตุที่กฎหมายจะต้องกำหนดให้ฝ่ายปกครอง มีอำนาจดุลพินิจ เนื่องจากเป็นข้อจำกัดของฝ่ายนิติบัญญัติที่ไม่อาจจะตรากฎหมายให้มีเนื้อหาสาระครอบคลุมข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นได้ในทุกเรื่องทุกกรณี จึงต้องบัญญัติให้ฝ่ายปกครองมีอำนาจดุลพินิจในการปรับใช้กฎหมายให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงและเจตนารมณ์ของกฎหมาย การใช้กฎหมาย จึงเป็นการนำกฎหมายมาใช้บังคับแก่ข้อเท็จจริงในกรณีเฉพาะเรื่อง ซึ่งเป็นการปรับบทกฎหมาย ให้เข้ากับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นแล้ว โดยมีหลักเกณฑ์การใช้กฎหมายที่ผู้ใช้อำนาจต้องพิจารณาว่า ข้อเท็จจริงนั้นเป็นเรื่องอะไร มีหลักกฎหมายในเรื่องนั้นว่าอย่างไร ข้อเท็จจริงเข้ากับหลักกฎหมายนั้นหรือไม่ และถ้าข้อเท็จจริงเข้ากับหลักกฎหมายนั้นแล้วมีผลอย่างไร (หยุด แสงอุทัย, 2542, หน้า 114-115) การใช้ดุลพินิจโดยชอบด้วยกฎหมายเป็นการใช้อำนาจตัดสินใจอย่างอิสระที่จะเลือกกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีเหตุผลอันสมควรภายในขอบเขตแห่งกฎหมาย การใช้ดุลพินิจโดยชอบด้วยกฎหมาย เริ่มจากการพิจารณาคำร้องหรือคำขอว่าได้ยื่นถูกต้องตามแบบ ขั้นตอน และระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ก่อนมีคำสั่งรับหรือไม่รับคำร้องหรือคำขอ เมื่อได้รับคำร้องไว้พิจารณาแล้วต้องใช้ดุลพินิจพิจารณาอย่างอิสระ เป็นกลาง โปร่งใส ไม่บิดเบือนวัตถุประสงค์หรือเจตนารมณ์ของกฎหมาย ไม่ใช่อำนาจเกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนด คำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลขณะเดียวกันจะต้องสงวนและรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ของส่วนรวมด้วย นอกจากนี้ การใช้ดุลพินิจของฝ่ายปกครองจะต้องไม่ฝ่าฝืนระเบียบภายในของฝ่ายปกครองที่วางไว้ เป็นแนวปฏิบัติ ต้องใช้ดุลพินิจอย่างมีเหตุมีผลและไม่ขัดกับหลักกฎหมาย ส่วนการใช้ดุลพินิจ โดยมิชอบ เป็นการใช้อำนาจโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ไม่สอดคล้องเหมาะสมกับข้อเท็จจริงและพฤติการณ์แต่ละกรณี รวมถึงการใช้ดุลพินิจไม่เป็นไปตามสัดส่วนของการกระทำ (Principle of proportionality) ซึ่งเป็นหลักกฎหมายพื้นฐานที่กำหนดความสัมพันธ์ของผู้ใช้อำนาจปกครองกับ ผู้อยู่ใต้อำนาจปกครองให้เกิดความสมดุลสมเหตุสมผลพอเหมาะพอควรแก่กรณี ได้แก่ หลักความเหมาะสม (Principle of suitability) คือการใช้อำนาจให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ตามกฎหมายหลัก ความจำเป็น (Principle of necessity) ต้องออกคำสั่งทางปกครองที่มีผลกระทบต่อสิทธิและ เสรีภาพของประชาชนน้อยที่สุดหรือทำให้รัฐเสียหายน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และหลักความ ได้สัดส่วน ในความหมายอย่างแคบ (Principle of proportionality in the narrow sense) หากผลของคำสั่งทางปกครองเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมน้อยมากเมื่อเทียบกับความเสียหาย ที่ประชาชนได้รับ (วรพจน์ วิสรุตพิชญ์, 2540, หน้า 102-107)

การกระทำของฝ่ายปกครองที่มีดุลพินิจวินิจฉัย (quasi-judicial) หรือ ที่เรียกว่า “อำนาจดุลพินิจ” หมายถึง อำนาจที่กฎหมายให้แก่องค์การของรัฐฝ่ายปกครององค์กรใดองค์กรหนึ่ง โดยบัญญัติเปิดช่องให้องค์กรของรัฐฝ่ายปกครอง องค์กรนั้นตัดสินใจในได้อย่างอิสระว่า เมื่อมีข้อเท็จจริง

อย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กำหนดไว้เกิดขึ้นตนสมควรจะออกคำสั่งหรือไม่ และสมควรจะออกคำสั่ง โดยมีเนื้อความอย่างไร (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2530, หน้า 200)

หรือ อำนาจดุลพินิจ หมายถึง ความสามารถในการอันที่จะตัดสินใจออกคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งไปบรรดาคำสั่งหลาย ๆ อย่าง ซึ่งกฎหมายเปิดช่องให้ออกได้ เพื่อดำเนินการให้บรรลุเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของกฎหมายหรืออีกนัยหนึ่ง อำนาจดุลพินิจ หมายถึง อำนาจที่กฎหมายให้แก่องค์กรของรัฐฝ่ายปกครององค์กรใดองค์กรหนึ่ง โดยบัญญัติเปิดช่องให้องค์กรของรัฐฝ่ายปกครององค์กรนั้นตัดสินใจได้อย่างอิสระว่าเมื่อมีข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กำหนดไว้เกิดขึ้น ตนสมควรจะออกคำสั่งหรือไม่และสมควรจะออกคำสั่ง โดยมีเนื้อความอย่างไร

จะเห็นได้ว่า ฝ่ายปกครองมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้เมื่อมีกฎหมายให้อำนาจในการตัดสินใจที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในบรรดาทางเลือกที่ล้วนชอบด้วยกฎหมายหากมีทางเลือกบางประการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายตรงนั้นก็ไม่ใช่ดุลพินิจ

สรุปได้ว่า อำนาจผูกพันเป็นอำนาจที่ฝ่ายปกครองต้องกระทำการ หรือต้องออกคำสั่งตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ จะตัดสินใจเป็นอย่างอื่นไม่ได้ แต่อำนาจดุลพินิจให้ฝ่ายปกครองสามารถตัดสินใจได้อย่างอิสระว่าจะออกคำสั่งหรือไม่ออกคำสั่ง โดยมีเหตุผลประกอบ (ชานานูชาดิษฐ์, ม.ป.ป., หน้า 10-14)

5. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำทางปกครอง

การดำเนินการต่าง ๆ ของรัฐต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย โดยฝ่ายปกครองมีความผูกพันที่จักต้องดำเนินกิจการของรัฐภายในขอบเขตแห่งกฎหมายที่รัฐให้อำนาจไว้ ฝ่ายปกครองจึงไม่มีอำนาจใด ๆ ที่จะกระทำการใดตามอำเภอใจ อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองจำต้องมีกฎหมายกำหนดขอบเขตไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินงานของรัฐจะกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนไม่ได้ หากรัฐหรือฝ่ายปกครองดำเนินกิจการใดที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้อยู่ภายใต้ปกครอง โดยไม่มีกฎหมายให้อำนาจผู้อยู่ใต้ปกครองที่ได้รับความเสียหาย เนื่องจากการกระทำของรัฐย่อมฟ้องเรียกร้องให้รัฐหรือฝ่ายปกครองชดเชยค่าเสียหายให้ได้ หรือจะฟ้องให้ยกเลิก เพิกถอนคำสั่งทางปกครองหรือนิติกรรมทางปกครองของฝ่ายปกครองที่กระทำโดยปราศจากอำนาจหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย

กล่าวได้ว่า การกระทำทางปกครอง (Administrative action) เป็นการกระทำของรัฐประเภทหนึ่ง การกระทำของรัฐแสดงออกโดยผ่านทางบุคคลธรรมดาซึ่งเป็นผู้แทนของคนที่เรียกว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” การแสดงเจตนาหรือการกระทำของบุคคลธรรมดาที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐมีผลผูกพันรัฐในทางกฎหมาย แต่มิได้มีผลผูกพันบุคคลธรรมดาที่ได้แสดงเจตนาหรือกระทำการในฐานะที่เป็นองค์กรของรัฐแต่อย่างใด ดังนั้นการกระทำของบุคคลธรรมดาที่ดำรงตำแหน่งเป็น

เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงเป็นการกระทำของรัฐ ส่วนการกระทำของบุคคลธรรมดาที่มีได้ดำรงตำแหน่งเป็นองค์กรของรัฐจึงเป็นการกระทำของเอกชน (มงคล คงแสงจันทร์, 2547, หน้า 11-12)

ในการพิจารณาว่าอย่างไรจึงจะถือว่าเป็นการกระทำในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น ต้องพิจารณาจากขอบวัตถุประสงค์ของรัฐ กล่าวคือ รัฐต้องใช้อำนาจของตนเพื่อคุ้มครองประโยชน์มหาชนหรือประโยชน์ส่วนรวมแล้วถือว่าเป็นการกระทำของรัฐ แต่ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของตนเองย่อมไม่ใช่เป็นการกระทำของรัฐ

โดยหลักการแล้วการกระทำทางปกครอง หมายความว่า การกระทำขององค์กรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐในฐานะฝ่ายปกครอง การกระทำที่ได้กระทำออกไปทุกเรื่องเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์ บังคับกรณีใดกรณีหนึ่งของกฎหมายทางปกครอง (วิชัย วงษ์ทอง, 2545, หน้า 38) ซึ่งมีผลในทางกฎหมาย ฝ่ายปกครองจะกระทำการอย่างใด ๆ ที่อาจมีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพหรือประโยชน์อันชอบธรรมของประชาชนคนใดคนหนึ่ง แม้ว่าการกระทำนั้นจะเป็นไปเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพหรือประโยชน์อันชอบธรรมของผู้อื่นหรือเพื่อตอบสนองความต้องการของส่วนรวมของประชาชนที่เรียกว่า “ประโยชน์มหาชน” ก็ตามจะกระทำได้ก็ต่อเมื่อกฎหมายให้อำนาจและภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

การออกนิติกรรมทางปกครองของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองต้องชอบด้วยกฎหมาย เป็นการจำกัดอำนาจรัฐของฝ่ายปกครอง เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน อันเป็นหลักที่ยอมรับนับถือกันมานานอารยประเทศและเป็นหลักในการบริหารและการตัดสินใจของผู้ใช้อำนาจรัฐ เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม อันเป็นการปกครองโดยใช้หลักกฎหมายซึ่งบุคคลทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย ต้องเคารพกฎหมาย รวมถึงเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองของรัฐก็ต้องกระทำตามอำนาจหน้าที่ภายในขอบที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจไว้ การใช้กฎหมายจะต้องสุจริตตลอดจนการใช้ดุลพินิจ (discretion) เจ้าหน้าที่ของรัฐก็ต้องใช้ดุลพินิจนั้น โดยความสมเหตุสมผล ที่สามารถจะชี้แจงเหตุผลได้ จะใช้อำนาจตามอำเภอใจไม่ได้ (อรุณ ภาณุพงศ์, 2537, หน้า 364)

บทที่ 3

หลักกฎหมายเกี่ยวกับการยึด/ ริบทรัพย์สิน ของประเทศไทย และต่างประเทศ

เนื่องจากคดีอาชญากรรมเกี่ยวกับยาเสพติด ผู้ค้ายาเสพติดดำเนินการในรูปแบบขององค์กรอาชญากรรมซึ่งยากแก่การจับกุม และทรัพย์สินที่ได้มาจากการค้ายาเสพติดก็ไม่อาจถูกริบได้ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำให้การแพร่ระบาดของยาเสพติดเป็นไปอย่างรวดเร็วทั้งภายในประเทศและนอกประเทศ ดังนั้นนานาประเทศจึงได้หาทางร่วมมือกันแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้น โดยเห็นได้จากอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ.1988 (United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988)

โดยอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ.1988 กำหนดให้มีการยึดและริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด ซึ่งเป็นมาตรการลงโทษที่ไม่เคยใช้ในอนุสัญญาเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดใด ๆ มาก่อน ทั้งนี้เนื่องจากการค้ายาเสพติดเป็นการกระทำผิดที่มีผลกำไรจากการกระทำความผิด เป็นเครื่องล่อใจให้มีการกระทำความผิดดังนั้นการที่จะป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้มีประสิทธิภาพวิธีหนึ่งคือ การยึดอายัด หรือริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งหลักการดังกล่าวได้มีหลายต่อหลายประเทศนำไปใช้ อันได้แก่ประเทศสหรัฐอเมริกาหรือประเทศต่าง ๆ ในแถบเอเชียอย่างประเทศสิงคโปร์ หรือแม้กระทั่งประเทศไทย และประเทศอื่น ๆ ได้นำไปใช้กันอย่างแพร่หลาย และประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในการปราบปรามยาเสพติด โดยในแต่ละประเทศนั้นก็ได้มีการบัญญัติเป็นกฎหมายในรูปแบบหรือลักษณะที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับบริบทหรือรูปแบบการปกครองของแต่ละประเทศ ซึ่งโดยในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติด และวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิต และประสาท ค.ศ. 1988 ได้มีการบัญญัติและให้ความหมายเกี่ยวกับการริบไว้อย่างกว้าง ๆ ซึ่งการริบให้หมายความรวมถึง Seizure และ Freezing of property และยังรวมถึง Forfeiture โดยการริบนั้นให้กำหนดให้รัฐซึ่งเป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าวดำเนินการ เท่าที่จำเป็น เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจของตนสามารถระบุสืบสวนหาแหล่งที่มา อายัด หรือยึดผลตอบแทนทรัพย์สิน เครื่องมือ หรือสิ่งอื่นใด ที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิด

เกี่ยวกับอำนาจ และวิธีการในการตรวจยึดอายัดทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด มีเพียงแต่กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดโดยตรง ยังมีกฎหมายอื่น ๆ อันได้แก่กฎหมายว่าด้วยการป้องกัน และปราบปรามการฟอกเงิน ทั้งของไทย และของต่างประเทศ ได้มีการ

บัญญัติรูปแบบและขั้นตอน ตลอดจนการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อดำเนินการยึดทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด ที่มีอยู่หรือได้มาจากการกระทำความผิด ในที่นี้ผู้ศึกษาจะขอยกรูปแบบและวิธีการในการยึดอายัดทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหรืออาชญากรรมใด ๆ ที่กำหนดไว้ในกฎหมายการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศ มาให้เห็นเป็นแบบอย่าง เพื่อนำมาปรับใช้หรือเทียบเคียงกับการยึดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในประเทศไทยเรา

การยึด และการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

การยึดหรืออายัดทรัพย์สิน ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งถือว่าเป็นการตัดวงจรทางการเงิน โดยการทำลายฐานเศรษฐกิจของอาชญากรมีความจำเป็นและสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม โดยเฉพาะอาชญากรรมที่กระทำในรูปแบบองค์กรอาชญากรรม องค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ และอาชญากรรมสากล ซึ่งเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้คือ เนื่องจากในปัจจุบันผู้ประกอบการอาชญากรรม ซึ่งกระทำความผิดในรูปแบบต่าง ๆ อันเป็นการฟอกเงินเพื่อนำเงินหรือทรัพย์สินนั้นไปใช้ประโยชน์ในการกระทำความผิดต่อไปอีก ทำให้ยากแก่การปราบปรามการกระทำความผิดกฎหมายเหล่านั้น และโดยที่กฎหมายที่มีอยู่ก็ไม่สามารถปราบปรามการฟอกเงินหรือดำเนินการกับเงินหรือทรัพย์สินเหล่านั้นได้เท่าที่ควร ดังนั้นเพื่อเป็นการตัดวงจรการประกอบอาชญากรรมดังกล่าว สมควรกำหนดมาตรการต่าง ๆ ให้สามารถดำเนินการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติ (ที่มา:หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 297 วันที่ 21 เมษายน 2542) โดยกำหนดรายละเอียดและขั้นตอนต่าง ๆ ไว้ดังนี้

การยึดหรืออายัดทรัพย์สิน (Seizure or attachment property)

การยึดหรืออายัดทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 เป็นมาตรการชั่วคราวเพื่อประกันให้มีการริบทรัพย์สิน โดยมีการตราไว้ในมาตรา 48 เป็นมาตราหลักในการดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน ซึ่งมาตรา 48 บัญญัติไว้ว่า “ในการตรวจสอบรายงานและข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรม หากมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาจมีการจำหน่าย ยักย้ายปกปิดหรือซ่อนเร้นทรัพย์สินใดที่เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ให้คณะกรรมการธุรกรรมมีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้ชั่วคราวมีกำหนดไม่เกินเก้าสิบวัน

ในกรณีจำเป็นเร่งด่วน เลขานุการจะสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินตามวรรคหนึ่งไปก่อน แล้วรายงานต่อคณะกรรมการธุรกรรม

การตรวจสอบรายงาน และข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรมตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

ผู้ทำธุรกรรม ผู้ถูกสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สิน หรือผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินจะแสดงหลักฐานว่าเงินหรือทรัพย์สินในการทำธุรกรรมนั้น ไม่ใช่ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด เพื่อให้มีคำสั่งเพิกถอนการยึดหรืออายัดนั้นก็ได้ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

เมื่อคณะกรรมการธุรกรรมหรือเลขานุการแล้วแต่กรณี สั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินหรือสั่งเพิกถอนการยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นแล้ว ให้คณะกรรมการธุรกรรมรายงานต่อคณะกรรมการ”

มาตรานี้แสดงให้เห็นว่า ก่อนที่จะมีการสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินในจะต้องมีการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การตรวจสอบรายงาน และข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรม

คณะกรรมการธุรกรรมจะต้องตรวจสอบรายงานและข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรมก่อนรายงานและข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรมมีที่มาตามแนวทางที่พระราชบัญญัตินี้กำหนดไว้ 4 แนวทาง ดังนี้

1.1 รายงานและข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรมที่กระทำโดยสถาบันการเงิน ตามมาตรา 13 และมาตรา 14 หมายถึง รายงานการทำธุรกรรมที่ใช้เงินสดมีจำนวนมากกว่าที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง หรือรายงานการทำธุรกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีมูลค่าเกินกว่าที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง (กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2543 เงินสดตั้งแต่สองล้านบาทขึ้นไป มูลค่าทรัพย์สินตั้งแต่ห้าล้านบาทขึ้นไป) หรือธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยไม่ว่าจะเป็นธุรกรรมที่ใช้เงินสดหรือมูลค่าทรัพย์สินจำนวนเท่าใด รวมถึงในกรณีที่ปรากฏในภายหลังต่อมาว่า มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าธุรกรรมที่ได้กระทำไปแล้วแต่ไม่มีรายงานตามมาตรา 13 เมื่อได้รับรายงานเพิ่มเติมก็สามารถดำเนินการต่อไปได้

“ธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย (Suspicious transaction)” มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัตินี้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ธุรกรรมที่มีความซับซ้อนผิดไปจากธุรกรรมลักษณะเดียวกันที่ทำอยู่ตามปกติ ธุรกรรมที่ขาดความเป็นไปได้ในเชิงเศรษฐกิจ ธุรกรรมที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ากระทำขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงมิให้ต้องตกอยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้ หรือธุรกรรมที่เกี่ยวข้องหรืออาจเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดมูลฐานทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการทำธุรกรรมเพียงครั้งเดียวหรือหลายครั้ง

1.2 รายงานและข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรมที่กระทำโดยสำนักงานที่ดินตามมาตรา 15 หมายถึงการรายงานธุรกรรมที่เป็นการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ที่สถาบันการเงินไม่ได้เป็นคู่กรณีและมีการชำระด้วยเงินสดเกินกว่าที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง หรืออสังหาริมทรัพย์นั้นมีมูลค่าตามประเมินเพื่อเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกินกว่าที่กำหนดในกฎกระทรวง (กฎกระทรวงฉบับที่ 3 พ.ศ. 2543 สองล้านบาทกรณีชำระด้วยเงินสด ห้าล้านบาทสำหรับราคาประเมินของอสังหาริมทรัพย์ ยกเว้นการโอนในทางมรดกให้แก่ทายาท) หรือธุรกรรมที่เป็นการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ที่มีเหตุอันควรสงสัย

1.3 รายงานและข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรม ที่กระทำโดยผู้ประกอบการอาชีพเกี่ยวกับการดำเนินการหรือให้คำแนะนำในการทำธุรกรรมเกี่ยวกับการลงทุนหรือการเคลื่อนย้ายเงินทุนตามมาตรา 16 หมายถึงการ รายงานการทำธุรกรรมเกี่ยวกับการดำเนินการหรือการลงทุน หรือการเคลื่อนย้ายเงินทุนที่มีเหตุอันควรสงสัยเชื่อว่า การทำธุรกรรมนั้นเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด หรือธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย

1.4 รายงานและข้อมูลที่ได้มา โดยทางอื่น นอกเหนือ ไปจากรายงานและข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรมตามมาตรา 13 มาตรา 14 มาตรา 15 และมาตรา 16 ได้แก่การรายงานธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัยโดยเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามกฎหมาย เช่น พนักงานสอบสวน ได้ทำการสอบสวนในคดีความผิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดของผู้บริหารสถาบันการเงินแห่งหนึ่งพบว่ามี การโอนเงินในบัญชีหนึ่ง มีความซับซ้อนผิดไปจากการ โอนเงินเข้าออกในบัญชีทั่วไปในลักษณะเดียวกันที่ทำการอย่างปกติ หรือสอบสวนพบว่าการ โอนเงินในบัญชีดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิดฐานยกยอกทรัพย์สินของผู้บริหารของสถาบันการเงิน จึงเป็นธุรกรรมที่มีเหตุอันควรสงสัย หรือการที่ประชาชนให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ตามมาตรา 25(4) เป็นต้น อย่างไรก็ตามแนวทางการปฏิบัติดังกล่าวอาจต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง “ธุรกรรม (Transaction)” ตามคำจำกัดความแห่งมาตรา 3 พระราชบัญญัติฉบับนี้ หมายความว่า กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำนิติกรรม สัญญาหรือการดำเนินการใด ๆ กับผู้อื่น ทางการเงิน ทางธุรกิจ หรือการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สิน การตรวจสอบรายงาน และข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรม กฎกระทรวงฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2543) กำหนดไว้ดังนี้

ข้อ 1 เมื่อสำนักงานได้รับรายงานการทำธุรกรรมหรือข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรมแล้ว ให้ทำการตรวจสอบเบื้องต้น ถ้าปรากฏว่า การทำธุรกรรมใดมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาจมีการ โอน จำหน่าย ยักย้าย ปกปิด หรือซ่อนเร้น ทรัพย์สินใดที่เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำ

ความผิด ให้สำนักงานเสนอเรื่องให้คณะกรรมการธุรกรรมเพื่อพิจารณาสั่งการตาม มาตรา 48 โดยเร็ว ทั้งนี้ภายในเจ็ดวันนับตั้งแต่วันที่ได้พบเหตุเช่นนั้น

ในการพิจารณาของคณะกรรมการธุรกรรม ถ้าเห็นว่าเรื่องที่เสนอมายังไม่เพียงพอที่จะพิจารณาสั่งการตามมาตรา 48 คณะกรรมการธุรกรรมอาจมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายเป็นหนังสือจากเลขานุการ ดำเนินการตรวจสอบเพิ่มเติมแล้วรายงานให้ทราบ

ข้อ 2 ในกรณีที่คณะกรรมการธุรกรรมเห็นว่าเรื่องที่เสนอมาตามข้อ 1 อาจดำเนินการได้ตามมาตรา 49 ได้เพียงแต่ขาดพยานหลักฐานบางประการที่จะทำให้เชื่อได้ว่าทรัพย์สินใดเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ให้คณะกรรมการธุรกรรมดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สิน หรือจะมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายเป็นหนังสือจากเลขานุการดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินเพื่อให้ได้มาซึ่งหลักฐานดังกล่าว

ข้อ 3 ในกรณีที่ปรากฏหลักฐานเป็นที่เชื่อได้ว่าทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ให้คณะกรรมการธุรกรรมส่งเรื่องให้เลขานุการดำเนินการตามมาตรา 49 โดยเร็ว

2. กรณีพบว่ามิเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาจมีการ โอน จำหน่าย ยักย้าย ปกปิดหรือซ่อนเร้นทรัพย์สินใดที่เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด

จากการตรวจสอบรายงานและข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรมของคณะกรรมการธุรกรรม มีเหตุอันเชื่อได้ว่า อาจมีการ โอน จำหน่าย ยักย้าย ปกปิด หรือซ่อนเร้นทรัพย์สินใดอันเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด คณะกรรมการธุรกรรมหรือเลขานุการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินในกรณีจำเป็นหรือเร่งด่วนแล้วแต่กรณี มีอำนาจสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นเป็นการชั่วคราวมีกำหนดไม่เกินเก้าสิบวัน ซึ่งมาตรา 48 วรรคหนึ่งถึงวรรคสาม บัญญัติไว้ดังต่อไปนี้ “ในการตรวจสอบรายงานและข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรม หากมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาจมีการ โอน จำหน่าย ยักย้าย ปกปิด หรือซ่อนเร้นทรัพย์สินใดที่เป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ให้คณะกรรมการธุรกรรมมีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้เป็นการชั่วคราวไม่เกินเก้าสิบวัน

ในกรณีจำเป็นหรือเร่งด่วน เลขานุการจะสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินตามวรรคหนึ่งไปก่อนแล้วรายงานต่อคณะกรรมการธุรกรรม

การตรวจสอบรายงานและข้อมูลเกี่ยวกับการทำธุรกรรมตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง”

หากพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 48 วรรคแรกถึงวรรคที่สาม จะเห็นได้ว่าอำนาจที่จะสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด ได้นั้นเป็นอำนาจของคณะกรรมการธุรกรรม แต่มีข้อยกเว้นในกรณีจำเป็นหรือเร่งด่วน กฎหมายให้อำนาจเลขานุการคณะกรรมการป้องกันและ

ปราบปรามการฟอกเงิน ซึ่งจะมีความคล้ายคลึงกับ พระราชบัญญัติมาตรการในการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ทรัพย์สินที่จะสั่งให้ยึดหรืออายัดได้ กฎหมายกำหนดว่าต้องเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดเท่านั้น ซึ่งก่อนที่คณะกรรมการธุรกรรมหรือเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินจะสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินใด จะต้องปรากฏหลักฐานเป็นที่เชื่อได้ก่อนว่าทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด เมื่อปรากฏหลักฐานเป็นที่เชื่อได้ว่าทรัพย์สินใดเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดแล้ว ต้องมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้นอาจมีการโอนจำหน่าย ยักยอก ปกปิด หรือซ่อนเร้นก่อน จึงจะสามารถสั่งให้ยึดหรืออายัดได้ ไม่เช่นนั้นการสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินตามที่กล่าวมาแล้ว อาจไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

คำว่า “เหตุอันควรเชื่อได้ว่า” มีความหมายคล้ายกับ “เหตุอันควรสงสัยว่า” คือ ต้องมีเหตุผลสนับสนุนเหตุอันควรสงสัยหรือเหตุอันควรเชื่อได้ว่านั้น โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริง หรือพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง จึงไม่ใช่กรณีสงสัยโดยเลื่อนลอย เช่น คำชัดตอของผู้ต้องหาอื่นแต่เพียงอย่างเดียวต้องถือว่ายังเลื่อนลอยอยู่ สำหรับคำว่า “พยานหลักฐานอันเชื่อได้ว่า” หมายความว่า จะต้องมีการพยานหลักฐานสนับสนุนเหตุแห่งความเชื่อเช่นนั้น ๆ อย่างเพียงพอที่จะทำให้เชื่อได้ว่าได้มีการกระทำนั้น ๆ (คณิต ณ นคร, 2538, หน้า 128-130)

มาตรา 48 วรรคแรกและวรรคสอง แห่งพระราชบัญญัตินี้จะเห็นได้ว่า ก่อนที่ผู้มีอำนาจจะให้มีการยึดหรืออายัดทรัพย์สินใดได้นั้นต้องมีการพิสูจน์ให้ได้ก่อนว่า

1. ทรัพย์สินที่จะสั่งให้ยึดหรืออายัดนั้นเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด
2. ต้องมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาจมีการ โอน จำหน่าย ยักยอก ปกปิด หรือซ่อนเร้นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดนั้นก่อน คณะกรรมการธุรกรรมหรือเลขาธิการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินแล้วแต่กรณีจึงจะมีอำนาจสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นได้

3. อำนาจของคณะกรรมการธุรกรรมหรือเลขาธิการฯ ในการสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้ชั่วคราวมีระยะเวลาไม่เกินเก้าสิบวัน ทั้งนี้เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องได้รับดำเนินการเกี่ยวกับการรวบรวมรายงานการตรวจสอบทรัพย์สิน เพื่อส่งให้พนักงานอัยการพิจารณายื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดนั้นตกเป็นของแผ่นดินให้เสร็จสิ้นโดยเร็วภายในระยะเวลาไม่เกินเก้าสิบวัน (ชานาญ ชาติษฐ์, ม.ป.ป., หน้า 80-83)

หลักกฎหมายเกี่ยวกับการยึดทรัพย์สินตามกฎหมายการฟอกเงินของต่างประเทศ

1. ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการพัฒนากฎหมาย เพื่อปราบปรามอาชญากรรมมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจุดสำคัญที่มีการพิจารณากันมากคือผลประโยชน์จากการทำผิดกฎหมายที่ได้รับและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเป็นแรงจูงใจสำคัญในการกระทำผิดกฎหมาย (สุรพล ไตรเวทย์, 2543, หน้า 34)

กฎหมายว่าด้วยการยึดทรัพย์สินในสหรัฐอเมริกา

มาตรา 4 บทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ซึ่งรัฐธรรมนูญของ

สหรัฐอเมริกา ได้บัญญัติหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน (Bill of Rights) จากการที่ถูกร่างขึ้นโดยรัฐ คั่น และยึด โดยมีขอบ โดยมีใจความว่า “สิทธิของบุคคลที่จะมีความปลอดภัยในร่างกาย เคหสถาน เอกสาร และทรัพย์สินสิ่งของจากการถูกตรวจค้น หรือยึด โดยไม่มีสาเหตุอันควร จะถูกล่วงละเมิดมิได้ และห้ามมิให้มีการออกหมาย เว้นแต่จะมีเหตุอันควร ซึ่งได้รับการยืนยันด้วยคำสาบาน หรือคำปฏิญาณและ โดยเฉพาะหมายนั้นจะต้องระบุสถานที่ที่จะค้น หรือบุคคลที่จะถูกจับกุม หรือสิ่งของที่จะยึด”

การยึด หมายถึง การเข้าครอบครองพยานวัตถุหรือสิ่งของจากผู้ครอบครองคนก่อน และโดยทั่วไปมักกระทำโดยสิ้นใจผู้ครอบครองคนก่อน ทั้งนี้หาจำต้องกระทำโดยใช้กำลัง ดังนั้นคำว่า “ยึด” ในกฎหมายสหรัฐอเมริกา มีความหมายกว้างกว่าการยึดทรัพย์สิน หรือ สิ่งของ ตามกฎหมายไทย ซึ่งการยึดตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา ยังขยายความรวมถึงกรณีอื่น ๆ เช่นการหยุดบุคคลที่มีพฤติการณ์น่าสงสัย แล้วตรวจตราภายนอกร่างกาย โดยศาลถือว่า การที่เจ้าพนักงานหยุดผู้ต้องสงสัยไว้ และผู้ต้องสงสัยสิ้นเสรีภาพในการไปที่ใด ตามที่ต้องการแม้เพียงชั่วระยะเวลาหรือชั่วคราวก็เป็น การ “ยึด”ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 4

ปัญหาคือ มาตรา 4 ของบทแก้ไขรัฐธรรมนูญในเรื่องการค้นและยึดโดยมิชอบจะใช้กับรัฐบาลกลางเท่านั้น หรือรวมถึงบังคับใช้กับรัฐบาลมลรัฐด้วย

การค้นและการยึดที่ชอบด้วยกฎหมาย ตามหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาวินิจฉัยไว้ในหลายต่อหลายคดี ยืนยันกันมาเป็นระยะเวลาอันแสดงให้เห็นว่า ถ้า การค้นกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมายแล้ว ของกลางที่ยึดได้ก็ไม่อาจนำมาเป็นพยานในศาลได้ และในบางครั้งการค้นอาจกระทำโดยชอบด้วยกฎหมายแต่การยึดกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมายของกลางที่ได้จากการยึดโดยมิชอบด้วยก็ไม่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในศาลได้ ฉะนั้น การค้นเพื่อหาของกลางในคดีอาญาจึงมีความสำคัญและมีหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่อาจกระทบต่อการยึดได้

โดยทั่วไป การค้นจะชอบหรือมิชอบต้องพิจารณาจากเงื่อนไข 3 ประการ คือ (สุรพล ไตรเวทย์, 2543, หน้า 35)

1. การค้นได้กระทำโดยความยินยอมจากผู้มีอำนาจโดยถูกต้องหรือไม่ ดังนั้นในบางกรณี ที่กฎหมายกำหนดให้ตำรวจต้องมีหมายค้น ถึงแม้ตำรวจจะไม่มีหมายแต่ได้รับความยินยอมจากบุคคลที่มีอำนาจให้ความยินยอม ดังนั้นการค้นก็กระทำได้โดยชอบเช่นกัน

2. การค้นได้กระทำไปตามหมายค้น

3. การค้นที่กระทำต่อเนื่องจากการจับกุม ถ้าการจับกระทำไปโดยไม่ชอบ คือ ไม่ได้กระทำไปโดยชอบด้วยกฎหมาย การค้นโดยปราศจากหมายดังกล่าวก็จะไม่ชอบทันที เพราะเป็นการค้นโดยไม่มีเหตุอันควร เมื่อการค้นไม่ชอบ ของกลางที่ตำรวจยึดได้ก็ย่อมไม่ชอบด้วยเช่นกัน

ข้อความในหมายต้องชัดเจนและระบุเฉพาะเจาะจง ถ้อยคำในมาตรา 4 ของบทแก้ไขรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ตอนหนึ่งว่า “... โดยเฉพาะหมายนั้นต้องระบุสถานที่ที่จะค้น หรือบุคคลที่จะถูกจับหรือสิ่งของที่จับ” ศาลสูงของสหรัฐอเมริกาคิดว่าถ้อยคำดังกล่าวว่าหมายค้นหรือหมายยึดก็ดี ต้องระบุข้อความชัดเจนเพียงพอที่จะให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการได้ อย่างไรก็ตาม กฎหมายรัฐต่าง ๆ อาจจะแตกต่างกันไปบ้างว่ามีข้อความใดที่ต้องระบุลงในหมายบ้าง และความชัดเจนของหมายในแต่ละมลรัฐอาจบัญญัติไว้แตกต่างกันได้

ข้อยกเว้น การค้นและยึดโดยไม่ต้องมีหมาย ไม่ใช่ในทุกกรณีที่ตำรวจต้องมีหมายในการค้น ข้อยกเว้นที่ตำรวจอาจกระทำการค้น โดยไม่มีหมาย และยึดสิ่งของที่นำมาเป็นพยานหลักฐาน พิสูจน์ความผิดได้แก่

1. การค้นที่กระทำต่อเนื่องจากการจับ
2. การค้นที่กระทำโดยผู้ถูกค้นยินยอม
3. การค้นขูดยานพาหนะ โดยมีเหตุอันควร
4. การค้นในกรณีการหยุด และตรวจหาอาวุธตามร่างกาย
5. การค้นเพราะมีเหตุฉุกเฉินอย่างยิ่ง

ตำรวจอาจทำการค้น โดยไม่มีหมายและยึดสิ่งของที่สงสัยว่าเป็นของที่ใช้ในการกระทำความผิดและได้มาโดยการกระทำผิดไว้เสนอต่อศาลต่อไปได้ แต่มีบางกรณีมีการค้นในความผิดฐานหนึ่งแต่ไปพบสิ่งของต้องห้ามหรือมีไว้เป็นความผิดประจักษ์แก่ตาตำรวจเอง เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือตำรวจ อาจทำการยึดของที่ผิดกฎหมายหรือยึดทรัพย์สินใดไว้เป็นของกลางในการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ ถ้าเจ้าพนักงานพบของนั้นปรากฏแก่ตาตัวเองโดยไม่ได้ทำอะไรเพิ่มเติมอีก หลักนี้เรียกว่า “Plain view doctrine” ซึ่งเป็นหลักการที่ยอมรับกันแล้วว่าภายใต้สถานการณ์บางอย่าง ตำรวจอาจยึดหลักฐานสิ่งของที่ประจักษ์แก่ตาโดยไม่มีหมายได้ แต่ต้องระลึก

ไว้ว่าคดีส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่ตำรวจมีหมายค้นสำหรับสิ่งของหรือยานบางอย่างในบางจุด แต่บังเอิญไปพบสิ่งของอื่นที่มีลักษณะที่จะเอาผิดกับจำเลยได้ หรือในบางกรณีการค้นที่กฎหมายยอมให้ทำได้โดยมิต้องได้รับหมายก่อน แต่ไปพบของผิดกฎหมายอื่นที่ประจักษ์อยู่แก่ตาโดยบังเอิญ

2. ประเทศออสเตรเลีย

ประเทศออสเตรเลียได้ตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินไว้จำนวน 4 ฉบับ ได้แก่

2.1 Costoms Act 1901 กฎหมายฉบับนี้ กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า ให้รัฐมีอำนาจในการยึดรายได้ ซึ่งมีที่มาจากการซื้อขายยาเสพติด ไม่ว่าจะรายได้นั้นจะเป็นเงินสด เช็ค หรือทรัพย์สินก็ตาม (Costoms Act 1901) รวมทั้งกำหนดให้อำนาจศาลสั่งปรับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้ในจำนวนที่สูงเท่ากับผลประโยชน์ที่ได้รับจากการซื้อขายยาเสพติด (ไชยยศ เหมะรัชตะ, 2542, หน้า 50)

2.2 Proceeds of Crime Act 1987 ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการยึดทรัพย์สินไว้ว่า (สุรพล ไตรเวทย์, 2543, หน้า 48-51)

2.2.1 ให้อำนาจศาลสั่งยึดทรัพย์สินที่ใช้หรือเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด

2.2.2 ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถขออำนาจศาล สั่งให้สถาบันการเงินส่งข้อมูลของบุคคลใดให้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจนั้น เมื่อมีเหตุอันสมควรสงสัยหรือเชื่อว่าข้อมูลที่สถาบันการเงินนั้น แสดงว่าบุคคลนั้นกำลังจะกระทำความผิดหรือเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดข้อหาขั้นรุนแรง (Serious Offence) อัน ได้แก่ การค้ายาเสพติด การร่วมกันฉ้อโกง การเลียงภาษี และการฟอกเงิน หรือแสดงว่าบุคคลนั้นได้รับหรือกำลังได้รับผลประโยชน์ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมจากการกระทำความผิด

2.2.3 ให้สถาบันการเงินต้องทำการเก็บรักษาหลักฐานทางการเงินไว้อย่างน้อยเจ็ดปี

2.2.4 ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถขอหมายค้นจากศาลได้หรือได้ขอหมายค้นจากศาลโดยทางโทรศัพท์ได้ ในกรณีมีเหตุเร่งด่วนหากเจ้าหน้าที่ตำรวจเชื่อได้ว่าผู้ใดมีทรัพย์สินซึ่งได้มาจากการกระทำความผิดไว้ในครอบครอง

2.2.5 บทกำหนดโทษสำหรับผู้กระทำการฟอกเงิน ได้แก่ ในกรณีผู้กระทำเป็นบุคคลธรรมดา ให้ปรับไม่เกิน 200,000 เหรียญ หรือจำคุกไม่เกิน 20 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ และในกรณีผู้กระทำเป็นนิติบุคคล ให้ปรับไม่เกิน 600,000 เหรียญ

หรืออาจกล่าวได้ว่า กฎหมาย Proceeds of Crime Act 1987 ดังที่ได้กล่าวมาเป็นกฎหมายริบทรัพย์สิน ซึ่งกฎหมายในลักษณะเดียวกันนี้ได้ถูกนำไปใช้ในระดับรัฐด้วย กฎหมายนี้

กำหนดให้มีมาตรการยึด อาศัย และริบทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิดอาญาหรือได้รับจากการกระทำความผิดอาญาที่กำหนดไว้โดยเฉพาะ มาตรา 81 และมาตรา 82 ของกฎหมายนี้ ได้กำหนดความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงินไว้ว่าสถาบันการเงินจะต้องรักษาร่องรอยทางการเงินเอาไว้โดยการเก็บรักษาเอกสารที่เกี่ยวข้องไว้เป็นเวลา 7 ปี กล่าวได้ว่าความผิดมูลฐานของการฟอกเงินตามกฎหมายฉบับนี้ คือการกระทำความผิดซ่อหาร้ายแรง โดยผสมผสานไปกับมาตรการของรัฐในการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (สีหนาท ประยูรรัตน์, 2547, หน้า 4,16)

3. Telecommunications Act 1991 มีวัตถุประสงค์และครอบคลุมถึงธุรกรรมเกี่ยวกับการเงินทุกประเภทและมีเจตนาเพื่อให้เป็นเครื่องมือของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการสอบสวนกระทำความผิดต่าง ๆ จึงกำหนดให้เจ้าหน้าที่รัฐสามารถขอหมายศาลเพื่อดักฟังการ โทรศัพท์ได้ในคดีที่สำคัญ (ไชยยศ เหมะรัชตะ, 2542 , หน้า 50) เช่น คดีฆาตกรรม ยาเสพติด การลักพา การหลบเลี่ยงภาษี การกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยหุ้นส่วนบริษัทการฟอกเงินจากการค้ายาเสพติด และจากองค์กรอาชญากรรม เป็นต้น โดยกำหนดให้สถาบันการเงินมีหน้าที่รายงานคำสั่งการโอนเงินระหว่างประเทศ จะเห็นว่ากฎหมายว่าด้วยการยึดทรัพย์ในประเทศออสเตรเลีย การค้น และการยึด โดยมากเป็นเรื่องที่กระทำต่อเนื่องกัน ไปตามคอมมอนลอว์ หรือหลักกฎหมายที่ศาลพิพากษาเอาไว้ (สุรพล ไตรเวทย์, 2543 , หน้า 52) ซึ่งออสเตรเลียยอมรับคอมมอนลอว์ของอังกฤษที่ถือว่าการค้นจะมีได้ก็ต่อเมื่อมีการจับกุมเสียก่อน การค้นโดยทั่วไป จะนำมาซึ่งการที่ตำรวจตรวจยึดของกลางจากตัวผู้ต้องหา หรือในเคสสถานบ้านเรือนของผู้ต้องหา แต่ถึงเข้าใจว่า การยึดกับการค้นไม่ใช่เรื่องเดียวกัน ในออสเตรเลียยอมรับหลักการที่ว่าอาจมีการยึดได้โดยไม่ต้องมีการค้นเลย เช่น ในกฎหมายของรัฐวิกตอเรีย ที่ชื่อว่า The Victorian Police Offen Act 1958 มาตรา 42 (1) ให้อำนาจตำรวจของรัฐที่จะยึดสิ่งของที่ตำรวจสงสัยโดยมีเหตุอันควรว่าจะถูกลักมา หรือได้รับมาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เมื่อของนั้นพบว่ายู่ในความครอบครองของบุคคลใด หรืออยู่ในเคสสถานของบุคคลนั้น จะเห็นว่ารัฐบัญญัติฉบับนี้ ให้อำนาจตำรวจอย่างกว้างขวางมากในเรื่องของการยึดสิ่งของที่ถูกตำรวจพบในระหว่างปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ได้ให้ค้นตัวบุคคลหรือเคสสถานของบุคคลนั้น ซึ่งอาจจะมี การยึดเกิดก่อนการค้น แต่คดีโดยทั่ว ๆ ไป มักมีการจับกุมก่อนแล้วจึงค้น และตามมาด้วยการยึด ในที่สุด ดังที่ผู้พิพากษาคูเปอร์ (Cooper, 1902) กล่าวไว้ในคดี Barnett and Grant V. Campbell เมื่อปี ค.ศ.1902 (21 NZLR 484 at 491. คดีนี้เป็นคดีที่เกิดขึ้นในนิวซีแลนด์ แต่ก็ใช้เป็นบรรทัดฐานในออสเตรเลียด้วย เพราะอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษด้วยกันในสมัยนั้น) ซึ่งถือเป็นบรรทัดฐานของหลักการยึดอันเป็นผลต่อเนื่องจากการจับกุม หลักในคอมมอนลอว์ดังกล่าวต่อมารัฐต่าง ๆ ในออสเตรเลียก็เลยนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายภายในของตน เช่น ในกฎหมายอาญาของรัฐควีนแลนด์ มาตรา 259 บัญญัติว่า “เมื่อบุคคลใดถูกควบคุมตัวไว้โดยชอบด้วยกฎหมายในข้อหากระทำความผิด

ฐานใดก็ตาม ให้ตำรวจมีอำนาจค้นตัวบุคคลนั้น และยึดสิ่งของใด ๆ ที่พบจากบุคคลนั้น และให้มีอำนาจใช้กำลังได้เท่าที่จำเป็น และมีเหตุอันควรเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์นี้ (กฎหมายทำนองดังกล่าวตามมาตรา 33(1) ของประมวลกฎหมายอาญารัฐที่สมาเนีย มาตรา 236 ของประมวลกฎหมายอาญารัฐออสเตรเลียตะวันตก มาตรา 8(1) ของ The South Australia Police Offences Act 1953 และ มาตรา 35310 ของรัฐบัญญัติความผิดอาญาของรัฐนิวเซาท์เวลส์ ค.ศ.1900)

หลักกฎหมายในการริบทรัพย์สินคดีอาชญากรรมในประเทศสหรัฐอเมริกา

การยึด (Seizure) ซึ่งมักจะนำไปรวมกับเรื่องการค้น (Search) ซึ่งความจริงแล้ว การยึดและการค้น เป็นเรื่องที่แตกต่างกัน ซึ่งมักจะเรียกรวมกันว่า การค้นและการยึด ซึ่งเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่เข้าทำการตรวจค้นหรือค้นตัวบุคคล มักจะยึดสิ่งของหรือของกลางบางอย่างไว้เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการดำเนินคดี

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ในเรื่องการค้นและการยึด ถือว่ามีความสำคัญมากเพราะถ้าหากการค้นหรือการยึดมิชอบแล้ว ศาลจะไม่รับฟังเป็นพยานหลักฐาน โดยเฉพาะวัตถุของกลางที่ได้มาจากการค้นและยึดโดยมิชอบ กฎหมายว่าด้วยการยึดในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความหมายของการยึด หมายถึงการเข้าครอบครองพยานวัตถุหรือสิ่งของจากผู้ครอบครองคนก่อน และโดยทั่วไปมักกระทำโดยฝืนใจผู้ครอบครองคนก่อน ทั้งนี้หาจำต้องกระทำโดยใช้กำลังไม่ ซึ่งการยึดยังขยายความรวมถึงกรณีอื่น ๆ เช่นการหยุดบุคคลที่มีพฤติการณ์น่าสงสัยแล้วตรวจสอบภายนอกร่างกาย โดยถือว่าการที่เข้าพนักงานหยุดผู้ต้องสงสัยไว้และผู้ต้องสงสัยสิ้นเสรีภาพในการไปที่ใดตามที่ต้องการแม้เพียงชั่วระยะเวลาหรือชั่วคราวก็เป็นการยึด ตามความหมายของรัฐธรรมนูญ มาตรา 4 แห่งรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้บัญญัติหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน (Bill of rights) จากการที่ถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐ ค้น และยึด โดยมิชอบด้วยกฎหมาย เว้นแต่มีเหตุอันควร (ฉัฐพงษ์ ประดา, 2546, หน้า 24)

ตั้งแต่ปี ค.ศ.1790 สภากองเกรสได้ออกกฎหมายหลายฉบับให้ริบทรัพย์สินโดยกระบวนการทางแพ่ง เกี่ยวกับความผิดอาญาที่ได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะเช่น กฎหมายสารควบคุม (Controlled substances act) กฎหมายการฟอกเงิน (Money laundering control act) กฎหมายลิขสิทธิ์ (Copyrights act) เป็นต้น ซึ่งกฎหมายได้กำหนดว่า ทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดความผิดเป็นทรัพย์สินที่มิชอบด้วยกฎหมาย

การริบทรัพย์สินที่ถือว่าเป็นโทษทางอาญา ปรากฏในปี ค.ศ. 1970 ในกฎหมายว่าด้วยองค์กรเกี่ยวกับอั้งยี่และการประพฤติมิชอบ (Racketeer Influenced and Corrupt Organization Act" หรือเรียกกันว่า "RICO") และกฎหมายอาชญากรรมต่อเนื่อง (Continuing

Criminal Enterprise Act" หรือ CCE) โดยกำหนดโทษริบทรัพย์ผู้กระทำความผิดไว้อย่างรุนแรง และเป็นเงื่อนไขสืบเนื่องมาจากการลงโทษผู้กระทำความผิดนั้นโดยตรง

กฎหมายริบทรัพย์สินของสหรัฐอเมริกาในปัจจุบันได้แยกออกเป็น 2 ประเภทดังนี้คือ

1. การริบทรัพย์สินทางแพ่ง (Civil Forfeiture)
2. การริบทรัพย์สินทางอาญา (Criminal Forfeiture)

โดยกฎหมายริบทรัพย์สินในทางแพ่งและทางอาญาของสหรัฐอเมริกาเป็นกฎหมายสารบัญญัติ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการริบทรัพย์สินทางอาญา อันเป็นการตัดเงินทุนและผลประโยชน์ที่ได้จากการทำงานเกี่ยวกับอาชญากรรม กระบวนการริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดแม้จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับอาญา แต่กฎหมายบางฉบับมีทั้งการริบทรัพย์ตามแพ่งและริบทรัพย์ทางอาญา มาใช้ด้วยกัน ซึ่งกระบวนการริบทั้ง 2 ต่างเป็นอิสระซึ่งกันและกัน การลงโทษทางอาญาไม่เป็นเงื่อนไขให้ริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง และการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งไม่เป็นเงื่อนไขให้ลงโทษบุคคลในคดีอาญา และหลักการให้ริบทรัพย์ตามแพ่งก็เป็นไปตามหลักเกณฑ์การดำเนินคดีทางแพ่ง เนื่องจากกระบวนการทั้งสองมีแนวความคิดพื้นฐานตามกฎหมายที่แตกต่างกัน

ยาเสพติด หมายถึง สารอื่น ๆ ซึ่งได้มาจากการสกัดจากสารของต้นกำเนิดจากพืช โดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือสารซึ่งผ่านการสังเคราะห์ทางเคมี หรือการผสมกับการสกัดหรือการสังเคราะห์ทางเคมี เช่น ฝิ่น ฝิ่นยา อนุพันธ์ของฝิ่นและฝิ่นยา รวมถึงไอโซเมอร์ เอสเทอร์ อีเทอร์ เกลือ และเกลือของไอโซเมอร์ เอสเทอร์ อีเทอร์ใด ๆ ของฝิ่น ฝิ่นยาอนุพันธ์ของฝิ่นและฝิ่นยา และการมีไอโซเมอร์ เอสเทอร์ อีเทอร์ อยู่ในสารเคมีได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะ และไม่รวมถึงไอโซควินโนไลน์อัลคาลอยด์ของฝิ่น (21 U.S.C.มาตรา 802 (17) (A) หรือส่วนและการรวมของฝิ่น นอกจากเมล็ดของดอกฝิ่นหลังจากการกรีดฝิ่นดอกฝิ่นแล้ว (21 U.S.C.มาตรา 802 (17) (B)) หรือไบโคคา นอกจากไบโคคาหรือสารสกัดของไบโคคาซึ่งเป็น โคคาอิน เอกโกนิน และอนุพันธ์ของเอกโกนินหรือเกลือของอนุพันธ์ต่าง ๆ ของเอกโกนิน ซึ่งแปรสภาพไปเป็นเอกโกนินหรือโคคาอินได้ (21 U.S.C.มาตรา 802 (17) (C)) หรือโคคาอินเกลือ สูตรโครงสร้างทางเคมีกับไอโซเมอร์ และเกลือของไอโซเมอร์ของโคคาอิน (21 U.S.C.มาตรา 802 (17) (D)) หรือเอกโกนิน อนุพันธ์ของเอกโกนิน เกลือ ไอโซเมอร์และเกลือไอโซเมอร์ของเอกโกนิน (21 U.S.C.มาตรา 802 (17) (E)) หรือส่วนประกอบส่วนผสมหรือการเตรียมการซึ่งประกอบด้วยและปริมาณของสารอื่นซึ่งได้กล่าวถึงข้างต้น (21 U.S.C.มาตรา 802 (17) (F))

สารทั้งหมดถูกควบคุมภายใต้กฎหมาย CSA มี 5 ประเภท เป็นสารซึ่งมีคุณค่าทางการแพทย์ การรักษา และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในทางที่ผิดและก่อให้เกิดการติดเป็นนิสัย

โดยในประเภทที่ 1 สงวนไว้สำหรับยาอันตรายที่สุด ซึ่งไม่ได้ใช้ในทางการแพทย์ ขณะที่ประเภท 5 เป็นประเภทที่ได้ใช้สำหรับยาที่เป็นอันตรายที่สุด

1. สารควบคุมประเภทที่ 1 เป็นยาหรือสารอื่นที่มีความเป็นไปได้ต่อการใช้ในทางที่ผิดสูง หรือเป็นยาหรือสารอื่น ๆ ไม่ได้เป็นที่ยอมรับในทางการแพทย์ใช้ในการรักษาในสหรัฐอเมริกา หรือไม่ยอมรับถึงความปลอดภัยสำหรับการใช้ยาหรือสารอื่นภายใต้ผู้ควบคุมในทางการแพทย์ ได้แก่ อาเซทอร์ฟิน เฮโรอิน มอร์ฟิน 3,4-เมทิลดีน ไอออกซีเมทแอมเฟตามีน 5-เมทอกซี-3,4 เมทิลดีน ไดออกซีแอมเฟตามีน 3,4,5-ไตรเมทอกซีแอมเฟตามีน 4-เมทิล-2,5 ไดเมทอกซีแอมเฟตามีน กัญชา เป็นต้น

2. สารควบคุมประเภท 2 เป็นยาหรือสารอื่นที่มีความเป็นไปได้ต่อการใช้ในทางที่ผิดสูง หรือเป็นยาหรือสารอื่น ๆ มีการยอมรับในทางการแพทย์ใช้ในการรักษาในสหรัฐอเมริกาหรือได้รับการยอมรับในทางการแพทย์อย่างจำกัดและเข้มงวด หรือการใช้ยาหรือสารอื่น ในทางที่ผิดซึ่งเข้มงวดโดยแพทย์และเภสัชกร ได้แก่ ผีน ผีนยา อนุพันธ์ของผีนและเป็นยารวมถึง ไอโซเมอร์ เอสเทอร์ อีเทอร์ เกลือ และเกลือของไอโซเมอร์ เอสเทอร์ อีเทอร์ใด ๆ ของผีน ผีนยา อนุพันธ์ของผีน และผีนยา ไบโคคา สารสกัดของไบโคคา ซึ่งเป็น โคคาอินเอ โกนีน และอนุพันธ์ของเอค โกนีนหรือเกลือของอนุพันธ์ต่าง ๆ ของเอค โกนีนซึ่งแปรสภาพไปเป็นเอค โกนีนหรือโคคาอินและเกลือ ส่วนผสมอนุพันธ์ของสารดังกล่าว

3. สารควบคุมประเภท 3 เป็นยาหรือสารอื่น ๆ ที่มีความเป็นไปได้ที่จะนำไปใช้ในทางที่ผิดน้อยกว่ายาหรือสารอื่น ๆ ในประเภท 1 และ 2 หรือยาหรือสารอื่นที่มีการยอมรับในทางการแพทย์ใช้ในการรักษาในสหรัฐอเมริกาหรือการใช้ยาหรือสารอื่น ๆ ภายใต้การดูแลของแพทย์อยู่ในระดับปานกลางหรือต่ำหรือด้วยเภสัชกรอยู่ในระดับสูง ได้แก่ แอมเฟตามีน สารอื่นซึ่งประกอบด้วยปริมาณของเม็ดแอมเฟตามีนรวมทั้งเกลือ ไอโซเมอร์และเกลือของไอโซเมอร์ของแอมเฟตามีนหรือสารอื่นด้วย

4. สารควบคุมประเภท 4 เป็นยาหรือสารอื่น ๆ มีความเป็นไปได้ที่จะนำไปใช้ในทางที่ผิดต่ำเกี่ยวข้องกับยาหรือสารอื่นในประเภท 3 หรือยาหรือสารอื่นที่มีการยอมรับในทางการแพทย์ใช้ในการรักษาในสหรัฐอเมริกาหรือการใช้ในทางที่ผิดของยาหรือสารอื่นภายใต้การดูแลของแพทย์หรือเภสัชกรในปริมาณจำกัดเกี่ยวข้องกับยาหรือสารอื่นในประเภท 3 ได้แก่ บาร์บิทัล คลอรัล โดเรท เมโพรบามเดเพน โด เอทคลอวินอล เอทินาเมต เมทิลฟีโนบาร์บิทัล ฟิโนบาร์บิทัล

5. สารควบคุมประเภท 5 เป็นยาหรือสารอื่นที่มีความเป็นไปได้ต่ำสำหรับการใช้ในทางที่ผิดเกี่ยวกับยาหรือสารอื่นในประเภท 4 หรือยาหรือสารอื่น ๆ ได้มีการยอมรับทางการใช้ในการรักษาในสหรัฐอเมริกา หรือนำไปใช้ในทางที่ผิดของยาหรือสารอื่นภายใต้การดูแลของแพทย์หรือ

เภสัชกรในปริมาณจำกัดเกี่ยวกับยาหรือสารอื่นในประเภท 4 ได้แก่ส่วนประกอบ ส่วนผสมหรือการเตรียมประกอบด้วยปริมาณจำกัดของยาเสพติด เช่นจำนวนไม่มากกว่า 200 มิลลิกรัมของไดไฮโดรโคเคอินต่อ 100 มิลลิลิตรหรือต่อ 100 กรัม หรือจำนวนไม่มากกว่า 100 มิลลิกรัมของไดไฮโดรโคเคอินต่อ 100 มิลลิลิตร หรือต่อ 100 กรัม หรือจำนวนไม่มากกว่า 100 มิลลิกรัมของเอธิลมอร์ฟีนต่อ 100 มิลลิลิตรหรือต่อ 100 กรัม หรือจำนวนไม่มากกว่า 2.5 มิลลิกรัมของไดเฟนโนซีเลทและไม่น้อยกว่า 25 ไมโครกรัมของโอโทรฟินซัลเฟท ต่อปริมาณหนึ่งยูนิต หรือจำนวนไม่มากกว่า 100 มิลลิกรัมของฝิ่นต่อ 100 มิลลิลิตรหรือต่อ 100 กรัม

เปรียบเทียบยาเสพติดของสหรัฐอเมริกากับของประเทศไทย ในกลุ่มยาเสพติดประเภท 1-3 ของสหรัฐอเมริกา จะเป็นยาเสพติดประเภท 1-5 ของพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2528 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2530 และเป็นยาเสพติดที่กำหนดในประกาศกระทรวงฉบับที่ 1 ตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 ส่วนยาเสพติดประเภท 4-5 จะเป็นวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ตามพระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2528 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 และยาเสพติดประเภท 1-5 เป็นยาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

ความเป็นมาของการริบทรัพย์สินในประเทศสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาในยุคที่เป็นอาณานิคมของอังกฤษ ได้รับอิทธิพลในเรื่องการริบทรัพย์สินตามกฎหมายอังกฤษ โดยหลักในคอมมอนลอว์ เห็นว่า ตัวทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดเป็นทรัพย์สินที่ผิดแล้วต้องริบให้แก่พระเจ้า ดังปรากฏในคัมภีร์ไบเบิลความตอนหนึ่งว่า “ถ้าวัวทำร้ายผู้ใดถึงตาย วัวนั้นจะถูกขว้างปาด้วยหินและห้ามมิให้ผู้ใดบริโภคนเนื้อวัวตัวนั้นแต่เจ้าของวัวมิต้องรับโทษ” จะเห็นได้ว่าเมื่อวัวทำความเสียหายแก่ผู้อื่นเจ้าของวัวจะสูญเสียสิทธิในทรัพย์สิน โดยไม่พิจารณาถึงความบริสุทธิ์หรือความผิดของเจ้าของวัว กฎหมายคอมมอนลอว์ของอังกฤษได้รับอิทธิพลในเรื่องดังกล่าวโดยผ่านทางศาสนาครีสต์ คือการริบทรัพย์สินที่เป็นสาเหตุการตายของผู้อื่นเรียกว่า deodand ซึ่งมีพื้นฐานมาจากการสมมุติทางกฎหมายว่าเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายถือเป็นทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิดและอาจใช้ทำร้ายผู้อื่นต่อไปจะต้องถูกริบเพราะผิดกฎหมายโดยตัวทรัพย์สินนั่นเอง จะไม่พิจารณาความผิดหรือความบริสุทธิ์ของเจ้าของทรัพย์สิน (Brew, 1988, p. 463)

เมื่อสหรัฐอเมริกาได้รับเอกราชในปี ค.ศ. 1790 ได้นำหลักการริบทรัพย์สินทางแพ่ง หรือการริบทรัพย์สินโดยใช้กระบวนการพิจารณาต่อทรัพย์สินมาใช้และห้ามการลงโทษริบราชบาท

เนื่องจากในอดีตมีการใช้โดยมิชอบและในปีเดียวกันนั้นเองรัฐสภาได้ออกกฎหมายกำหนดให้ริบทรัพย์สินไว้ในกฎหมายการเดินเรือและศุลกากรสำหรับเรือ ให้ริบสินค้าน้ำต้องห้ามและเรือที่ลำเลียงสินค้าน้ำต้องห้าม โดยใช้การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการดังกล่าว เหตุผลที่ต้องออกกฎหมายฉบับนี้เนื่องจากการฝ่าฝืนกฎหมายการเดินเรือและศุลกากรมากขึ้น แม้จะได้มีการพิจารณาคดีโดยตัดสินลงโทษลูกเรือแล้วก็ตาม แต่เรือนั้นก็อาจจะยังถูกนำมาใช้กระทำความผิดอีกโดยลูกเรือพวกใหม่ศาลไม่สามารถลงโทษเจ้าของเรือได้เพราะไม่ได้เจ้าของมาอยู่ในเขตอำนาจศาลสหรัฐหรือเรือนั้นถูกเช่ามาจึงไม่มีเขตอำนาจเหนือบุคคล สหรัฐอเมริกาจึงนำการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการกระทำความผิดดังกล่าวมาใช้

ต่อมาสภาของเกรส ได้ออกกฎหมายหลายฉบับให้ริบทรัพย์สิน โดยกระบวนการทางแพ่งเกี่ยวกับความผิดอาญาที่ได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะเช่นกฎหมายยาเสพติด กฎหมายฟอกเงิน กฎหมายลิขสิทธิ์ กฎหมายโทรคมนาคม เป็นต้น กฎหมายในปัจจุบันได้ขยายขอบเขตประเภทของทรัพย์สินที่จะถูกริบออกไปอย่างกว้างขวางกว่าการริบทรัพย์สินในสมัยก่อน ซึ่งตั้งอยู่บนการสมมุติทางกฎหมายว่า ทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดความผิดเป็นทรัพย์สินมิชอบด้วยกฎหมาย ได้ขยายให้ริบทรัพย์สินซึ่งมีไว้เพื่อใช้กระทำความผิดทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม หรือทรัพย์สินที่ใช้อำนวยความสะดวกในการกระทำความผิดและให้ริบทรัพย์สินทุกประเภททั้งอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ (พรพิมล โสจิรัตน์, 2539, หน้า 13-14)

การริบทรัพย์สินที่ถือว่าเป็นโทษทางอาญาปรากฏในปี ค.ศ. 1970 ในกฎหมายว่าด้วยองค์กรเกี่ยวกับอัยย์และการประพฤติมิชอบและกฎหมายยาเสพติดว่าด้วยธุรกิจอาชญากรรมต่อเนื่อง ซึ่งรัฐสภาของสหรัฐได้ริเริ่มนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหขององค์กรอาชญากรรม โดยกำหนดโทษริบทรัพย์สินผู้กระทำความผิดไว้อย่างรุนแรงและเป็นเงื่อนไขสืบเนื่องมาจากการลงโทษผู้กระทำความผิดนั้นโดยตรง ทั้งนี้เพราะเห็นว่าอาชญากรรมที่กระทำลงโดยมุ่งหมายหาผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญต้องนำโทษริบทรัพย์สินที่รุนแรงมาใช้เพื่อยับยั้งการกระทำความผิดนั้น โดยตรง คำว่า “การริบทรัพย์สินทางอาญา” หรือกระบวนการพิจารณาคดีต่อบุคคล จึงริเริ่มมีการนำมาใช้นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา แต่การริบทรัพย์สินที่เรียกว่า Civil forfeiture ตามกฎหมายต่าง ๆ ก็ยังคงมีอยู่โดยใช้ในการริบทรัพย์สินที่ผิดกฎหมายหรือทรัพย์สินของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด (ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสานต์, 2531, หน้า 85)

จากความสับสนในการเริ่มนำโทษริบทรัพย์สินมาใช้กับคดีอาญาซึ่งมีกระบวนการต่าง ๆ ตามวิธีพิจารณาไม่ครบถ้วนและเห็นว่าขอบเขตที่นำมาใช้ยังไม่เหมาะสม จึงมีการปรับปรุงครั้งสำคัญในปี ค.ศ. 1984 เรียกว่า Comprehensive Forfeiture Act of 1984 หรือ CFA โดยแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหลายฉบับและขยายขอบเขตการริบให้กว้างขวางขึ้นเช่น ความผิด

เกี่ยวกับการลักพา การพนัน การวางเพลิง การลักทรัพย์ การให้สินบน การลามกอนาจาร การค้ายาเสพติด เป็นต้น ในปัจจุบันกฎหมายริบทรัพย์สินของสหรัฐอเมริกาได้แยกออกเป็นสองประเภทคือ

1. การริบทรัพย์สินทางแพ่ง

2. การริบทรัพย์สินทางแพ่ง

การริบทรัพย์สินทางแพ่งเป็นกระบวนการริบทรัพย์สินที่กระทำต่อตัวทรัพย์สิน มิใช่ต่อเจ้าของทรัพย์สิน โดยกฎหมายถือว่าทรัพย์สินนั้นมีความผิด จึงมีผลทันทีมาตั้งแต่มีการกระทำความผิดและการริบทรัพย์สินนี้มีผลทำให้ทรัพย์สินนั้นมีตกเป็นของรัฐมาตั้งแต่การกระทำความผิด การโอนทรัพย์สินกันต่อ ๆ มาในภายหลังไม่เป็นเหตุอ้างให้หลุดพ้นการริบและผู้รับโอนจะอ้างว่าตนรับโอนมาสุจริตไม่ได้ การริบทรัพย์สินทางแพ่งแม้จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับคดีอาญาดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น แต่กฎหมายบางฉบับมีทั้งการริบทรัพย์สินทางแพ่งและการริบทรัพย์สินทางอาญา มาใช้ด้วยกัน กระบวนการริบทั้งสองต่างเป็นอิสระซึ่งกันและกัน การลงโทษทางอาญาไม่เป็นเงื่อนไขให้ริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่ง และการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งไม่เป็นเงื่อนไขให้ลงโทษบุคคลในคดีอาญา และหลักการให้ริบทรัพย์สินทางแพ่งก็เป็นไปตามหลักเกณฑ์การดำเนินการทางแพ่ง เนื่องจากกระบวนการทั้งสองมีแนวความคิดพื้นฐานทางกฎหมายที่แตกต่างกัน

การฟ้องคดีจะต้องฟ้องยังศาลที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ และเป็นการฟ้องตัวทรัพย์สินนั้นเป็นจำเลยในคดีโดยตรง จึงไม่ต้องคำนึงว่าจะได้ตัวผู้กระทำความผิดหรือมีตัวผู้กระทำความผิดในคดีนั้น วิธีพิจารณาการรับฟังพยานหลักฐานถือหลักการชั่งน้ำหนักพยาน (Preponderance of the evidence) ซึ่งต่างกับคดีอาญาที่จะต้องพิสูจน์โดยปราศจากข้อสงสัย

ประเภทของทรัพย์สินที่พึงถูกริบตามกฎหมายว่าด้วยสารควบคุม (CSA) ภายใต้บทบัญญัติ 21 U.S.C. มาตรา 881 ซึ่งอนุญาตให้ยึด (Seizure) อายัด (Custody) ควบคุม Disposition) ทรัพย์สินที่สามารถยึดได้มี 11 ประเภท โดยได้จัดประเภทจากทรัพย์สินที่เป็นเครื่องมือหรือเป็นประโยชน์ในการทำอาชญากรรม โดยมุ่งประสงค์จะควบคุมยา วัสดุ เครื่องมือ หรือสิ่งบรรจุที่ใช้ทำหีบห่อ หรือทำการแจกจ่ายยาและการแบ่งชิ้นของทรัพย์สินที่สามารถยึดได้ที่สำคัญที่สุด คือ เงินที่ถูกแลกเปลี่ยน ในการค้ายาเสพติด รวมเรียกว่า Drug property

การริบทรัพย์สินตามกฎหมาย CSA นี้ต้องพิจารณาถึง

1. เหตุอันควรเชื่อในการยึด (Probable cause to seize) การกำหนดเพียงว่าการ

ดำเนินการริบทรัพย์สินเริ่มต้นภายใต้มาตรา 881 เป็นเหตุอันควรเชื่อได้ว่าทรัพย์สินถูกริบ เหตุที่น่าเชื่อยังคงมีอยู่ ทรัพย์สินสามารถถูกยึดและการดำเนินการเริ่มขึ้น ภาระการพิสูจน์ตกอยู่กับเจ้าของทรัพย์สินยกขึ้นเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ถูกริบ ความแน่นอนของเหตุอันควรเชื่อของการยึดสำหรับการ

ริบต้องมีบางสิ่งมากกว่าเพียงข้อสงสัยและพยานหลักฐาน ได้ใช้เพื่อตั้งมูลเหตุอันควรเชื่อซึ่งไม่รวมถึงการฝ่าฝืนสิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ

2.หมายยึด (Seizure warrants) ในกรณีที่เจ้าหน้าที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าทรัพย์สินได้ใช้ในการฝ่าฝืนต่อการริบทรัพย์สิน เจ้าหน้าที่สามารถยึดทรัพย์สินโดยปราศจากหมายได้ แต่อย่างไรก็ตามมีข้อจำกัดต่อการยึดพาหนะ และมีข้อยกเว้นของการยึดที่มีการจับกุม

การริบทรัพย์สินในทางแพ่งจะกระทำได้อีกต่อเมื่อ มีเหตุอันควรเชื่อได้ (Probable cause) ว่าทรัพย์สินนั้นเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด โดยรัฐจะต้องแสดงให้เห็นถึงเหตุอันสงสัยว่าทรัพย์สินดังกล่าวมีความเชื่อมโยงหรือเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด และเจ้าของทรัพย์สินมีการพิสูจน์ว่าทรัพย์สินของตนไม่สมควรต้องถูกริบ กล่าวคือ เมื่อเป็นการดำเนินการต่อตัวทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดโดยตรงจึงไม่ต้องพิสูจน์ความผิดของจำเลย แต่พิสูจน์ว่าทรัพย์สินนั้นได้ถูกนำไปใช้ในการกระทำความผิดก็เพียงพอแล้ว

นอกจากนี้ เมื่อมีการริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการทางแพ่งเป็นการดำเนินคดีต่อตัวทรัพย์สินจึงสามารถเริ่มต้นคดีโดยการยึดทรัพย์สินแล้วนำเข้ามาอยู่ในอำนาจศาลที่มีเขตอำนาจเหนือทรัพย์สินนั้น ก่อนที่จะดำเนินการริบทรัพย์สินต่อไป โดยกฎหมายจะให้อำนาจในการยึดทรัพย์สินเอาไว้ เพื่อเป็นการป้องกันการจำหน่าย จ่ายโอนหรือซ่อนเร้นทรัพย์สิน ขั้นตอนการป้องกันการโอนทรัพย์สินที่อาจริบได้นี้ ต้องมีก่อนการดำเนินคดีริบทรัพย์สินไม่ว่าโดยกระบวนการทางศาลหรือโดยฝ่ายบริหาร ซึ่งกฎหมายสหรัฐอเมริกาได้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการยึดทรัพย์สิน (Administrative for feiture) ไว้ในกฎหมายหลายฉบับด้วยกัน เช่นกฎหมายศุลกากร หรือแม้แต่ในประมวลกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ด้วยเหตุผลว่าการริบทรัพย์สินโดยฝ่ายบริหารนี้มีรูปแบบที่ไม่ยุ่งยาก รวดเร็ว และประหยัดกว่าการใช้กระบวนการทางศาล กระบวนการนี้ใช้กับทรัพย์สินที่มีมูลค่าไม่เกิน 50,000 เหรียญสหรัฐ โดยมีเหตุอันควรเชื่อว่าเจตนาที่จะใช้ทรัพย์สินนั้นกระทำความผิดกฎหมาย เมื่อยึดได้แล้วต้องมีหนังสือบอกกล่าว (Notice) การยึดทรัพย์สินไปยังผู้ร้องหรือผู้มีส่วนได้เสีย และประกาศแจ้งลงหนังสือพิมพ์ที่มีจำหน่ายในท้องถิ่นติดต่อกัน 3 สัปดาห์

อย่างไรก็ตามในอีกทางหนึ่งกฎหมายอเมริกาก็ได้พัฒนาแนวความคิดเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินเรื่อยมา โดยในปัจจุบันการริบทรัพย์สินได้ใช้เพื่อป้องกันสาธารณะชนจากความเสียหายของสินค้าและทรัพย์สินขององค์กรอาชญากรรมได้ดังนี้

1. อำนาจตามกฎหมายในการริบทรัพย์สินทางแพ่ง ซึ่งได้พัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับการริบทรัพย์สินในปี ค.ศ.1790 สภาของเกรสได้ออกกฎหมาย เนื่องจากการริบทรัพย์สินได้มีส่วนเกี่ยวข้องตามกฎหมายทะเลและกฎหมายภาษีศุลกากร เป็นบทลงโทษสำหรับการใช้เรือในการฝ่าฝืนศุลกากร การริบทรัพย์สินดังกล่าวเป็นการกระทำต่อตัวทรัพย์สิน ซึ่งเป็นการฟ้องร้องตัว

ทรัพย์สินในฐานะจำเลย การฟ้องในลักษณะดังกล่าวถือว่า มีความจำเป็น เนื่องจากผู้เป็นเจ้าของเรือที่ใช้ลักลอบขนของผิดกฎหมาย เรือโจรสลัด หรือเรือที่ใช้ลักลอบขนทาส มักจะให้ลูกเรือเข้าไปกระทำความผิด หรืออาจถูกยึดและถูกเรือถูกลงโทษ แต่ศาลไม่อาจลงโทษผู้เป็นเจ้าของเรือได้ เนื่องจากผู้นั้นอยู่นอกการลงโทษของศาล หรืออ้างว่าตนเป็นเพียงผู้ให้เช่าเรือเท่านั้น เมื่อปราศจากพยานหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าได้กระทำความผิด เจ้าของเรือจึงพ้นความรับผิดชอบในทางอาญา หากไม่มีการริบทรัพย์สินทางแพ่งแล้ว เรือลำดังกล่าวอาจถูกนำกลับไปใช้กระทำความผิดได้อีกโดยพวกลูกเรือกลุ่มใหม่

ในปีค.ศ. 1978 สภาของเกรตได้ออกกฎหมายครอบคลุมถึงการริบเงินทั้งหมดที่ได้ใช้หรือได้รับมาจากการค้ายาเสพติดที่ผิดกฎหมาย และการริบอสังหาริมทรัพย์ในปี ค.ศ. 1984 กฎหมายริบทรัพย์สินในทางแพ่งและทางอาญาของสหรัฐ เป็นกฎหมายสารบัญญัติโดยมีวัตถุประสงค์ในการริบทรัพย์สินทางอาญาอันเป็นการตัดเงินทุนและผลประโยชน์ของเงินทุนที่ได้จากการทำงานเกี่ยวกับอาชญากรรม เป็นการขัดขวางเงินทุนและผลประโยชน์จากการดำเนินงานอาชญากรรม

2. ผลประโยชน์ของกฎหมายริบทรัพย์สิน คือทรัพย์สินที่ถูกยึดหรือสิ่งที่ได้รับจากการขายทรัพย์สินที่ถูกริบให้ย้อนกลับมาตามบทกฎหมาย โดยใช้ผลประโยชน์นั้นต่อสู้กับอาชญากรรม โดยมีจุดมุ่งหมายของการริบทรัพย์สินเพื่อให้ทรัพย์สินที่ถูกริบซึ่งเป็นผลกำไรของอาชญากรรมได้ต่อสู้อาชญากรรมนั้น

3. การริบทรัพย์สินทางอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกา

การริบทรัพย์สินทางอาญาจะตรงกันข้ามกับการริบทรัพย์สินทางแพ่ง คือ เป็นส่วนหนึ่งของการฟ้องคดีอาญา เนื่องจากการริบทรัพย์สินทางอาญาเป็นการกระทำต่อบุคคล การริบจึงไม่เกิดขึ้นจนกว่าจะมีคำพิพากษาลงโทษผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา กระทรวงยุติธรรมสหรัฐได้แนะนำว่า ประเด็นเรื่องการริบทรัพย์สินหากเป็นไปได้ควรรวมเป็นส่วนหนึ่งในคดีอาญาแทนที่จะดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินต่างหากในคดีแพ่ง ทั้งกฎหมายสารควบคุม กฎหมาย Rico และกฎหมายสกัดการฟอกเงิน ต่างก็มีบทบัญญัติเรื่องริบทางอาญา

ก่อนการประกาศใช้กฎหมายควบคุมอาชญากรรมโดยรวม ค.ศ. 1984 (The comprehensive crime control act of 1984) การริบทางอาญาได้ภายใต้กฎหมายสารควบคุมเป็นบทบัญญัติพื้นฐานขององค์กรอาชญากรรมต่อเนื่อง (The continuing criminal enterprise) ซึ่งครอบคลุมองค์กรหรือการจัดการของกลุ่มของบุคคลตั้งแต่ห้าคนหรือมากกว่าขึ้นไปได้เกี่ยวกับประเภทความต่อเนื่องของความผิดยาเสพติดของสหรัฐได้ขยายขอบเขตของบทบัญญัติการริบทางอาญาของกฎหมายควบคุมและต่อต้านยาเสพติดโดยรวม ซึ่งสภาของเกรตได้เพิ่มบทบัญญัติ 21 U.S.C. มาตรา 853 ให้อำนาจ

การริบทางอาญาสำหรับความผิดอาญาฐานยาเสพติดทั้งหมดรวมทั้งองค์กรอาชญากรรมต่อเนื่อง
(The continuing criminal enterprise)

บทบัญญัติเกี่ยวกับการริบทางอาญาตามกฎหมายสารควบคุมกำหนดให้มีการริบทาง
อาญาโดยเด็ดขาดในความผิดที่มีโทษสูงทั้งหมด ทรัพย์สินที่จะถูกริบประกอบด้วย

ก. ทรัพย์สินใด ๆ ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำการลักลอบค้ายาเสพติด

ข. ทรัพย์สินใด ๆ ของจำเลยที่ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้อำนวยความสะดวกแก่การกระทำการ
ลักลอบค้ายาเสพติด

ค. ทรัพย์สินใด ๆ ที่เอื้ออำนวยให้จำเลยได้มาซึ่งอิทธิพลเหนือองค์กรอาชญากรรม
ต่อเนื่อง

บุคคลใดต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดตามกฎหมาย สารควบคุมถูกลงโทษจำคุก
มากกว่าหนึ่งปีจะถูกริบทรัพย์สินเป็นของสหรัฐ ไม่ว่าจะกฎหมายของมลรัฐจะบัญญัติไว้เช่นไร
ทรัพย์สินจะถูกยึดได้ตาม 21 U.S.C มาตรา 853 คือ

1. ทรัพย์สินใด ๆ ซึ่งก่อตั้งขึ้นหรือได้รับจากรายได้ใด ๆ ซึ่งบุคคลนั้นได้รับไม่ว่าโดยตรง
หรือโดยทางอ้อมจากผลของการกระทำผิดเช่นนั้น

2. ทรัพย์สินใด ๆ ของบุคคลนั้น ซึ่งได้ใช้หรือตั้งใจจะใช้ไม่ว่าโดยสภาพหรือมีส่วนใด ๆ
ในการกระทำความผิดหรือเพื่ออำนวยความสะดวกแก่การกระทำผิดเช่นนั้นและ

3. ในกรณีที่บุคคลซึ่งต้องคำพิพากษาว่าเข้าร่วมในการประกอบอาชญากรรมอย่าง
ต่อเนื่อง เพื่อที่จะละเมิดมาตรา 858 แห่งกฎหมายสารควบคุม บุคคลนั้นจะถูกริบเสียสิ้นซึ่ง
ทรัพย์สินดังบัญญัติไว้ใน (1) หรือ (2) ประโยชน์ใด ๆ และสิทธิเรียกร้องและทรัพย์สินหรือสิทธิ
ตามสัญญาซึ่งได้ให้โดยมีแหล่งที่มาจากการประกอบอาชญากรรมต่อเนื่อง (ปิยะพันธ์ สารกรบริ
รักษ์, การกำหนดความผิดอาญาฐานเกี่ยวกับการฟอกเงิน, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะ
นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2534 หน้า 36)

ซึ่งแยกพิจารณาทรัพย์สินตาม 21 U.S.C. มาตรา 853 ได้ดังนี้คือ

1. ทรัพย์สินที่ได้รับมา รัฐริบอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์เกี่ยวเนื่องหรือได้รับจาก
ทรัพย์สินที่ได้รับจากรายได้เพราะการฝ่าฝืนกฎหมายยาเสพติดโดยใน 21 U.S.C. มาตรา 853
บทบัญญัติได้แย้งข้อสันนิษฐานว่าทรัพย์สินซึ่งริบเป็นทรัพย์สินที่ได้รับมาจากยาเสพติด ถ้ารัฐแสดง
พยานหลักฐานที่มีน้ำหนักมากคือ

1.1 ทรัพย์สินได้รับระหว่างช่วงเวลาของการฝ่าฝืนความผิดหรือเกี่ยวกับเหตุผล
ระยะเวลาภายหลังจากนั้นและ

1.2 ไม่ปรากฏแหล่งที่มาของทรัพย์สินเช่นนั้นซึ่งเป็นการฝ่าฝืนความผิด

2. ทรัพย์สินที่อำนวยความสะดวก (Facilitating)

รัฐบริบททรัพย์สินของจำเลยอื่น ๆ ซึ่งได้ใช้หรือเจตนาจะใช้โดยสภาพ หรือมีส่วนในการกระทำความผิด หรืออำนวยความสะดวกแก่การกระทำความผิดภายใต้ความผิดอาญาเสพติด ทรัพย์สินพิจารณาว่าเป็นสิ่งอำนวยความสะดวก ถ้าทรัพย์สินนั้นกำหนดให้จ่ายต่อการกระทำความผิดอาญาหรือทำให้ทรัพย์สินเป็นอิสระจากการขัดขวางการริบทรัพย์สิน รวมถึงการริบทรัพย์สินทางแพ่งทั้งหมดภายใต้ 21 U.S.C. มาตรา 881 (a) ซึ่งจะได้กล่าวในการริบทรัพย์สินทางแพ่ง เว้นแต่การริบทรัพย์สินภายใต้มาตรา 881 สำหรับความผิดหลุโทษและการติดตามทรัพย์สิน

ทรัพย์สินที่อำนวยความสะดวกที่ริบในทางอาญาเป็นบทบัญญัติที่ครอบคลุมมากกว่า บทบัญญัติการริบทางแพ่งที่มีอยู่ในฐานะเดียวกัน โดย 21 U.S.C. มาตรา 881 (a) การริบทางแพ่งได้จำกัดประเภทหรือรายการของทรัพย์สิน โดยเฉพาะส่วน 21 U.S.C มาตรา 853 (a) (2) รวมทรัพย์สินอื่น ๆ ที่ได้ใช้ในการกระทำความผิดหรืออำนวยความสะดวกโดยการฝ่าฝืนกฎหมายอาญาเสพติด ดังนั้นทรัพย์สินของธุรกิจบางอย่างซึ่งได้ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกต่อความผิดอาญาเสพติดมากกว่า ทรัพย์สินนั้นจะต้องถูกยึดทางแพ่งแต่ควรริบในขอบเขตของมาตรา 853 (a) (2)

3. ทรัพย์สินขององค์กรอาชญากรรมต่อเนื่อง (Continuing criminal enterprise property)

ทรัพย์สินในข้อนี้ไม่เหมือนทรัพย์สินในข้อที่ 1 และ 2 เพราะเป็นผลเมื่อจำเลยได้ถูกแจ้งข้อกล่าวหาและลงโทษด้วยการฝ่าฝืนบทบัญญัติองค์กรอาชญากรรมต่อเนื่องปรับใช้ต่อบุคคลซึ่งกระทำความผิดอาญาเสพติด ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประเภทความต่อเนื่องของความผิดอาญาเสพติดถ้า

3.1 ประเภทของความผิด ซึ่งจำเลยยอมรับว่ามีความร่วมมือกันห้าคนหรือมากกว่า ซึ่งจำเลยได้จัดการหรือได้ดูแล และ

3.2 จำเลยได้รับรายได้จำนวนมากหรือแหล่งที่มาจากการกระทำความผิดกฎหมายที่มีความต่อเนื่อง

ทรัพย์สินที่ริบเป็นผลประโยชน์อื่นในสิทธิเรียกร้องและทรัพย์สินหรือสิทธิตามสัญญาที่มีในแหล่งของการควบคุมที่เหนือกว่ากิจการอาชญากรรมต่อเนื่อง เช่น ทรัพย์สินที่ได้จากการจำหน่ายหรือผลประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมในกิจการอาชญากรรมต่อเนื่องที่ผิดกฎหมาย

4. ทรัพย์สินแทนที่ (Substitute assets)

เป็นการร้องขอต่อศาลมีคำสั่งริบของทรัพย์สินอื่นมูลค่าที่เท่ากับส่วนหนึ่งของทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดอาญาเสพติด ซึ่งทรัพย์สินไม่พบในเวลาที่กระทำความผิดเพราะการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของจำเลย

ทรัพย์สินแทนที่ที่จะต้องได้มีการค้นหา การแจ้งข้อหาทรัพย์สินแทนที่แก่จำเลย รายละเอียดซึ่งทำให้เกิดทรัพย์สินแทนที่ ซึ่งรวมอยู่ในคำขอที่ต้องแจ้งแก่คู่สัญญาฝ่ายที่สาม เพื่อ

ขั้วยังทรัพย์สินแทนที่ก่อนการพิจารณา หรือเป็นอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งได้มีการฟ้องต่อศาลขอให้
ขั้วยังทรัพย์สินแทนที่ ซึ่งทรัพย์สินแทนที่ที่ควรถูกริบนั้น เป็นทรัพย์สินที่แน่นอนว่าจำเลยได้ใช้
หรือได้รับโดยผิดกฎหมาย

การริบทรัพย์สินแทนที่ซึ่งต้องประกอบด้วยคำให้การเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งแจ้งข้อเท็จจริง
ว่าแสดงทรัพย์สินที่ถูกริบเป็นทรัพย์สินที่ไม่สามารถหาได้ เพราะการกระทำหรือไม่กระทำการของ
จำเลย ซึ่งจำเลยมีผลประโยชน์ในทรัพย์สินที่ได้ถูกแทนที่และขอบเขตของมูลค่าของทรัพย์สิน
แทนที่เปรียบเทียบกับทรัพย์สินที่ถูกริบก่อนมีการแทนที่

ความผิดในบทบัญญัติ RICO เป็นการกระทำสองการกระทำหรือมากกว่าซึ่ง
ประกอบด้วยกรกระทำในรูปแบบของการข่มขู่หรือหนี้ยึดกฎหมาย ซึ่งเป็นการห้ามการใช้เงินทุน
ที่ได้รับจากรูปแบบของการข่มขู่ต่อการถือสิทธิ์ หรือกล่าวอ้างผลประโยชน์ในกิจการที่ได้ว่าจ้าง
หรือการกระทำซึ่งเป็นผลร้าย การค้าระหว่างมลรัฐหรือห้ามการถือสิทธิ์หรือกล่าวอ้างถึง
ผลประโยชน์ในกิจการผ่านรูปแบบการกระทำข่มขู่ หรือห้ามการใช้กิจการเพื่อดำเนินการ (18
U.S.C. มาตรา 1961 แบบแผนของการประกอบมิฉฉาชีพเป็นการกระทำอย่างน้อยที่สุดสองการ
กระทำของการประกอบมิฉฉาชีพ ซึ่งการกระทำหนึ่งเกิดขึ้นภายหลังการประกาศใช้กฎหมาย RICO
และการกระทำครั้งก่อนเกิดขึ้นภายในเวลาสิบปีก่อนการกระทำหลัง)

18 U.S.C. มาตรา 1962 สรุปได้ความดังนี้

การกระทำผิดที่จะเป็นการละเมิดกฎหมาย RICO มีสี่ประการ คือ

(a) เป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมาย ในกรณีที่ได้รับรายได้โดยตรงหรือโดยอ้อมจากการ
กระทำมิฉฉาชีพ หรือเรียกเก็บหนี้ยึดบุคคลเช่นว่านั้นมีส่วนร่วมเป็นตัวละครตามมาตรา 2 บทที่ 1
ประมวลกฎหมายสหรัฐอเมริกาและนารายได้นั้นไปลงทุนไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม เพื่อให้เกิด
ประโยชน์หรือก่อตั้งหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในธุรกิจซึ่งมีผลกระทบต่อการค้าภายในหรือการค้า
ระหว่างประเทศ

(b) เป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย ในกรณีและผู้ใดเข้าถือเอากิจการธุรกิจมีผลกระทบต่อ
การค้าระหว่างรัฐ โดยใช้กิจกรรมมิฉฉาชีพ

(c) เป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย ในกรณีและผู้ใดซึ่งถูกจ้างหรือเข้าร่วมในธุรกิจซึ่งมี
ผลกระทบต่อการค้าภายในประเทศหรือต่างประเทศ โดยมีส่วนร่วมหรือกระทำการโดยตรง หรือ
โดยอ้อมในกิจการธุรกิจดังกล่าว เพื่อการประกอบกิจกรรมมิฉฉาชีพ หรือเพื่อการกู้ยืมเงินที่มิชอบ
ด้วยกฎหมาย

(d) เป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย ในกรณีและผู้ใดสมคบกันเพื่อกระทำการตามความใน
อนุมาตรา (a) (b) หรือ (c) ของมาตรานี้

18 U.S.C. มาตรา 1963

“บุคคลใดที่กระทำความผิดที่กำหนดไว้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของแบบแผนของการกระทำความผิดมิฉฉฉฉ (2 การกระทำหรือมากกว่า) ซึ่งจากการกระทำนั้นทำให้บุคคลนั้นได้รับเงินสกปรกหรือกระทำให้สำเร็จซึ่งการอันผิดกฎหมาย หรือได้ใช้โดยผิดกฎหมายซึ่งประโยชน์ในการประกอบการที่มีผลต่อการพาณิชย์ ต้องถูกริบทรัพย์สินตามคำพิพากษา กล่าวคือ ประโยชน์ในการประกอบการและทุกสิ่งซึ่งเป็นแหล่งที่มาของการประกอบมิฉฉฉ และทรัพย์สินซึ่งก่อตั้งขึ้น หรือ ได้มารายได้ซึ่งบุคคลนั้นได้รับมา ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยทางอ้อมจากการประกอบมิฉฉฉ”

กระบวนการริบทรัพย์สินทางอาญา

ทรัพย์สินที่จะริบทางอาญานี้ ต้องเป็นทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเท่านั้น ซึ่งกฎหมายกำหนดให้ทรัพย์สินดังกล่าวตกเป็นของรัฐตั้งแต่ขณะที่มีการกระทำความผิด ผลย้อนหลังนี้ เรียกว่า Relation Back Doctrine ทำให้การโอนกันต่อ ๆ มาไม่มีผลในทางกฎหมาย ซึ่งเป็นการยึดหลักมาจากกรณีริบทรัพย์สินทางแพ่ง ทั้งนี้เว้นแต่ผู้รับ โอนจะเป็นผู้สุจริตที่รับโอน โดยมีค่าตอบแทน และขณะรับโอนไม่มีเหตุผลที่จะเชื่อว่าทรัพย์สินอยู่ในบังคับแห่งการริบทรัพย์สิน สำหรับกฎหมายอาเสพคดีนั้น มีบทสันนิษฐานไว้โดยเฉพาะว่า ถ้าพิสูจน์ได้ว่าผู้กระทำความผิดได้ทรัพย์สินมาในขณะที่นั้น หรือภายในเวลาอันสมควรหลังจากนั้น และไม่ปรากฏว่ามีที่มาแห่งรายได้ ซึ่งทั้งกฎหมายสารควบคุมและกฎหมาย RICO ต่างก็มีบทบัญญัติเรื่องการริบทรัพย์สินทางอาญา (เนาวรัตน์ น้อยผล, 2537, หน้า 121-122)

1. การคุ้มครองทรัพย์สินที่อาจริบได้โดยอัยการ

ในการดำเนินคดีอาญากฎหมายได้กำหนดวิธีการออกคำสั่งห้าม (Restraining order) โดยศาลเพื่อเป็นหลักประกันว่าทรัพย์สินที่จะริบจะไม่ถูกย้าย มี 3 กรณี 18 U.S.C. 1963 (e) และ 21 U.S.C. 853 (e) คือ

1.1 คำสั่งชั่วคราว ก่อนฟ้องคดีหากเห็นว่าทรัพย์สินใดน่าเชื่อว่าเข้าข่ายที่จะริบได้และมีกฎหมายเรียกมาไต่สวนจะเสี่ยงต่อการยกย้าย อัยการอาจจะมีคำขอฝ่ายเดียวให้ศาลออกคำสั่งห้ามชั่วคราว แต่คำสั่งนี้จะมีระยะเวลาห้ามชั่วคราวเกิน 10 วันไม่ได้

1.2 คำสั่งห้ามพิเศษ ก่อนฟ้องคดีอัยการอาจขอให้ศาลออกคำสั่งห้ามไว้ก่อนได้เพื่อให้มีทรัพย์สินนั้นไว้ในกรณีที่จะมีการริบต่อไป แต่ศาลต้องมีหมายเรียกอีกฝ่ายหนึ่งมาไต่สวนพิจารณาว่ามีเหตุอันควรหรือไม่ คำสั่งห้ามในกรณีนี้มีระยะเวลาไม่เกิน 90 วัน เว้นแต่ศาลจะต่อระยะเวลาให้หรือมีการฟ้องคดีอาญาต่อมา

1.3 คำสั่งห้ามปกติ เมื่อมีการฟ้องคดีอาญาแล้วหากอัยการมีคำขอ ศาลก็จะออกคำสั่งห้ามชั่วคราวให้ซึ่งจะมีผลจนกว่าคดีจะสิ้นสุด

2. การคุ้มครองประโยชน์ของบุคคลที่สามในการริบทรัพย์สินทางอาญา

ในกรณีที่ได้มีการฟ้องคดีอาญาแล้วกฎหมายห้ามมิให้ผู้ใดฟ้องคดีแพ่งเรียกทรัพย์สินคืนจนกว่าการพิจารณาคดีจะเสร็จสิ้น 18 U.S.C. 1963 (j) และ 21 U.S.C. 853 (k) เพื่อให้ผลคดีไม่ถกเถียงและไม่ให้การดำเนินคดีเสียหาย เว้นแต่จะร้องขอพ่วงเข้ามาภายหลังในศาลที่พิจารณาคดีอาญานั้น และศาลที่พิจารณาคดีอาญาจะทราบพื้นฐานของคดีได้คืออยู่แล้วเป็นการประหยัดกว่าให้แยกพิจารณาคดีกันไป

หลังจากที่มีการพิพากษาของศาลและกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ริบตกเป็นของรัฐบาลแล้วกระบวนการริบทรัพย์สินทางอาญาก็จะเป็นถึงกระบวนการทางแพ่ง บุคคลที่สามที่รัฐรู้ว่าผลประโยชน์ในทรัพย์สินที่ริบนั้นจะถูกแจ้งให้ทราบเป็นการส่วนตัวและจะถูกเชิญให้เข้ามาพิสูจน์ว่าเขามีสิทธิเหนือกว่าประโยชน์ของรัฐหรือไม่ ในกรณีนี้จะต้องได้ความมั่นใจว่าได้มีการส่งคำบอกกล่าวไปถึงผู้มีสิทธิเรียกร้องอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ที่มีสิทธิเรียกร้องเหล่านี้จะต้องยื่นเรื่องต่อศาลเพื่อให้มีการพิจารณาถึงสิทธิของเขามีสต่อทรัพย์สินที่ถูกริบ ถ้าสิทธิของผู้เรียกร้องตรวจสอบพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้ที่มีสิทธิดีกว่ารัฐบาล คำสั่งในเรื่องการริบทรัพย์สินก็จะถูกเปลี่ยนเป็นยอมรับถึงผลประโยชน์ของบุคคลที่สามและมีการคืนทรัพย์สินให้แก่บุคคลที่สามนั้นไป การขอคืนทรัพย์สินที่ถูกริบจะมีการพิจารณาต่อไปหลังจากที่การดำเนินคดีอาญาเสร็จสิ้นไปแล้ว (18 U.S.C. 1963 (m) และ 21 U.S.C. 853 (n)) โดยมีวิธีการดังต่อไปนี้

2.1 เมื่อศาลออกคำสั่งริบแล้ว เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องพิมพ์ประกาศแจ้งความเผยแพร่การมีคำสั่งริบและการจำหน่ายทรัพย์สินนั้นพร้อมกับส่งแจ้งความนั้นไปยังผู้มีส่วนได้เสียที่รัฐได้ทราบด้วย

2.2 ผู้คัดค้านหรือผู้ร้องจะต้องยื่นคำร้องเข้ามาภายใน 30 วัน นับแต่วันที่เสร็จสิ้นการประกาศหรือวันที่ตนได้รับแจ้งความ ในคำร้องต่อศาลนั้นจะต้องอ้างอิงพยานหลักฐานมาด้วย

2.3 ศาลจะทำการไต่สวนและพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน ในการนี้ศาลจะรวมการพิจารณาคำขอต่าง ๆ เข้าด้วยกันก็ได้และให้พิจารณาสำนวนในคดีอาญาที่ได้วินิจฉัยไปแล้วด้วย

2.4 การพิจารณาของศาลจะยึดหลักฟังน้ำหนักพยานหลักฐานที่มากกว่าเป็นสำคัญ โดยศาลอาจสั่งคืนทรัพย์สินที่ริบไว้แล้วได้ ในกรณีดังนี้

2.4.1 ณะเกิดการกระทำความผิดทรัพย์สินนั้นเป็นของผู้ร้องของมิใช่เป็นของผู้กระทำความผิด เพราะการริบทรัพย์สินบุคคลที่สามเป็นไปตามหลักการริบทรัพย์สินในคดีแพ่ง หรือ

2.4.2 ผู้ร้องขอเป็นผู้รับ โอนโดยสุจริต มีค่าตอบแทนและขณะที่ได้รับ โอนไม่มีเหตุเชื่อว่าจะทรัพย์สินนั้นจะอยู่ในข่ายที่จะถูกริบ

2.5 ถ้าศาลยกคำร้องขอหรือไม่มีการยื่นคำร้องขอคืนภายในกำหนดเวลา สิทธิในทรัพย์สินเป็นอันยุติการโต้แย้งอีกต่อไป

2.5 การพิจารณาเลือกใช้การริบทรัพย์สินทางแพ่งหรือทางอาญา

บทบัญญัติในกฎหมายของสหรัฐอเมริกาไม่ได้กำหนดให้รัฐบาลเลือกริบทรัพย์สินระหว่างทางแพ่งหรือทางอาญา การริบทรัพย์สินทางแพ่งอาจดำเนินการในขณะเวลาเดียวกันกับการฟ้องร้องทางอาญา ในคำฟ้องคดีอาญาไม่จำเป็นต้องมีคำขอให้ริบทรัพย์สิน โดยเหตุผลที่สามารถเลือกใช้กระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่งหรือทางอาญาได้เพราะ

2.5.1 กระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่งและทางอาญาเป็นกระบวนการริบทรัพย์สินเหมือนกัน

2.5.2 กระบวนการริบทรัพย์สินทางแพ่งอาจเกิดขึ้นพร้อมกันกับการฟ้องคดีอาญา

2.5.3 การริบทรัพย์สินทางแพ่งอาจทำได้ภายหลังการฟ้องคดีอาญา

2.5.4 การริบทรัพย์สินทางแพ่งสามารถทำได้โดยไม่ต้องมีการฟ้องคดีอาญา ดังนั้นจึงไม่มีการจำกัดอำนาจของอัยการในการเลือกที่จะใช้การริบทรัพย์สินทางแพ่ง

หลังจากที่หน่วยงานของสหพันธรัฐยึดทรัพย์ดังกล่าวแล้ว หน่วยงานนั้นจะต้องแจ้งความประสงค์ในการริบทรัพย์นั้น (Notice of intent to forfeit) ไปยังบุคคลหรือหน่วยงานทั้งหมดที่อาจมีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง (Potential claimants) ในทรัพย์ที่ถูกยึดให้ทราบเพื่อโต้แย้งกรรมสิทธิ์ภายในระยะเวลาที่กำหนด เมื่อผู้ใดต้องการจะโต้แย้งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์ที่ถูกยึด บุคคลนั้นจะต้องยื่นคำร้องต่อศาลที่เรียกว่า "In forma pauperis petition" ซึ่งเมื่อมีการยื่นคำร้องโต้แย้งกรรมสิทธิ์ดังกล่าวต่อศาลหน่วยงานของสหพันธรัฐนั้นจะต้องยื่นเรื่องไปยังอัยการของสหพันธรัฐ (US Attorney) เพื่อต่อสู้คดีในกระบวนการริบทรัพย์ในชั้นศาล

กระบวนการริบทรัพย์ของฝ่ายบริหารนี้ใช้ระยะเวลาประมาณ 3 ถึง 5 เดือน จึงจะเสร็จสิ้น โดยมีกระบวนการตามลำดับดังนี้

1. กระบวนการก่อนยึดทรัพย์ (Pre-seizure investigation) โดยจะต้องพิจารณาเรื่องเหตุอันควรสงสัยก่อนจะเข้ายึดทรัพย์และการประเมินราคาและการตรวจสอบความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์ที่ถูกยึด (Appraisal and title investigation)

2. การเข้ายึด โดยมีและไม่มีหมายของหน่วยงานรัฐ หรือการออกหมายของหน่วยงานรัฐเพื่อยึดทรัพย์

3. การเข้ายึดทรัพย์ และประเมินราคาในทรัพย์ที่ถูกยึด

4. การแจ้งการยึดทรัพย์แก่บุคคลที่อาจเกี่ยวข้อง (Notice of seizure to all potential claimants) ภายในกำหนด 3 สัปดาห์ติดต่อกันในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นเจตจำนงของรัฐบาลในการริบทรัพย์เพื่อให้บุคคลดังกล่าวแสดงว่าจะโต้แย้งกรรมสิทธิ์และยื่นคำร้องขอให้ปล่อยหรือคืนทรัพย์ (Expedited release)

5. เมื่อมีผู้โต้แย้งกรรมสิทธิ์โดยยื่นคำร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สิน (Expedited release)

ผู้อำนวยการของหน่วยงานของสหพันธรัฐจะต้องตอบผลดังกล่าวกลับภายใน 20 วัน นับแต่วันได้รับคำร้อง

6. การประกาศแจ้งการริบทรัพย์สิน (Decree of forfeiture) ในกรณีที่ไม่มีผู้โต้แย้ง

กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ถูกยึดภายในกำหนด 20 วันนับแต่วันที่มิประกาศหนังสือพิมพ์วันสุดท้าย ผู้อำนวยการของหน่วยงานสหพันธรัฐมีอำนาจออกประกาศแจ้งการริบทรัพย์สินได้

7. การร้องขอให้ยกเลิกการริบทรัพย์สิน (Remission or mitigation) ในกรณีที่มีการร้องขอให้

มีการยกเลิกการริบทรัพย์สิน เมื่อผู้อำนวยการหน่วยงานตรวจสอบหลักฐานแล้วเห็นว่าผู้ร้องขอนั้นไม่รู้เห็นกับการกระทำผิดที่มีอำนาจคืนทรัพย์สินดังกล่าวได้ (Granting partial relief)

8. การจัดการกับทรัพย์สินที่ถูกริบ (Disposition) โดยใช้วิธีการโอนเงินจากบัญชีของ

หน่วยงานดังกล่าวไปยังกองทุนริบทรัพย์สินหรือโดยการใช้ทรัพย์สินที่มีเงินสดในการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่หรือโดยขายทรัพย์สินดังกล่าว ฯลฯ

ในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดคือ สำนักงานปราบปรามยาเสพติด (Drug Enforcement Administration หรือ DEA) ถือเป็นหน่วยงานกลางของรัฐบาลเทียบเท่ากับหน่วยตำรวจสอบสวนกลางของสหรัฐอเมริกา หรือ FBI ซึ่งการปราบปรามยาเสพติดให้ลุ่ล่งตามวัตถุประสงค์เป็นหน้าที่ของสำนักงานปราบปรามยาเสพติดไม่ว่าจะเป็นเรื่องแผนยุทธศาสตร์ การบังคับใช้กฎหมาย และยังรวมถึง

1. การสืบสวนและการเตรียมการดำเนินคดีผู้กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยา

ควบคุมพิเศษในระดับระหว่างรัฐหรือระหว่างประเทศ

2. การสืบสวนและการเตรียมการดำเนินคดีอาญากับพวกค้ายาเสพติดที่กระทำความผิด

อย่างร้ายแรงในชุมชน รวมทั้งการคุกคามประชาชนด้วยการขู่

3. การจัดการแผนการข่าวกรองด้านยาเสพติดแห่งชาติ โดยการสร้างความร่วมมือกับ

มลรัฐ รัฐท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ของรัฐต่างชาติในการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ และเผยแพร่ยุทธศาสตร์ ข้อมูลข่าวกรองด้านยาเสพติดที่มีการดำเนินการปราบปรามอย่างจริงจัง

4. การยึดและการริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการค้ายาเสพติดหรือทรัพย์สินที่พอจะ

ตรวจสอบได้ว่ามาจากการค้ายาเสพติด หรือทรัพย์สินที่มีไว้ใช้เพื่อกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้ายาเสพติด

5. การบังคับตามพระราชบัญญัติว่าด้วยยาควบคุมพิเศษ ทั้งในด้านการผลิต การจำหน่าย

จ่ายแจก ยาควบคุมพิเศษที่ถูกควบคุมการผลิตตามกฎหมาย

6. ประสานงานและความร่วมมือระหว่างมลรัฐ รัฐ และเจ้าหน้าที่ที่บังคับใช้กฎหมายในระดับท้องถิ่น เพื่อให้มีความพยายามร่วมกันในการบังคับใช้กฎหมายและยกระดับความร่วมมือกันให้มากขึ้น โดยการส่งเสริมศักยภาพสืบสวนสอบสวนในระดับระหว่างรัฐและระดับระหว่างประเทศ

7. การประสานงานและความร่วมมือระหว่างมลรัฐ รัฐ และเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นรวมทั้งรัฐบาลต่างประเทศและการฝึกเจ้าหน้าที่ต่างชาติด้วย ในโครงการที่ถูกออกแบบมาเพื่อลดการจัดหายาเสพติดในตลาดของสหรัฐอเมริกา โดยใช้วิธีการที่ไม่ต้องบังคับตามกฎหมาย

8. การติดต่อประสานงานกับองค์กรการสหประชาชาติ องค์กรตำรวจสากล และองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแผนการควบคุมยาเสพติดระหว่างประเทศ

แนวทางในการยึด/ริบทรัพย์สินคดียาเสพติดในเขตปกครองพิเศษของประเทศจีน (ฮ่องกง)

ตามประวัติศาสตร์ของประเทศจีน (China) แต่เดิมฮ่องกงเป็นส่วนหนึ่งของประเทศจีน ซึ่งมีการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีพระมหากษัตริย์ คือองค์จักรพรรดิเป็นประมุขสูงสุดในการปกครองประเทศ ต่อมาได้มีชนชาติต่าง ๆ ในประเทศยุโรปได้เดินทางมาติดต่อค้าขาย จนกระทั่งในปี ค.ศ.1842 (พ.ศ. 2385) ได้มีการสู้รบกันเกิดขึ้นระหว่างประเทศอังกฤษกับประเทศจีน ซึ่งเรียกว่า “สงครามฝิ่น” โดยการสู้รบครั้งนี้ประเทศอังกฤษได้รับชัยชนะ จึงได้มีการทำสัญญาขึ้นเรียกว่า สนธิสัญญานานกิง โดยประเทศจีนจำต้องยอมยกเกาะฮ่องกงให้แก่ประเทศอังกฤษ และอีก 18 ปีต่อมาราวปี ค.ศ.1860 (พ.ศ. 2403) ได้เกิดความขัดแย้งขึ้นอีกระหว่างประเทศอังกฤษและประเทศจีน มีการนำไปสู่การลงนามในสนธิสัญญาปักกิ่ง โดยประเทศจีนต้องยกแหลมเกาลูนและช่วงสลักหินให้แก่อังกฤษอีก จนกระทั่งต่อมาได้มีอนุสัญญาปี ค.ศ.1898 (พ.ศ. 2411) ประเทศจีนได้ตกลงให้เช่าเกาะฮ่องกงดินแดนใหม่ให้แก่ประเทศอังกฤษเป็นระยะเวลา 99 ปี เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ.1898 (พ.ศ. 2441) และประเทศอังกฤษได้ส่งขุนนางมาปกครองเกาะฮ่องกงตลอดมา

ภายหลังจากประเทศอังกฤษได้เช่าเกาะฮ่องกงเป็นอาณานิคมแล้ว ในช่วงปี ค.ศ.1842 (พ.ศ. 2385) ประเทศอังกฤษก็นำระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ของประเทศอังกฤษเข้ามาใช้ในเกาะฮ่องกงตลอดมา จนกระทั่งเมื่อประเทศจีนซึ่งปัจจุบันเป็นสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้รับอำนาจอธิปไตยเหนือเกาะฮ่องกงโดยได้รับกลับคืนมาเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2540 ฮ่องกงจึงกลายเป็นพื้นที่การปกครองพิเศษของสาธารณรัฐประชาชนจีน ตามมาตรา 31 แห่งรัฐธรรมนูญจีนจนกระทั่งปัจจุบัน

แม้ว่าฮ่องกงจะไม่ได้เป็นแหล่งผลิตยาเสพติดโดยตรง แต่การที่ฮ่องกงมีพื้นที่ติดกับประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ และทางตอนใต้ของประเทศจีนติดกับประเทศพม่าและอยู่ใกล้กับบริเวณสามเหลี่ยมทองคำทางตอนเหนือของประเทศไทย ทำให้ฮ่องกงเป็นจุดในการส่งผ่านยาเสพติดไปยังประเทศต่าง ๆ ส่วนมากจะเป็นการส่งผ่านไปโดยทางเรือไปยังออสเตรเลียยุโรป และสหรัฐอเมริกา กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดของฮ่องกงนั้นมีหลายฉบับ ได้แก่

1. กฎหมายว่าด้วยยาอันตราย (The dangerous drug or dinance) กฎหมายว่าด้วยยาวัตถุอันตรายจะบัญญัติครอบคลุมการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาอันตรายต่าง ๆ เช่น ฝิ่น วัตถุที่ได้จากฝิ่น บาบิโตน โคลาอิน กัญชา เป็นต้น

2. กฎหมายว่าด้วยยาและสารพิษ (The pharmacy and poisons or dinance) กฎหมายว่าด้วยยาและสารพิษนี้ จะครอบคลุมถึงการผลิตยา และควบคุมสารหลักที่ใช้ในกระบวนการผลิตเฮโรอีน

3. กฎหมายว่าด้วยศูนย์บำบัดผู้ติดยาเสพติด (The drug addiction treatment centers or dinance) กฎหมายฉบับนี้เป็นการจัดหาสถานที่และวิธีการบำบัดรักษาผู้กระทำความผิดที่ติดยาเสพติด (พัฒน์พันธ์ สุขยิ่ง และสืบศักดิ์ แดงบุญเรือง, 2535, หน้า 5-10)

นอกจากกฎหมาย 3 ฉบับนี้แล้ว ยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการค้ายาเสพติดอีกด้วย เรียกว่า “Drug trafficking (recovery of proceeds) ordinance 1989” ซึ่งกฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการค้ายาเสพติดโดยตรง โดยประกาศใช้เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2532 โดยตามกฎหมายฉบับนี้กำหนดความผิดซึ่งจะเป็นเหตุให้ริบทรัพย์สินคนได้ 6 ข้อ และบุคคลที่จะถูกริบทรัพย์สินได้นั้นจะต้องถูกศาลพิพากษาว่ามีความผิดที่เรียกว่า Trafficking offences ภายใต้กฎหมายยาอันตราย (Dangerous drug) เสียก่อน หากศาลพิพากษาว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดหรือยกฟ้องในความผิดดังกล่าวก็ไม่อาจที่จะริบทรัพย์สินได้ ความผิดซึ่งจะต้องถูกริบทรัพย์สิน ได้แก่ ความผิดฐาน

1. เสนอขายหรือจัดหา ให้แก่บุคคลซึ่งไม่ได้รับอนุญาตผลิต ครอบครองเพื่อจำหน่าย เพาะปลูก เสนอขาย จัดหา ครอบครอง นำเข้า หรือส่งออก ซึ่งกัญชาหรือฝิ่น จัดหา สถานที่ในการซื้อขาย ผลิตหรือเก็บไว้ สนับสนุนบุคคลอื่นให้เอาไว้ซึ่งผลประโยชน์จากการค้ายาเสพติด

2. สมคบกันกระทำความผิด ตามข้อ 1.

3. ชักจูงบุคคลอื่นให้กระทำความผิด ตามข้อ 1.

4. พยายามกระทำความผิด ตามข้อ 1.

5. สนับสนุนช่วยเหลือก่อให้เกิดการกระทำความผิด ตามข้อ 1.

6. กระทำการใด ๆ เพื่อเอาไว้หรือรักษาไว้ซึ่งทรัพย์สินที่ได้มาจากการค้ายาเสพติดของบุคคล ซึ่งเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในคดียาเสพติด เช่น ปกปิด แหล่งที่มาเพื่อให้พ้นจากการยึดหรืออายัด และเพื่อจำหน่ายทรัพย์สินที่ได้มาจากการค้ายาเสพติดหรือนำไปลงทุนไม่ว่าด้วยประการใด ๆ ให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินอย่างอื่น

วิธีการและขั้นตอนในการดำเนินการริบทรัพย์สิน

กระบวนการสืบสวนสอบสวน ตลอดจนการตรวจสอบทรัพย์สินของฮ่องกงดำเนินการโดยกรมศุลกากรและกรมตำรวจ ภายใต้กฎหมายริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการค้ายาเสพติด (Drug trafficking ordinance 1989) เมื่อมีการจับกุมบุคคลใดในข้อหาที่ได้กล่าวแล้วนั้น มีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

1. พนักงานเจ้าหน้าที่จากกรมศุลกากรและกรมตำรวจก็จะเข้าดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สิน สอบปากคำและรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับทรัพย์สินตลอดจนวิเคราะห์ทรัพย์สิน
2. ในระหว่างที่มีการตรวจสอบทรัพย์สิน และรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ นั้น หรือในระหว่างการพิจารณาคดี เพื่อป้องกันมิให้ทรัพย์สินนั้นถูกเคลื่อนย้ายในระหว่างการพิจารณาคดีและเป็นหลักประกันว่าจะมีทรัพย์สินให้ริบ เมื่อศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดที่เรียกว่า (Trafficking offence) พนักงานเจ้าหน้าที่ก็จะดำเนินการขอหมายต่อศาลเพื่อให้ศาลออกหมายอายัดทรัพย์สิน ศาลก็จะมีคำสั่งอายัดทรัพย์สิน และตั้งเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สินจัดการดูแลผลประโยชน์เกี่ยวกับทรัพย์สินนั้น
3. เมื่อดำเนินการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ได้แล้ว พนักงานสอบสวนของกรมศุลกากรก็จะสรุปสำนวนและเสนอพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการตรวจสอบและเสนอต่อศาล
4. การพิจารณาคดีของศาล ศาลจะพิจารณาโทษหลักในคดียาเสพติดก่อนและเมื่อศาลมีคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด ก็จะพิจารณาริบทรัพย์สินของจำเลย หากศาลมีคำพิพากษายกฟ้องในคดี ศาลก็ต้องคืนทรัพย์สินให้แก่จำเลยไป หากเป็นกรณีที่จำเลยตายหรือหลบหนีการประกันก็ต้องงดการพิจารณาริบทรัพย์สินเช่นกัน เนื่องจากการริบทรัพย์สินนั้นตามกฎหมายฉบับนี้เป็นการริบตามมูลค่าทรัพย์สิน โดยตีมูลค่าของทรัพย์สินนั้นในขณะที่ได้ทรัพย์สินนั้นมา ไม่ใช่เป็นการยึดตัวทรัพย์สินโดยตรง ดังนั้น เมื่อศาลริบทรัพย์สินไม่ได้ตามมูลค่าทรัพย์สินนั้น ศาลก็จะลงโทษเพิ่มโทษจำคุกแก่จำเลยตามมูลค่าของทรัพย์สิน เช่น มูลค่าทรัพย์สินไม่เกิน 200,000 ดอลลาร์ฮ่องกง ศาลสามารถเพิ่มโทษจำคุกได้ไม่เกิน 12 เดือน เมื่อศาลพิจารณาริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และได้ออกคำสั่งริบทรัพย์สินแล้ว ศาลจะตั้งเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์สินเพื่อจัดการดูแลทรัพย์สินหรือผลประโยชน์ของทรัพย์สินนั้น การจัดการใด ๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินนั้น

ขึ้นอยู่กับอำนาจของศาล สังเกตได้ว่าการริบทรัพย์สินของฮ่องกงเป็นมาตรการทางศาลอาญา ศาลจะริบทรัพย์สินได้ก็ต่อเมื่อผู้กระทำความผิดถูกศาลพิพากษาลงโทษ (วุฒิสภานิติบัญญัติ, 2548, หน้า 85-88)

แนวทางในการยึด/ริบทรัพย์สินคดียาเสพติดในประเทศสิงคโปร์

1. มาตรการทางกฎหมายในการปราบปรามยาเสพติดของประเทศสิงคโปร์

ประเทศสิงคโปร์มีลักษณะของประเทศเป็นศูนย์กลางด้านการค้าของภูมิภาคและของโลก จึงทำให้ประเทศสิงคโปร์กลายเป็นศูนย์กลางของผู้ค้ายาเสพติดระหว่างประเทศไปด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกเหนือจากการค้ายาเสพติดระหว่างทวีปที่ผิดกฎหมายแล้ว ประเทศสิงคโปร์ยังเป็นศูนย์จำหน่ายยาเสพติดที่สำคัญสำหรับประเทศอินโดนีเซียและบางส่วนของแหลมมลายู กลุ่มยาเสพติดระหว่างประเทศได้ใช้ประเทศสิงคโปร์เป็นสำนักงานใหญ่ในภูมิภาคนี้ ทำให้รัฐบาลประสบความสำเร็จความล่าช้าในอันที่จะลดการติดยาเสพติดภายในประเทศหรือลดจำนวนยาเสพติดที่จะส่งจำหน่ายต่อที่อื่น ดังนั้นรัฐบาลจึงเปลี่ยนยุทธวิธีและหันไปกวาดล้างกับกลุ่มผู้ค้ายาเสพติด หลังจากนั้นผู้ลักลอบค้ายาเสพติดก็เล็งจากประเทศสิงคโปร์และมุ่งมาที่กรุงเทพฯ แทน งานในด้านการปราบปรามยาเสพติดของประเทศสิงคโปร์แต่เดิมอยู่ในความรับผิดชอบของกรมศุลกากร และโอนไปให้กับสำนักงานยาเสพติดกลาง ที่จัดตั้งขึ้นใหม่ในสังกัดกระทรวงมหาดไทยและในขณะที่การลักลอบค้ายาเสพติดระหว่างประเทศไม่ได้ใช้สิงคโปร์เป็นศูนย์กลาง แต่การแพร่เข้ามาของยาเสพติดชนิดร้ายแรงเพื่อการเสพในประเทศสิงคโปร์กลับเพิ่มมากขึ้น

กฎหมายการใช้จ่ายยาเสพติดในทางที่ผิด พ.ศ. 2516 ได้ควบคุมยาบางชนิดและกำหนดโทษของการเสพ ครอบครอง และการค้าที่ควบคุม เมื่อสถานการณ์เลวร้ายลงมีการแก้ไขกฎหมายการใช้จ่ายในทางที่ผิด พ.ศ. 2518 โดยกำหนดโทษประหารชีวิตสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องได้ว่า

1. ค่า ส่งเข้า ส่งออก เฮโรอีนบริสุทธิ์จำนวนมากกว่า 15 กรัม หรือมอร์ฟีน บริสุทธิ์จำนวนมากกว่า 30 กรัม หรือ

2. ผลิตเฮโรอีนหรือมอร์ฟีน

กฎหมายการใช้จ่ายในทางที่ผิดยังให้อำนาจผู้อำนวยการสำนักงานยาเสพติดกลางในการตั้งบุคคลใดก็ตามที่พบว่าเป็นผู้ติดยาเสพติด (หรือตรวจพบร่องรอยของการใช้จ่ายที่ควบคุมในปีศาจวะ) เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพภาคบังคับในสถานพยานบาลที่ได้รับการเห็นชอบแล้ว กฎหมายต่อมาได้กำหนดให้มีการสอดส่องดูแลผู้เคยติดยาเสพติดที่ได้รับการปล่อยตัว โดยมีเจ้าหน้าที่ดูแลให้คำปรึกษา และมีการตรวจสอบปีศาจวะของผู้ที่อยู่ในความดูแลที่สถานีตำรวจประจำท้องถิ่นทุก ๆ 5 วัน ภายใต้กฎหมายนี้ ผู้ที่ติดยาเป็นครั้งที่สองจะถูกจำคุกไม่ต่ำกว่า 3 ปี

เดิมประเทศสิงคโปร์มีแผนการปราบปรามยาเสพติดที่มีชื่อว่า “Operation ferret”(แผนปฏิบัติการเฟอร์เรท) โดยมีจุดมุ่งหมายเบื้องต้นคือจับกุมผู้ใช้เฮโรอีนให้รวดเร็ว มีการควบคุมตัวและการฟื้นฟูสมรรถภาพที่มีผลดีพอที่จะหยุดการเพิ่มจำนวนของผู้ติดยาเฮโรอีน โดยให้หน่วยปราบปรามยาเสพติดจากสำนักงานยาเสพติดกลาง ตำรวจและองค์กรอื่น ๆ และตำรวจพิเศษจะปฏิบัติงานร่วมกัน และจากการประเมิผลขั้นต้น โครงการนี้สัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ในการลดอุปสงค์ยาเสพติดลงภายในปีแรก การประเมินของประเทศสิงคโปร์ได้ยืนยันว่าอัตราส่วนของผู้ใช้เฮโรอีนรายใหม่ต่อผู้ใช้เฮโรอีนายเก่าลดลง การตรวจจับผู้ค้ายาเสพติดทั้งรายใหญ่และรายย่อยลดลงอย่างรวดเร็ว สามารถทำลายเครือข่ายยาเสพติดในสิงคโปร์ลงได้ ทำให้ประเทศสิงคโปร์ประสบความสำเร็จในการกำจัดกลุ่มยาเสพติดสำคัญ ๆ เพื่อเพิ่มความเข้มงวดในการตรวจตราที่จุดเข้าประเทศโดยเฉพาะบริเวณทางเชื่อมต่อของประเทศสิงคโปร์ไปประเทศมาเลเซีย ได้มีการเพิ่มพูนประสิทธิภาพของโครงการสนันสนุนยาเสพติดให้สูงขึ้น

หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการปราบปรามยาเสพติดของประเทศสิงคโปร์มี 3 หน่วย คือ

1. สำนักงานยาเสพติดกลาง (Central narcotic bureau-CBN) ก่อตั้งขึ้นในเดือน

พฤศจิกายน ค.ศ. 1971

2. กรมตำรวจสิงคโปร์ มีหน้าที่ในการสืบสวนและจับกุมผู้กระทำความผิดกฎหมายรวมทั้งผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

3. กรมศุลกากรและสรรพากร มีหน้าที่ในการป้องกันมิให้มีการลักลอบนำยาเสพติดเข้ามาในประเทศ

หน่วยงานสำคัญของประเทศสิงคโปร์ที่มีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดคือ สำนักงานยาเสพติดกลาง (Central narcotic bureau-CBN) ซึ่งเป็นหน่วยงานสนับสนุนของกระทรวงมหาดไทยในการรักษาระเบียบและกฎหมายของชาติ ความปลอดภัยของพลเมือง และการป้องกันสังคม ซึ่งสำนักงานยาเสพติดกลาง (Central narcotic bureau-CBN) มีบทบาทสำคัญในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในประเทศสิงคโปร์ดังนี้

1. บังคับใช้กฎหมายต่อผู้ค้าและผู้เสพยาเสพติด

2. เป็นผู้นำและประสานงานในการให้ความรู้เกี่ยวกับภัยของยาเสพติด เพื่อเป็นการป้องกัน

3. ให้ความช่วยเหลือและเป็นศูนย์รวมในการร่วมมือเพื่อทำให้ปัญหาเสพติดหมดไป

4. แนะนำบทบัญญัติของกฎหมายใหม่ และมาตรการอื่น ๆ

สำนักงานยาเสพติดกลาง (Central narcotic bureau-CBN) จัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1971 เพื่อเป็นการตอบรับกับปัญหาเสพติดของประเทศสิงคโปร์ที่มีความรุนแรงมากในขณะนั้น เนื่องจาก

ปัญหาหายาเสพติดมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศสิงคโปร์ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1961-1969 และได้ปรากฏว่ามีผู้ติดยาเสพติดประเภทใหม่คือ กัญชา และ MK pills ซึ่งรัฐบาลสิงคโปร์ในขณะนั้นมีความกังวลต่อปัญหานี้เป็นอย่างมากก่อนที่จัดตั้ง สำนักงานยาเสพติดกลาง (Central narcotic bureau-CBN) ขึ้นนั้น มีหน่วยงานหนึ่งคือ CID (Central investigation department) ซึ่งในช่วงนั้นเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาหายาเสพติด โดยเป็นเพียงหน่วยงานเดียวที่ทำหน้าที่ในการต่อสู้กับปัญหาหายาเสพติด แต่เนื่องจากจำนวนผู้เสพยาเสพติดที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้รัฐบาลสิงคโปร์ตระหนักว่าควรที่จะมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายยาเสพติด เพื่อทำให้เกิดความมั่นใจว่าปัญหาหายาเสพติดจะไม่เพิ่มมากขึ้นจนกลายเป็นการคุกคามต่อความปลอดภัยและความมั่นคงของประเทศสิงคโปร์

ภาระหน้าที่ของ สำนักงานยาเสพติดกลาง (Central narcotic bureau-CBN) คือการทำให้ประเทศสิงคโปร์ปลอดภัยจากทั้งการใช้อยาเสพติดและสารระเหย ซึ่งหน้าที่หนึ่งนอกเหนือจากการเป็นหน่วยงานในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด โดยการจับกุมและดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดแล้ว สำนักงานยาเสพติดกลาง (Central narcotic bureau-CBN) ยังมีหน้าที่รับผิดชอบในการให้ความปรึกษาแก่ผู้เสพยาเสพติดภายหลังจากผู้เสพยาเสพติดเหล่านี้ได้รับการปล่อยตัวจากสถานบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติด กฎหมายกำหนดให้ผู้ติดยาเสพติดต้องรายงานผลการตรวจปัสสาวะต่อ CBN ในช่วงระยะเวลา 2 ปี เพื่อเป็นการยับยั้งไม่ให้ผู้ติดยาเสพติดเหล่านี้กลับไปติดยาเสพติดอีก ช่วงเวลาที่ผ่านมา CBN มีบทบาทเป็นผู้นำในการวางแผนและนำโครงการให้ความรู้ในการป้องกันยาเสพติดมาใช้ รวมทั้งให้ความร่วมมือ และผลสำเร็จเพื่อทำให้ปัญหาหายาเสพติดหมดไป นอกจากนี้ CBN ก็มีหน้าที่ในการตรวจตราและสืบสวนถึงการนำเข้าสารตั้งต้นเพื่อนำมาผลิตยาเสพติด ปัญหาหายาเสพติดในประเทศสิงคโปร์ในปัจจุบันนี้อยู่ในสถานะที่สามารถควบคุมได้ และปัญหามีความคงที่เนื่องจากการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด ทำให้จำนวนการจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมีความลดลงอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1994 กฎหมายยาเสพติดที่สำคัญของประเทศสิงคโปร์ คือ Misuse drug Act 1973 ซึ่งกำหนดโทษที่รุนแรงแก่ผู้ที่ลักลอบค้ายาเสพติด คือถ้าบุคคลใดมีเฮโรอีนไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายเกิน 2 กรัม หรือมีมอร์ฟีนไว้ในครอบครองเกิน 3 กรัม จะได้รับโทษประหารชีวิต นอกจากนี้ประเทศสิงคโปร์ยังมีกฎหมาย Criminal law Act ซึ่งมีมาตรการควบคุมบุคคลผู้เป็นตัวการ โดยไม่ต้องผ่านการพิจารณาของศาล คือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยด้วยความเห็นชอบของอัยการ มีอำนาจสั่งควบคุมนายทุนหรือตัวการการค้ายาเสพติดไว้ไม่เกิน 2 ปี และประธานาธิบดีมีอำนาจที่จะขยายระยะเวลาการควบคุมได้อีกครั้งละไม่เกิน 1 ปี ผลจากการใช้มาตรการดังกล่าวนี้ ทำให้ทางการ

สามารถจับกุมหัวหน้าขบวนการค้ายาเสพติดได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งผลทำให้การลักลอบการค้ายาเสพติดมีจำนวนลดลง

กฎหมายของประเทศสิงคโปร์ได้บัญญัติให้เจ้าหน้าที่ปราบปรามยาเสพติดมีอำนาจหน้าที่เพื่อดำเนินการทั้งหลาย อย่างเช่นเจ้าหน้าที่ตำรวจตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในส่วนที่เกี่ยวกับการสืบสวนในคดีความผิดที่สามารถจับได้ ดังนั้นเจ้าหน้าที่ปราบปรามยาเสพติดของประเทศสิงคโปร์จึงมีหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด มีอำนาจในการตรวจค้น จับกุม ยึด เรียกบุคคลมาให้ถ้อยคำ ดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานแห่งคดีและเสนอรายงานการสืบสวนนั้นแก่พนักงานอัยการ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการดำเนินคดียาเสพติดของประเทศสิงคโปร์ตามที่บัญญัติไว้ใน Misuse of drug Act (Chapter 185) Section 32 คือ ในคดีใดก็ตามที่เป็นการกระทำความผิดตามกฎหมายฉบับนี้ เจ้าหน้าที่ของสำนักงาน จะมีอำนาจหน้าที่เพื่อดำเนินการทั้งหลาย อย่างเช่นเจ้าหน้าที่ตำรวจตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนสอบสวนในคดีความผิดที่สามารถจับกุมได้

อำนาจหน้าที่เจ้าหน้าที่ปราบปรามยาเสพติด

1. ดำเนินการเพื่อให้เกิดการจับกุมผู้กระทำความผิดกฎหมายยาเสพติด
2. ตรวจสอบและรวบรวมข้อมูลข่าวสารและพยานหลักฐาน เพื่อดำเนินการกับผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติด
3. ปฏิบัติการอำพรางตัวเพื่อต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติด
4. ทำสำนวนการสอบสวน (IPS) เพื่อการฟ้องคดียาเสพติดต่อศาล
5. เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติด ให้แก่เยาวชนและองค์กรต่าง ๆ
6. รายงานการสอบสวนทางอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อปรับปรุงระบบข้อมูลคดีของ CBN ให้ทันสมัย และมีอำนาจตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้ยาในทางที่ผิด (ประเทศสิงคโปร์) (ตอนที่ 185)

อำนาจในการตรวจค้นและตรวจยึดทรัพย์สิน ตามที่บัญญัติไว้ใน Misuse of drug Act (Chapter 185) Section 24

1. เจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ที่มีตำแหน่งชั้นยศไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยผู้กำกับการหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจที่อยู่ในบังคับของผู้ช่วยผู้กำกับการ หรือ เจ้าหน้าที่อาวุโสของศุลกากรอาจกระทำการได้ดังต่อไปนี้ในเวลาใด ๆ

- 1.1 เข้าไปตรวจค้นสถานที่หรือบริเวณที่ต้องสงสัย โดยไม่ต้องมีหมายค้นหรือค้นสถานที่ใด ๆ หรือบริเวณสงสัย โดยว่าจะพบสิ่งต่อไปนี้

1.1.1 ยากควบคุมพิเศษ สารควบคุม หรือสิ่งที่มีลักษณะที่สามารยยึดได้หรือ

1.1.2 บุคคลที่กระทำหรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ากระทำความผิดกฎหมายตามพระราชบัญญัตินี้ หรือ กระทำผิดตามระเบียบ

1.2 คั่นตัวบุคคลที่อยู่ในสถานที่นั้นหรือบริเวณนั้นและ

1.3 ยึดและอายัดทรัพย์สินที่เป็นยากควบคุมพิเศษ หรือ สารควบคุมที่พบในสถานที่นั้นหรือบริเวณนั้น หรือสิ่งของอื่นใดที่สามารถยึดได้

เพื่อเป็นไปตามวัตถุประสงค์ด้านอำนาจกระทำการของเจ้าหน้าที่ตามมาตรา นี้ เมื่อพิจารณาแล้วว่ามีคามจำเป็น เจ้าหน้าที่อาจทำลายสิ่งกีดขวางโดยทำลายประตูหน้าต่าง เครื่องยึดพื้น ผนัง ห้อง กล่อง ตู้บรรจุสินค้า หรือสิ่งอื่นใดก็ได้

อำนาจในการจับ ตามมาตรา 25

1. เจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน,เจ้าหน้าที่ตำรวจ ,เจ้าหน้าที่ศุลกากร หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจพิเศษ หรือสมาชิกของ The vigilante corps ที่อยู่ในบังคับลายลักษณ์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับยศไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยผู้กำกับการ อาจจับหรือคั่น โดยไม่มีหมาย ซึ่งบุคคลใด ๆ ที่กระทำความผิดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือ

2. ภายใต้โอนุมตรา นี้ บุคคลใดที่ถูกจับ(a) เนื่องจากมียากควบคุมพิเศษ สารควบคุม หรือสิ่งผิดกฎหมายอันสามารถยึดด้วย จะถูกนำตัวไปที่สำนักงานปราบปรามยาเสพติดกลางของสิงคโปร์ สถานีตำรวจ สำนักงานศุลกากรและอาจถูกคั่นตัว

3. บุคคลที่เป็นผู้หญิงจะไม่ถูกคั่นตัว เว้นแต่จะมีการคั่นตัวก็แต่โดยผู้หญิงเท่านั้น

4. เจ้าหน้าที่ที่กระทำการจับกุมตามที่บัญญัติในมาตรา นี้ อาจยึดหรืออายัด ยากควบคุมพิเศษ สารควบคุม หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด

อำนาจในการคั่นเรือ Hovercraft เครื่องยิน ยานพาหนะ หรือรถไฟ รวมถึงบุคคลที่เข้ามาหรือออกจากประเทศ สิงคโปร์ ตามมาตรา 26

1. เจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่ศุลกากรอาจ

1.1 สั่งให้หยุดแล้วขึ้นไปเพื่อตรวจคั่น เรือ Hovercraft เครื่องยิน ยานพาหนะ หรือรถไฟ ถ้ามีเหตุอันสมควรสงสัยว่า ภายในยานพาหนะดังกล่าวนั้นมียากควบคุมพิเศษ ซึ่งเป็นความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ รวมทั้งสารควบคุม หรือสิ่งผิดกฎหมายที่สามารถยึดได้

1.2 คั่นตัวบุคคลใด ๆ ในเรือ Hovercraft เครื่องยิน ยานพาหนะ หรือรถไฟ ที่ใช้เพื่อการกระทำความผิดหรือเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามมาตรา นี้

1.3 คั่นตัวบุคคลใด ๆ ที่เข้ามาในสิงคโปร์หรือ ออกจากประเทศสิงคโปร์

2. เจ้าหน้าที่อาจยึดและกักกัน

2.1 ยากควบคุมพิเศษใด ๆ สารควบคุม และสิ่งผิดกฎหมายที่สามารถยึดได้ อันเป็นผลจากการตรวจค้นตามมาตรานี้

2.2 เรือ Hovercraft เครื่องบิน ยานพาหนะ หรือรถไฟ ที่ใช้เพื่อการกระทำความผิดหรือเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดตามมาตรานี้

3. การริบยาควบคุมพิเศษ สารควบคุม และสิ่งผิดกฎหมายที่สามารถยึดได้ตามมาตรา 27

3.1 สิ่งที่ถูกยึดตามพระราชบัญญัตินี้ เจ้าหน้าที่ผู้เข้าตรวจค้นและทำการยึดทรัพย์นั้นต้องบอกกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษรแสดงการยึดต่อเจ้าของทรัพย์นั้น โดยไม่ชักช้า และโดยการส่งคำบอกกล่าวนั้นเป็นหนังสือถึงบุคคลนั้น หรือโดยทางไปรษณีย์ที่บุคคลนั้นมีถิ่นที่อยู่ (ถ้ารู้)

3.2 หนังสือบอกกล่าวตามอนุมาตรานี้

3.2.1 ไม่จำเป็นต้องบอกกล่าว เมื่อมีการยึดทรัพย์ต่อหน้าผู้กระทำความผิด หรือเจ้าของ หรือตัวแทน หรือในกรณีที่เรือ หรือเครื่องบิน เมื่อมีการยึดทรัพย์ต่อหน้าหัวหน้า หรือกัปตัน เรือ หรือเครื่องบินแล้วแต่กรณี

3.3 คำสั่งในการริบยาควบคุมพิเศษใด ๆ สารควบคุม หรือ สิ่งอื่นใดที่พิสูจน์จนเป็นที่พอใจต่อศาลแล้วว่าได้มีการกระทำความผิดหรือได้ใช้ในการกระทำความผิดแม้ไม่มีบุคคลใดพิสูจน์ความผิดนั้นก็ตาม

3.4 ถ้าไม่มีการดำเนินการอันที่เกี่ยวข้องกับยาที่ถูกควบคุมพิเศษสารที่ถูกควบคุมหรือสิ่งผิดกฎหมายที่สามารถยึดได้ภายใต้พระราชบัญญัตินี้ ยาที่ถูกควบคุมพิเศษ สารที่ถูกควบคุมหรือสิ่งผิดกฎหมายที่สามารถยึดได้ ภายใต้พระราชบัญญัตินี้จะถูกลงความเห็นให้มีการยึดไว้ก่อน 1 เดือน เว้นแต่ได้มีการร้องขอในสิ่งเหล่านี้ไปก่อนที่เกิดการดำเนินการจับกุม โดยอาจจะเป็นกรณีการตั้งยา

การริบเรือ Hovercraft เครื่องบิน ยานพาหนะ ตามมาตรา 28

1. เมื่อบุคคลถูกประกาศว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ศาลอาจสั่งริบเรือ Hovercraft เครื่องบิน ยานพาหนะ ซึ่งมีการพิสูจน์ว่าถูกใช้ด้วยวิธีการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด

2. เมื่อบุคคลใดที่ถูกประกาศว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ศาลอาจสั่ง (ตามที่พนักงานอัยการร้องขอ) ให้รัฐบาลริบยานพาหนะใด ๆ ซึ่งพิสูจน์ ว่าถูกใช้ด้วยวิธีการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด

3. มาตรานี้ ไม่ใช้กับเรือใด ๆ หรือ เรือ Hovercraft ที่มีน้ำหนักมากกว่า 200 ตัน หรือเครื่องบินใด ๆ ที่เป็นของบุคคลซึ่งใช้ให้บริการขนส่งโดยสารเป็นปกติจากประเทศอื่น ไปยังประเทศสิงคโปร์ หรือขนส่งโดยสารจากประเทศสิงคโปร์ไปยังประเทศอื่น

4. จำทำการยึดเรือ Hovercraft เครื่องบิน ยานพาหนะ ภายใต้พระราชบัญญัตินี้ ไม่ได้ ถ้าเรือ Hovercraft เครื่องบิน ยานพาหนะ ดังกล่าวถูกติดตั้งโดยผู้เป็นเจ้าของ ยกเว้น เรือ Hovercraft เครื่องบิน ยานพาหนะ ข้างต้น จะอยู่ในความครอบครองของผู้อื่น โดยผิดกฎหมายและปราศจากความยินยอมของเจ้าของ

สิทธิการจัดการที่ถูกยึด ตามมาตรา 29

1. สิ่งซึ่งถูกยึดโดยรัฐบาลภายใต้พระราชบัญญัตินี้จะถูกดำเนินการในวิธีการนั้น ๆ ตามที่รัฐบาลเห็นว่าสมควร

2. รัฐมนตรีอาจจะใช้ดุลยพินิจได้ หลังจากกระบวนการดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัตินี้สิ้นสุดลง การรับการพิจารณา และการดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัตินี้สิ้นสุดลง การรับการพิจารณา และการดำเนินการต่อคำร้องต่าง ๆ สำหรับ หรือเกี่ยวข้องกับทุกสิ่งที่ได้ยึดโดยรัฐบาล

อุปสรรค ในการตรวจสอบหรือตรวจค้น ตามมาตรา 30 (1) บุคคลที่กระทำความผิดตามกฎหมาย

2.1 ชัดขวางเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ศุลกากร หรือเจ้าหน้าที่ภาครัฐอื่น ๆ ในการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ภายใต้พระราชบัญญัตินี้

2.2 ไม่ยินยอมกระทำตามคำร้องขอที่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ศุลกากร โดยอาจจะถูกร้องขอโดยเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ศุลกากร หรือเจ้าหน้าที่ภาครัฐอื่น

2.3 การจัดหาข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งเขารู้ และเขามีเหตุผลซึ่งเชื่อว่ามันคือสิ่งที่ไม่ถูกต้องสำหรับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ศุลกากรหรือเจ้าหน้าที่ภาครัฐอื่น (กึ่งกาญจน์ กัณฑ์วงศ์, 2522, หน้า 134-141)

มาตรการริบทรัพย์สินตามกฎหมายไทย

การริบทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา

การริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32,33 และ 34 สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประการ คือ การริบทรัพย์สินโดยเด็ดขาด ตามมาตรา 32 และ 34 และการริบทรัพย์สินโดยใช้ดุลยพินิจ ตามมาตรา 33

1. การริบทรัพย์สินโดยเด็ดขาด

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 บัญญัติว่า “ ทรัพย์สินใดที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่า ผู้ใดทำหรือมีไว้เป็นความผิดให้ริบเสียทั้งสิ้น ไม่ว่าเป็นของผู้กระทำความผิด และมีผู้ตกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่”

ทรัพย์สินตามมาตรา 32 คือ ทรัพย์สินที่ผู้ใดทำหรือมิใช่เป็นความผิด มีลักษณะเป็นความผิดโดยสภาพของตัวมันเอง ไม่ว่าจะป็นกรณีทำขึ้นหรือมิใช่ก็เป็นความผิดทั้งนั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเป็นของเดือนในตัวของมันเอง ไม่ว่าจะป็นของผู้ใดก็ต้องริบทั้งสิ้น ไม่ต้องคำนึงถึงว่าจะมีผู้ใดถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ หรือศาลจะพิพากษายกฟ้องเพราะเหตุใดเหตุหนึ่งก็ตาม เช่น ปืนเถื่อน ยาเสพติด เป็นต้น ทรัพย์สินเหล่านี้จะต้องถูกริบทั้งสิ้น

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 34 บัญญัติว่า “บรรดาทรัพย์สิน

(1) ซึ่งได้ให้ตามความในมาตรา 143 มาตรา 144 มาตรา 149 มาตรา 150 มาตรา 167 มาตรา 201 หรือมาตรา 202 หรือ

(2) ซึ่งได้ให้เพื่อจูงใจบุคคลให้กระทำความผิด หรือเพื่อเป็นรางวัลในการที่บุคคลได้กระทำความผิดให้ริบเสียทั้งสิ้น เว้นแต่ทรัพย์สินนั้นเป็นของบุคคลอื่นซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยการกระทำความผิด”

ซึ่งทรัพย์สินตามมาตรา 34 (1) คือทรัพย์สินซึ่งได้ให้สินบนกันเพื่อจูงใจให้บุคคลให้กระทำความผิด เป็นสภาพของการกระทำความผิดโดยการใช้ทรัพย์สินนั้นเป็นวัตถุประสงค์ขององค์ประกอบความผิด เช่น เงินค่าจ้างฆ่าคน เงินให้สินบนเจ้าพนักงาน เป็นต้น และมาตรา 34 (2) เป็นทรัพย์สินที่ได้มาเพราะเกี่ยวข้องกับความผิด เช่น เงินรางวัลในการที่เขาได้กระทำความผิด แต่ไม่ใช่เงินสินบน กฎหมายให้ศาลมีอำนาจสั่งริบได้ อย่างไรก็ตามมาตรา 34 นี้ แตกต่างกับมาตรา 32 ตรงที่ว่าถ้าเป็นทรัพย์สินของผู้อื่นที่ไม่รู้เห็นเป็นใจด้วยการกระทำความผิดจะริบไม่ได้ แม้ริบไว้แล้วก็ต้องคืนแก่เจ้าของไปตามมาตรา 36

บทบัญญัติของการริบทรัพย์สินตามมาตรา 32 นี้ เป็นการลงโทษทางด้านทรัพย์สินของบุคคลที่รุนแรงและเข้มงวดกว่าการริบทรัพย์สินประเภทอื่น ทรัพย์สินที่ศาลริบได้ในกรณีนี้แม้จะเป็นทรัพย์สินของบุคคลอื่นมิใช่ผู้กระทำความผิด และไม่ว่าจะมีส่วนรู้เห็นในการกระทำความผิดหรือไม่ก็ตามศาลก็ต้องริบเสมอ ที่กฎหมายจำกัดบัญญัติไว้เช่นนั้น เนื่องจากทรัพย์สินดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นในตัวว่าเป็นทรัพย์สินที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน อันเป็นหลักใหญ่ในการคุ้มครองความปลอดภัยของชุมชนและสังคมส่วนรวม แม้ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของบุคคล บุคคลจะไม่ต้องถูกลงโทษหากมิได้กระทำการซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิดและมีโทษตามที่กำหนดไว้ แต่ที่ต้องริบเพราะถือว่าเป็นหลักแห่งความจำเป็นของรัฐ ย่อมมีมูลค่ามากกว่าและมีความจำเป็นยิ่งกว่าสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล บทบัญญัติของกฎหมายเช่นนี้จึงเป็นข้อยกเว้นของหลักทั่วไปแห่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั่นเอง

2. การริบทรัพย์สินโดยใช้ดุลพินิจ

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 บัญญัติว่า “ในการริบทรัพย์สิน นอกจากศาลจะมีอำนาจริบตามกฎหมายที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ริบทรัพย์สิน ดังต่อไปนี้ด้วย คือ

(1) ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้ใช้ หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือ

(2) ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้มาโดยได้กระทำความผิด

เว้นแต่ทรัพย์สินเหล่านี้เป็นทรัพย์สินของผู้อื่นซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด”

กรณีตามมาตรา 33 ซึ่งกฎหมายไม่บังคับให้ศาลต้องริบทรัพย์สินนั้นเสมอไป แต่ให้เป็นดุลพินิจของศาลและทรัพย์สินที่จะริบตามมาตรานี้จะต้องเป็นของผู้กระทำความผิด ซึ่งมีกรณีศึกษาเป็นประเด็นได้ดังต่อไปนี้

2.1 ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้ใช้ในการกระทำความผิด ตามปกติทรัพย์สินประเภทนี้โดยสภาพแล้วจะเป็นทรัพย์สินที่บุคคลมิได้โดยชอบด้วยกฎหมาย หากแต่เจ้าของนำเอาทรัพย์สินไปใช้โดยผิดกฎหมาย คือใช้ในการกระทำความผิด เช่น มี ขวาน ปกติแล้วเป็นทรัพย์สินที่ใช่ประโยชน์สำหรับครัวเรือน ถ้าเจ้าของทรัพย์สินเช่นนี้ นำทรัพย์สินไปทำร้ายร่างกายบุคคลอื่นอันเป็นความผิดต่อกฎหมายอาญาแล้ว ทรัพย์สินเช่นว่านั้นก็จะเป็นทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้ใช้ในการกระทำความผิด ทรัพย์สินใดที่ถือว่าเป็นทรัพย์สินที่บุคคลได้ใช้ในการกระทำความผิด อันเป็นทรัพย์สินที่ควรริบตามมาตรา 33 (1) แห่งประมวลกฎหมายอาญา ควรพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป เช่น ถ้าใช้ทรัพย์สินนั้นเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในการกระทำความผิดโดยตรง หากไม่มีทรัพย์สินเช่นนั้นจะกระทำความผิดไม่สำเร็จ แม้จะเป็นอุปกรณ์หรือเครื่องช่วยเหลือในการกระทำความผิดสำเร็จหรือสะดวกขึ้นก็ตาม ก็ควรสั่งริบแต่ถ้าทรัพย์สินนั้นไม่ได้เป็นเครื่องมือในการกระทำผิด ก็ไม่ควรถือว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้ใช้ในการกระทำความผิดและไม่ริบทรัพย์สินนั้น

2.2 ทรัพย์สินที่ได้มาโดยการกระทำความผิด ทรัพย์สินตามข้อนี้มีความชัดเจนอยู่ในตัวคือ เป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด เช่น ทรัพย์สินที่ลักมา ฉ้อโกงมา อย่างไรก็ดีจะต้องเป็นกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติว่าการได้ทรัพย์สินนั้นมาเป็นความผิด ถ้าไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติว่าทรัพย์สินเช่นว่านั้นเป็นความผิดก็ไม่อยู่ในข่ายที่จะริบได้ตามข้อนี้ ความประสงค์อันสำคัญของกฎหมายข้อนี้ ก็เพราะไม่ต้องการให้ผู้กระทำความผิดได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด เช่น เงินที่ได้มาจากการขายยาบ้า ขายเฮโรอีน เป็นต้น ทั้งนี้เป็นการมุ่งลงโทษผู้กระทำความผิดไม่ให้ได้รับประโยชน์ใด ๆ ที่ได้มาจากการกระทำความผิดของตน แต่ถ้าเป็นทรัพย์สินที่แปรสภาพมาจากเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำผิด เช่น เงินที่

ได้มาจากการขายทรัพย์สินที่ล้มกมา เห็นจะไม่ใช่ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด เพราะเงินนั้นไม่ได้ถูกล้มกมาโดยตรงนั่นเอง

การริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534

เนื่องจากการริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญามีข้อจำกัดอยู่หลายประการ กล่าวคือ 1. ไม่อาจริบทรัพย์สินของบุคคลอื่นที่ เป็นผู้สมรู้ร่วมคิดในการกระทำความผิดได้ 2. ไม่อาจริบทรัพย์สินที่โอนไปยังบุคคลที่สาม และ 3. ไม่อาจริบทรัพย์สินที่ได้ทำการแปรสภาพไป ซึ่งศาลฎีกาได้ตีความหมายในเรื่องทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิด และทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดในความหมายอย่างแคบเท่านั้น การริบทรัพย์สินตามกฎหมายอาญาจึงไม่อาจหยุดยั้งผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหรือบรรเทาการแพร่ระบาดของยาเสพติดไปได้ โดยผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่แล้วเจ้าหน้าที่สามารถทำการจับกุมได้ในผู้ค้ารายย่อย ผู้เสพหรือผู้ค้าเล็omyาเสพติดเท่านั้น โดยผู้ค้ารายใหญ่มักจะอยู่ในที่ลับเป็นผู้คอยขบงการผู้ค้ารายย่อยหรือผู้ที่ร่วมเครือข่ายไม่ลงมาจะต้องด้วยยาเสพติดโดยตรง แต่จะเข้ายึดครองผลประโยชน์ทั้งที่เป็นตัวเงินและทรัพย์สินต่างๆ เท่านั้น จึงเป็นการยากที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดรายใหญ่หรือตัวการมาลงโทษจึงได้ ประกอบกับกฎหมายอาญาได้กำหนดให้ภาระการพิสูจน์ตกอยู่แก่ฝ่ายโจทก์ โดยโจทก์ต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง และพิสูจน์ว่าจำเลยได้ทรัพย์สินนั้นมาอย่างไร จึงเป็นการยากยิ่งในการพิสูจน์ถึงการได้มาซึ่งทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดนั้น เพราะผู้กระทำความผิดย่อมรู้ดีกว่าโจทก์ว่าทรัพย์สินนั้นได้มาอย่างไร

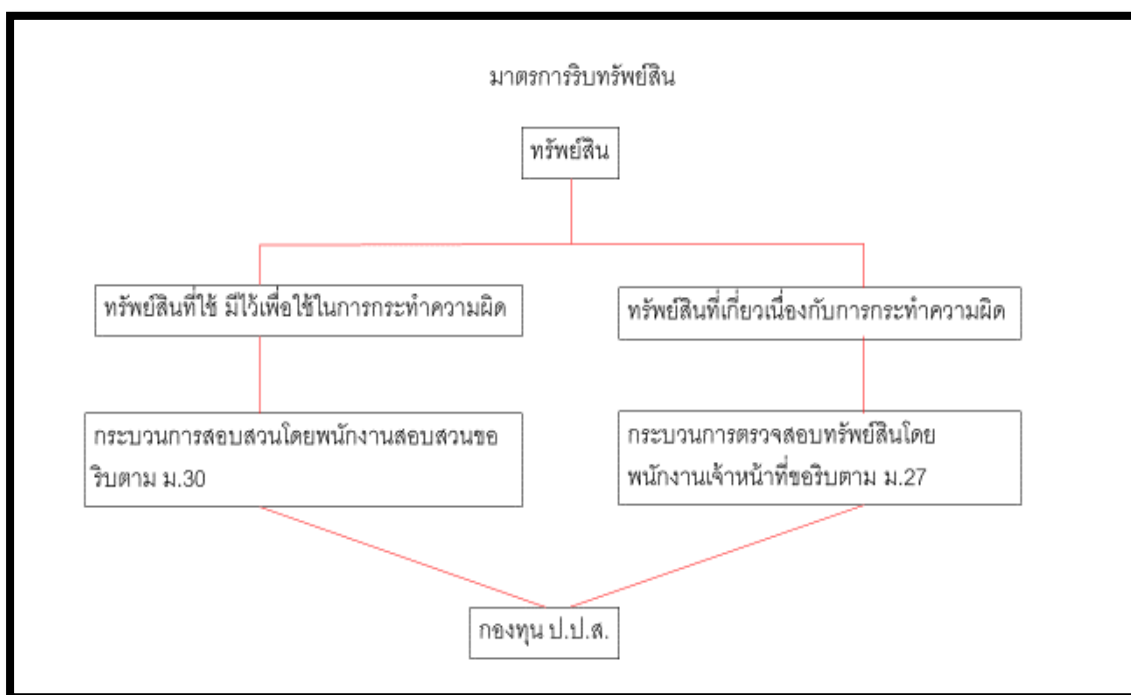
ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องตรากฎหมายขึ้นมาโดยเฉพาะในการที่จะป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปราบปรามนายทุนหรือตัวการสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการลักลอบค้ายาเสพติด ตลอดจนกำจัดแหล่งเงินทุนที่คอยสนับสนุนหรือเป็นตัวจักรกลสำคัญในการขับเคลื่อนให้ผู้กระทำความผิดสามารถกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้ตลอดไป

การริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 มีเงื่อนไขที่สำคัญโดยการริบทรัพย์สินต้องเข้าหลักเกณฑ์ 2 ประการคือ

1. ต้องเป็นการกระทำความผิดที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้า เช่น การผลิต นำเข้าส่งออก ครอบครองเพื่อจำหน่าย สมคบ สนับสนุนช่วยเหลือ หรือพยายามกระทำความผิดเหล่านั้น
2. ยาเสพติดที่เกี่ยวข้องนั้นต้องเป็นยาเสพติดที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง ซึ่งออกตามพระราชบัญญัตินี้ จำนวน 36 ชนิด ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2

การยื่นขออายัดทรัพย์สินตามพระราชบัญญัตินี้ จะเกิดขึ้น 2 ลักษณะ คือทรัพย์สินรายการเดียวกันเมื่อมีคำสั่งให้ตรวจสอบทรัพย์สิน อาจมีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดไว้ชั่วคราวเพื่อตรวจสอบ หลังจากนั้นจะมีการจัดให้เจ้าของทรัพย์สินพิสูจน์การได้มาของทรัพย์สินนั้น หากเจ้าของทรัพย์สินสามารถพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินนั้นไม่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิด คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินก็จะมีคำสั่งยกเลิกการยึดหรืออายัดและคืนทรัพย์สินให้กับเจ้าของทรัพย์สิน แต่หากไม่สามารถพิสูจน์ได้ คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินก็จะมีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นอีกครั้ง แต่การสั่งยึดอายัดในครั้งนี้จะแตกต่างจากการสั่งยึดอายัดในครั้งก่อน คำสั่งยึดอายัดครั้งแรกเป็นคำสั่งยึดอายัดไว้ชั่วคราวเพื่อตรวจสอบ เพื่อป้องกันการโอน ยักยอก ซุกซ่อน ทรัพย์สิน ส่วนคำสั่งยึดอายัดครั้งหลังนี้เป็นคำสั่งยึดอายัดหลังจากผ่านการพิสูจน์แล้ว เป็นคำสั่งยึดอายัดเพื่อให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินนั้น

อย่างไรก็ตามการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนี้เป็นคดีสาขาของคดีอาญา ดังนั้น ตราบไต่ที่ยังไม่สามารถจับกุมหรือดำเนินคดีในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดต่อผู้ค้ายาเสพติดได้ ก็ยังไม่สามารถเริ่มกระบวนการตรวจสอบทรัพย์สินดังที่กล่าวมาแล้วได้ นอกจากนี้แม้สามารถจับกุมผู้นั้นมาดำเนินคดีได้แล้วและดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินจนกระทั่งคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินวินิจฉัยให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินแล้วก็ตาม หากพนักงานอัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีผู้ต้องหาหรือศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องจำเลย การยึดอายัดหรือริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาหรือจำเลยคนนั้นก็ป็นอันสิ้นสุดลงและต้องคืนทรัพย์สินนั้นให้เจ้าของต่อไป

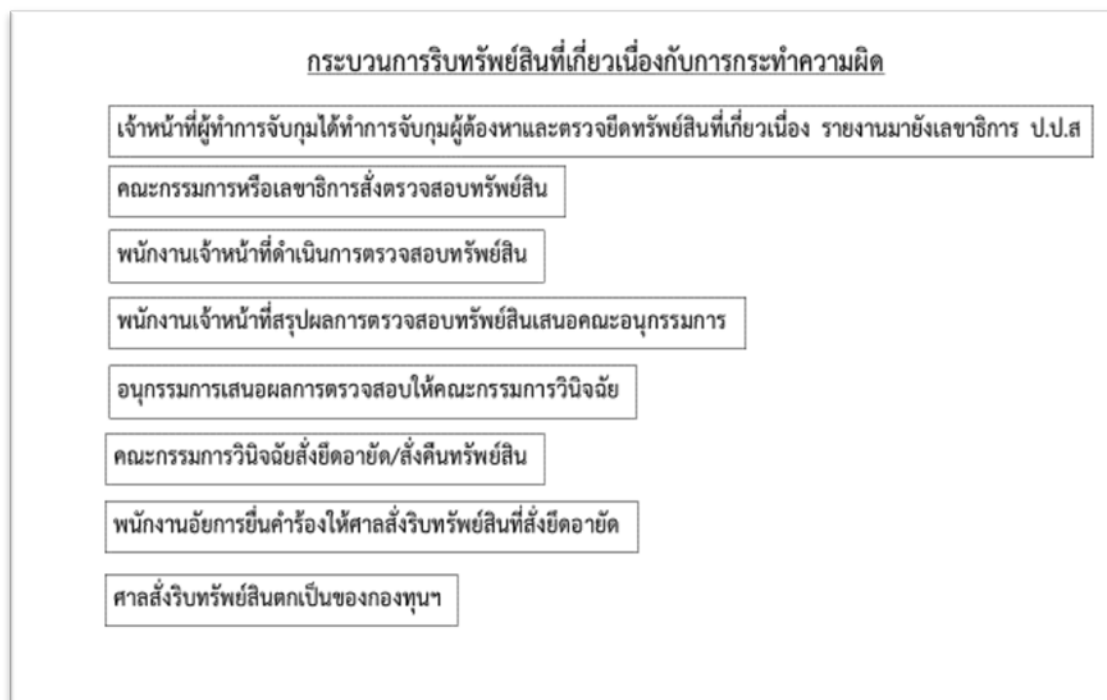
ภาพที่ 1 มาตรการรับทรัพย์สิน

มาตรการรับทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้แบ่งทรัพย์สินที่จะรับออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ทรัพย์สินที่ใช้หรือมิใช่เพื่อใช้ในการกระทำความผิด ซึ่งเทียบเคียงได้กับทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 33 (1) ทรัพย์สินประเภทนี้พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้ดำเนินการสอบสวน และทำความเห็นเสนอพนักงานอัยการ เพื่อขอให้ศาลสั่งรับตามมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัตินี้ เมื่อศาลสั่งรับทรัพย์สินดังกล่าวทรัพย์สินจะตกเป็นของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ซึ่งแตกต่างจากเดิมที่จะขอให้ศาลสั่งรับตามกฎหมายอาญาและทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ซึ่งมาตรการดังกล่าวนี้เป็นมาตรการเสริมการรับทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งมีขอบเขตที่จำกัดในเรื่องของทรัพย์สินที่ศาลจะสั่งรับคือจะต้องเป็นทรัพย์สินที่จำเลยใช้ในการกระทำความผิด โดยตรงเท่านั้น กฎหมายฉบับนี้จึงได้บัญญัติเพิ่มขยายความหมายของทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิดให้รวมไปถึงทรัพย์สินที่ใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลต้องถูกริบด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เข้าไปพัวพันกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งมีปริมาณมากและสลับซับซ้อนกว่าทรัพย์สิน

ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทั่วไป (การยึด อายัดและริบทรัพย์สินคดีอาชญากรรมตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2543, หน้า 2)

2. ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งเทียบเคียงได้กับทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 33 (2) แต่รวมถึงทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดในครั้งก่อนด้วย การริบทรัพย์สินประเภทนี้ต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบทรัพย์สินโดยมีพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการ ก่อนเสนอให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัตินี้ และทรัพย์สินที่ศาลสั่งริบจะตกเป็นของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเช่นกัน (การยึด อายัดและริบทรัพย์สินคดีอาชญากรรมตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2543, 2543, หน้า 2) แต่เดิมการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งศาลมีอำนาจสั่งริบทรัพย์สินของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการค้ายาเสพติด เช่น รถยนต์ที่ใช้ซุกซ่อนยาเสพติดให้โทษ เป็นต้น แต่เมื่อการริบทรัพย์สินที่ได้มาจากการค้ายาเสพติดตามประมวลกฎหมายอาญานี้มีข้อจำกัดอยู่มากเพราะไม่สามารถริบทรัพย์สินที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีอยู่จำนวนมาก เช่น บ้าน ที่ดิน เงินฝาก เครื่องประดับ ตลอดจนสิทธิเรียกร้อง เนื่องจากเป็นทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดครั้งก่อน ๆ และส่วนใหญ่ได้แปรสภาพไปจากเดิม ปัญหาเหล่านี้ได้ถูกแก้ไขด้วยกระบวนการตรวจสอบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2534 ทำให้สามารถริบทรัพย์สินที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับมาหรือแปรสภาพมาจากรายได้จากการค้ายาเสพติดได้ (ชาติชาย สุทธิกลม, 2540, หน้า 2)

ภาพที่ 2 กระบวนการรับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด

การรับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จะเริ่มต้นขึ้นเมื่อเจ้าหน้าที่ชุดปราบปราม/จับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และได้ดำเนินการตรวจยึดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และประสานส่งบันทึกการจับกุมและบันทึกการตรวจยึดมายังเลขาธิการ ป.ป.ส. เพื่อเลขาธิการ ป.ป.ส. มีคำสั่งให้ตรวจสอบทรัพย์สินของผู้ต้องหาพร้อมทั้งมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สิน จากนั้นพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจะดำเนินการรวบรวมข้อมูลและเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติ พฤติการณ์ อาชีพ รายได้ และทรัพย์สินของผู้ถูกตรวจสอบ เมื่อดำเนินการเสร็จสิ้น พนักงานเจ้าหน้าที่จะรวบรวมเอกสารและสรุปผลการตรวจสอบเสนอต่อคณะกรรมการที่คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินแต่งตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลการดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินของพนักงานเจ้าหน้าที่ หลังจากคณะกรรมการพิจารณาข้อเท็จจริงและเอกสารหลักฐานที่พนักงานเจ้าหน้าที่เสนอแล้ว ก็จะนำเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ตามพระราชบัญญัตินี้คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินคือผู้ที่จะวินิจฉัยว่าทรัพย์สินรายใดเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือไม่ หากวินิจฉัยว่าทรัพย์สินรายการใดเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดก็จะมีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดไว้ หากวินิจฉัยแล้วเห็นว่า

ทรัพย์สินรายการใดไม่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดก็จะสั่งให้ยกเลิกการยึดอายัด และคืนทรัพย์สินนั้นให้กับเจ้าของ จากนั้นสำนวนการตรวจสอบทรัพย์สินและคำสั่งคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินที่ให้อึดหรืออายัดทรัพย์สินที่วินิจฉัยแล้วว่าเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจะถูกเสนอให้พนักงานอัยการ เพื่อยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินนั้นตามความในมาตรา 27 ซึ่งศาลจะใช้วิธีการไต่สวน หากมีมูลว่าทรัพย์สินนั้นเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดและผู้ถูกตรวจสอบหรือเจ้าของทรัพย์สินไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินนั้นไม่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดศาลจะสั่งริบทรัพย์สินนั้นให้ตกเป็นของกองทุนฯ (การยึด อายัดและริบทรัพย์สินคดียาเสพติดตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2543, หน้า 5)

เพื่อให้การดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินมีประสิทธิภาพ พระราชบัญญัตินี้ได้ให้อำนาจของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินหรือเลขานุการ ป.ป.ศ. ที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. อำนาจสั่งตรวจสอบทรัพย์สินของบุคคลอื่นได้ หลังจากมีการสั่งตรวจสอบทรัพย์สินของผู้ต้องหาแล้ว และปรากฏหลักฐานเป็นที่เชื่อได้ว่าทรัพย์สินของบุคคลอื่นเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดของผู้ต้องหา ซึ่งเมื่อมีคำสั่งให้ตรวจสอบทรัพย์สินของบุคคลอื่นในฐานะผู้เกี่ยวข้องแล้ว กระบวนการตรวจสอบทรัพย์สินก็จะไปเช่นเดียวกับการตรวจสอบทรัพย์สินของผู้ต้องหา

2. อำนาจสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ถูกตรวจสอบไว้ชั่วคราวเพื่อตรวจสอบ เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าอาจมีการโอน ยักย้าย ซุกซ่อนทรัพย์สินบางรายการ

3. นอกจากนั้นยังให้อำนาจกรรมการ อนุกรรมการ และเลขานุการ ป.ป.ศ. ที่จะเรียกบุคคลมาให้ถ้อยคำหรือให้ส่งบัญชีเอกสารต่าง ๆ เพื่อตรวจสอบ

จะเห็นได้ว่าเกี่ยวกับอำนาจในการยึดทรัพย์สินที่ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิด หรือทรัพย์สินที่มีอยู่หรือได้มาจากการกระทำความผิด หรือประโยชน์อื่นใดที่ได้มาจากการกระทำความผิด กฎหมายของต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น ได้มีการบัญญัติหรือกำหนดเกี่ยวกับการให้อำนาจของเจ้าหน้าที่ในอันที่จะทำการยึดทรัพย์สินเหล่านั้นได้ ใ่ว่างชัดเจน เพื่อเป็นการกำหนดกรอบแนวทางในการดำเนินการให้กับเจ้าหน้าที่ ซึ่งเป็นการป้องกันการกระทำที่ผิดกฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐ หรือป้องกันการใช้อำนาจหรือดุลพินิจที่มีขอบ ต่างกับของไทยที่มีได้มีการกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจหรือแนวทางในการการยึดทรัพย์สินใ่ว่างชัดเจน

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับการยึดทรัพย์สิน

วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการยึดทรัพย์สินมาสู่กระบวนการตามพระราชบัญญัติ มาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534

ปัจจุบันการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ในด้านการ
ปราบปรามผู้กระทำความผิดเจ้าหน้าที่สามารถจับกุมได้แต่เพียงผู้กระทำความผิดระดับรองเท่านั้น ส่วน
ตัวการใหญ่หรือนายทุนที่อยู่เบื้องหลังการกระทำความผิดไม่สามารถนำตัวมาดำเนินคดีและลงโทษ
ได้ อีกทั้งประโยชน์ที่ได้จากการค้ายาเสพติดไม่ว่าจะเป็นเงินหรือทรัพย์สินต่าง ๆ ก็มีจำนวน
มหาศาลซึ่งนายทุนหรือตัวการใหญ่ก็จะนำผลเงินหรือทรัพย์สินเหล่านั้นไปสร้างอิทธิพลขยาย
ขอบข่ายการค้ายาเสพติดให้กว้างขวางออกไปอีก อันมีผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ และความ
มั่นคงของประเทศเป็นอย่างมาก รัฐบาลจึงได้ออกพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปราม
ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 เพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิด
เกี่ยวกับยาเสพติด โดยได้กำหนดมาตรการพิเศษให้สามารถนำตัวการใหญ่หรือนายทุนที่อยู่
เบื้องหลังการกระทำความผิดมาลงโทษ พร้อมทั้งมาตรการในการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการ
กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดด้วย จากการศึกษา พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปราม
ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ถือได้ว่าเป็นบทกฎหมายที่มีประโยชน์สามารถใช้ในการ
การปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้อย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพ แต่กระนั้นก็คือ
กฎหมายดังกล่าวก็ยังมีช่องว่างเกี่ยวกับการใช้อำนาจตามกฎหมายโดยเฉพาะเกี่ยวกับอำนาจในการ
ตรวจยึดทรัพย์สินเพื่อเข้าสู่กระบวนการริบทรัพย์สินให้ตกเป็นของกองทุนป้องกันและปราบปราม
ยาเสพติด ซึ่งในที่นี้ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินการยึดหรือ
อายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเท่านั้น โดยกระบวนการยึดหรือ
อายัดทรัพย์สินโดยเจ้าหน้าที่ผู้ทำการจับกุมนั้นถือได้ว่าเป็นกระบวนการขั้นเริ่มต้นของการ
ดำเนินการในการตรวจสอบทรัพย์สิน ตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำ
ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 และถือได้ว่าเป็นกระบวนการสำคัญ จนอาจกล่าวได้ว่าหากไม่มี
กระบวนการยึดอายัดทรัพย์สินในขั้นต้นโดยเจ้าหน้าที่ผู้ทำการจับกุมตรวจยึดก็อาจจะไม่มี
กระบวนการตรวจสอบทรัพย์สินก็เป็นได้ กระบวนการในการตรวจสอบทรัพย์สิน ตามมาตรา 19-
22 แห่งพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด มีดังนี้

1. เจ้าหน้าที่ด้านการปราบปรามทำการสืบสวน จนนำไปสู่กระบวนการจับกุมผู้ต้องหา และการตรวจยึดอายัดทรัพย์สินที่เป็นของผู้ต้องหา หรือที่อยู่ในความครอบครองของผู้ต้องหา รวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับคดีและทรัพย์สินของผู้ต้องหา ประสานมายังสำนักตรวจสอบทรัพย์สินคดียาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส. เพื่อเสนอคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน มีคำสั่งให้ตรวจสอบทรัพย์สินของผู้ต้องหา เมื่อเห็นว่าผู้ต้องหาไม่มีความเกี่ยวข้องเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

2. สำนักตรวจสอบทรัพย์สินคดียาเสพติดเสนอเลขาธิการหรือคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินเพื่อมีคำสั่งให้ตรวจสอบทรัพย์สิน แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบคดี และมีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้ชั่วคราวเพื่อทำการตรวจสอบ (ทรัพย์สินที่ได้จากการตรวจยึดโดยเจ้าหน้าที่ผู้ทำการจับกุม)

3. ส่วนอำนวยการและประสานการตรวจสอบ สำนักตรวจสอบทรัพย์สินคดียาเสพติด ส่งคำสั่งเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ที่แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบคดีและมีคำสั่งให้ยึดอายัดทรัพย์สินไว้ชั่วคราวเพื่อตรวจสอบ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับการแต่งตั้งทราบ

4. พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับการแต่งตั้งหรือผู้รับผิดชอบคดี ดำเนินการตรวจสอบและยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่มีคำสั่งพร้อมทั้งเสนอยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่ตรวจพบเพิ่มเติมไว้ชั่วคราวเพื่อตรวจสอบ หรือเสนอส่งตรวจสอบทรัพย์สินของบุคคลอื่นที่มีทรัพย์สินเกี่ยวข้องเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของผู้ต้องหาที่ถูกตรวจสอบทรัพย์สิน

5. พนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหรือได้รับคำสั่งให้แต่งตั้งจากคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินหรือเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด รวบรวมข้อมูลหรือพยานหลักฐานต่าง ๆ

6. พนักงานเจ้าหน้าที่สรุปผลการตรวจสอบทรัพย์สินพร้อมเสนอความเห็นต่อคณะอนุกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินพิจารณา

7. คณะอนุกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินร่วมกันกลั่นกรอง พิจารณาผลการดำเนินการและความเห็นของพนักงานเจ้าหน้าที่ หากเห็นชอบก็จะนำเสนอต่อไปยังคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน

8. คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินร่วมกันพิจารณา วินิจฉัยความเห็นของพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งผ่านการพิจารณาของอนุกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินมาขั้นต้น หากเห็นว่าเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดก็จะมีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สิน

แต่หากเห็นว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยสุจริตไม่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ก็จะมีคำสั่งให้ยกเลิกการยึดหรืออายัด

9. พนักงานเจ้าหน้าที่ส่งสำนวนการตรวจสอบทรัพย์สินพร้อมคำวินิจฉัยหรือความเห็นของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินและคำสั่งของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินให้กับพนักงานอัยการ เพื่อยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งริบทรัพย์สิน

10. พนักงานเจ้าหน้าที่แจ้งสิทธิไปยังผู้ต้องหาหรือเจ้าของทรัพย์สินหรือผู้อาจอ้างเป็นเจ้าของทรัพย์สิน เพื่อให้เข้ามาต่อสู้คัดค้านการยึดทรัพย์สินในชั้นศาล

11. ศาลไต่สวน พิจารณาคดี หากคดีมีมูลหรือฟังได้ว่าเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ศาลจะสั่งริบทรัพย์สินที่พนักงานอัยการยื่นคำร้องให้ตกเป็นของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

ซึ่งเมื่อพิจารณาจากกระบวนการหรือขั้นตอนในการดำเนินการเกี่ยวกับคดีตรวจสอบทรัพย์สิน ตามมาตรา 27 ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องหรือได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด แห่งพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 แล้ว จะเห็นได้ว่ากระบวนการในการตรวจสอบทรัพย์สิน ซึ่งเป็นกระบวนการในการดำเนินการของเจ้าหน้าที่รัฐ ที่เข้าไปดำเนินการต่อบุคคลอันเป็นการกระทำที่ไปกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในการครอบครองทรัพย์สินของเจ้าของทรัพย์สิน ซึ่งเป็นบทต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยบัญญัติให้สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่มิได้หมายความว่า รัฐจะยอมให้ราษฎรใช้สิทธิเสรีภาพของรัฐ รัฐมีผลประโยชน์ของส่วนรวมหรือผลประโยชน์สาธารณะ (Public interest) ที่จะต้องธำรงรักษาไว้ ซึ่งในบางกรณีรัฐจำต้องบังคับให้ราษฎรกระทำการหรือละเว้นไม่กระทำการบางอย่าง ดังนั้น องค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐจึงสามารถล่วงล้ำเข้าไปใน “แดน” แห่งสิทธิเสรีภาพของราษฎรได้บ้าง แต่รัฐจะต้องให้คำมั่นต่อราษฎรว่า องค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐจะกล้ากรายสิทธิเสรีภาพของราษฎรได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนและเป็นการทั่วไปว่า องค์กรเจ้าหน้าที่รัฐจะกล้ากรายสิทธิเสรีภาพของราษฎรได้ในกรณีใดและภายในขอบเขตอย่างไร และต้องเป็นเพียงเท่าที่จำเป็นแก่การธำรงรักษาไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะ ดังนั้นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ให้อำนาจแก่องค์กรเจ้าหน้าที่รัฐเกินเลยกว่าความจำเป็นแก่การธำรงไว้ซึ่งผลประโยชน์สาธารณะย่อมขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ (วรพจน์ วิสรุตพิชญ์, 2540, หน้า 1-5)

การตรวจสอบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 จะเริ่มตั้งแต่กระบวนการจับกุมและยึดทรัพย์สิน ซึ่งบุคคลที่จะใช้อำนาจหรือมีหน้าที่ในการปราบปรามจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดคือเจ้าหน้าที่

ของรัฐ กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่ทหาร เจ้าหน้าที่ ป.ป.ส. เป็นต้น และเมื่อพิจารณาจากการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าวในการที่จะเข้าไปทำการยึดทรัพย์สินของบุคคลใดมา เพื่อนำไปให้คณะกรรมการหรือเลขาธิการ ป.ป.ส. มีคำสั่งให้ยึดอายัดทรัพย์สินชั่วคราว เพื่อทำการตรวจสอบหรือริบให้ตกเป็นของกองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติดนั้น อาศัยอำนาจหรือมีอำนาจเพียงใด จะเห็นได้ว่าไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายใดบัญญัติให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าวไว้เลย นอกจากนั้นในการยึดทรัพย์สินมาเพื่อเข้าสู่กระบวนการในการตรวจสอบทรัพย์สิน ก็เป็นการใช้อำนาจดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการที่จะตัดสินใจว่าจะยึดหรือไม่ยึดทรัพย์สินรายการใด ซึ่งการใช้ดุลพินิจนี้ไม่มีอะไรมาใช้เป็นเกณฑ์ในการวัดว่า จะต้องถึงขนาดไหนหรือเพียงใดจึงจะเป็นการใช้ดุลพินิจที่ถูกต้องและเหมาะสม แม้การกระทำของเจ้าหน้าที่เหล่านั้นจะกระทำไปด้วยความสุจริต เพื่อความสงบสุขและความปลอดภัยแก่บ้านเมือง หรืออาจจะมองว่าทรัพย์สินเหล่านั้นเป็นทรัพย์สินที่สกปรกได้มาโดยวิธีการที่ผิดกฎหมายก็ตาม แต่หากเกิดข้อผิดพลาดหรือเกิดการโต้แย้งของผู้ได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐแล้ว ก็จะไม่เป็นผลดีแก่เจ้าหน้าที่ผู้ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ จนอาจนำไปสู่การฟ้องร้องหรืออาจจะเป็นช่องทางในการให้เจ้าหน้าที่รัฐใช้ในการแสวงหาผลประโยชน์ หรือทุจริตคอร์รัปชันได้

พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้ในการริบทรัพย์สินในคดียาเสพติด ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ

1. ทรัพย์สินที่จะริบตามมาตรา 27 ได้แก่ ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด อันได้แก่ ทรัพย์สินเงินทอง หรือทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดในข้อหา ผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติด และให้หมายความรวมถึงการสมคบ สนับสนุนช่วยเหลือ หรือพยายามกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และให้รวมถึงเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยการใช้เงินหรือทรัพย์สินดังกล่าวซื้อหรือกระทำไม่ว่าด้วยประการใด ๆ ให้เงินหรือทรัพย์สินนั้นเปลี่ยนสภาพไปจากเดิมไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนสภาพกี่ครั้ง และไม่ว่าเงินหรือทรัพย์สินนั้นจะอยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่น โอนไปเป็นของบุคคลอื่นหรือปรากฏตามหลักฐานทางทะเบียนว่าเป็นของบุคคลอื่นก็ตาม (มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ซึ่งการยึดอายัด หรือริบทรัพย์สินเหล่านี้จะต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบทรัพย์สิน ภายใต้การดำเนินการของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน

2. ทรัพย์สินที่จะริบตามมาตรา 30 ได้แก่ ทรัพย์สินที่ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งเป็นของกลางในคดีอาญาที่พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้ดำเนินการ อันได้แก่เครื่องมือเครื่องใช้ ยานพาหนะ เครื่องจักรกล หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ใช้ในการกระทำความผิด

หรือใช้เป็นอุปกรณ์ให้ได้รับผลในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือมีไว้หรือใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

ในที่นี้ผู้ศึกษาจะศึกษาและกล่าวเฉพาะการริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเท่านั้น ซึ่งเมื่อพิจารณาเกี่ยวกับผู้มีอำนาจในการดำเนินการเกี่ยวกับการยึดอายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด คือ คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการยึดอายัดทรัพย์สินเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งอำนาจดังกล่าวได้บัญญัติไว้ในมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534

มาตรา 16 “ให้คณะกรรมการมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) เสนอแนะต่อรัฐมนตรีเกี่ยวกับการออกกฎกระทรวงตามมาตรา 14 มาตรา 21 มาตรา 22 และมาตรา 23 และมาตรา 33

(2) ตรวจสอบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

(3) วินิจฉัยว่าทรัพย์สินใดของผู้ต้องหาหรือผู้อื่นเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหรือไม่

(4) ยึดหรืออายัดทรัพย์สินตามมาตรา 22

(5) วางระเบียบเกี่ยวกับการเก็บรักษา การนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดและการนำทรัพย์สินไปใช้ประโยชน์ตามมาตรา 24 และระเบียบเกี่ยวกับกองทุนตามมาตรา 37 และมาตรา 38

คณะกรรมการอาจมอบหมายให้อุทธรณ์การหรือเลขานุการดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินตาม (2) หรือดำเนินการยึดหรืออายัดตาม (4) แล้วรายงานให้ทราบก็ได้”

มาตรา 22 วรรคสอง เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบทรัพย์สิน หากมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าทรัพย์สินรายใดอาจมีการโอนย้าย ซุกซ่อน หรือเป็นกรณีที่มีเหตุผลและความจำเป็นอย่างอื่น ให้คณะกรรมการมีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินรายนั้นไว้ชั่วคราวจนกว่าจะมีการวินิจฉัยตามมาตรา 16 (3) ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิผู้ถูกตรวจสอบหรือผู้อ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่จะยื่นคำร้องขอผ่อนผันเพื่อขอรับทรัพย์สินนั้นไปใช้ประโยชน์โดยไม่มีหลักประกันหรือมีหลักประกันและหลักประกันก็ได้ และให้นำความในมาตรา 19 วรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ซึ่งเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติตามมาตรา 16 และมาตรา 22 วรรคสอง แล้วจะเห็นได้ว่าบุคคลที่มีอำนาจในการดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องหรือได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดแล้วจะมีอยู่ด้วยกัน 3 ฝ่าย คือ คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน อุทธรณ์การตรวจสอบทรัพย์สิน และเลขานุการ ป.ป.ส. นอกจากนี้พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ยังได้กำหนดโดยใช้หลักการกระจาย

อำนาจในการมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินแทน ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน และอนุกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ปรากฏในมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2534

มาตรา 21 “คณะกรรมการ หรือเลขาธิการอาจมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินแทนแล้วรายงานให้ทราบก็ได้ โดยให้ประกาศเพื่อให้ผู้ซึ่งอาจอ้างเป็นเจ้าของทรัพย์สินยื่นคำร้องพร้อมทั้งเอกสารหลักฐานต่อคณะกรรมการเพื่อขอรับทรัพย์สินคืนได้ด้วย การตรวจสอบทรัพย์สินและการประกาศตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง”

กฎกระทรวง ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2535) ออกตามความในพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ข้อ 3 “ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบทรัพย์สินหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าทรัพย์สินที่ต้องตรวจสอบ อาจมีการโอน ยักย้าย ซุกซ่อน พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับมอบหมายอาจร้องขอให้คณะกรรมการ โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 22 สั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นไว้ชั่วคราวก่อนได้ หรืออาจร้องขอให้มอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการตามมาตรา 25 แทนคณะกรรมการได้

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติมาตรา 21 จะเห็นได้ว่านอกเหนือจากบุคคลตามมาตรา 16 แล้ว ยังมีพนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจในการดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วผู้ที่ดำเนินการในการตรวจสอบทรัพย์สินของผู้ต้องหาหรือของผู้ถูกตรวจสอบก็คือพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินหรือเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจะมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่แต่ละรายรับผิดชอบเป็นเรื่อง ๆ ไป โดยพนักงานเจ้าหน้าที่เหล่านี้ สำนักงาน ป.ป.ส. จะรวบรวมรายชื่อจากเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ สำนักงาน ป.ป.ส. ที่ผ่านการฝึกอบรมแล้ว เสนอให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้แต่งตั้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ การรับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหลังจากเจ้าหน้าที่ชุดจับกุมได้ดำเนินการจับกุมผู้กระทำความผิดพร้อมกับการตรวจยึดอายัดทรัพย์สินแล้ว ก็จะมีการส่งเรื่องดังกล่าวมายังคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินหรือเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เพื่อมีคำสั่งให้ตรวจสอบทรัพย์สินของผู้ต้องหา พร้อมทั้งมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สิน จากนั้นพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจะดำเนินการรวบรวมข้อมูลและเอกสารหลักฐานต่าง ๆ เพื่อพิสูจน์การได้มาของทรัพย์สิน เมื่อดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานเสร็จสิ้นก็จะสรุปผลการตรวจสอบเสนอต่อคณะอนุกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ซึ่งคณะอนุกรรมการนี้เป็นคณะกรรมการที่คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน แต่งตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลการดำเนินการตรวจสอบ

ทรัพย์สินของพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัตินี้ หลังจากคณะกรรมการพิจารณาข้อเท็จจริงและเอกสารหลักฐานที่พนักงานเจ้าหน้าที่เสนอแล้ว ก็จะนำเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ซึ่งตามพระราชบัญญัตินี้คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินคือผู้ที่วินิจฉัยว่าทรัพย์สินรายการใดเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดหรือไม่ หากวินิจฉัยแล้วเห็นว่าทรัพย์สินรายการใดไม่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดก็จะมีคำสั่งยกเลิกการยึดหรืออายัด และคืนทรัพย์สินนั้นให้กับเจ้าของ จากนั้นสำนวนการตรวจสอบทรัพย์สินและคำสั่งคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินที่ให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่วินิจฉัยแล้วว่าเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดจะถูกเสนอให้พนักงานอัยการเพื่อยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งริบทรัพย์สินนั้นตามมาตรา 27 (การยึด อายัด และริบทรัพย์สินคดีอาชญากรรมตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2543. (2543). หน้า 4-5)

จากกระบวนการดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ในการดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินของผู้ต้องหาจะเข้ามามีบทบาทหน้าที่หรือมีอำนาจในการดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สิน รวมถึงการยึดอายัดทรัพย์สินของผู้ต้องหาเมื่อได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้รับผิดชอบสำนวนในแต่ละคดี ๆ เป็นครั้งคราวไป มิได้มีอำนาจในการตรวจสอบหรือยึดอายัดทรัพย์สินตลอดเวลาซึ่งเป็นข้อจำกัดอยู่เช่นเดียวกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ก็หมายความว่าพนักงานเจ้าหน้าที่จะมีอำนาจภายหลังจากที่ได้รับการแต่งตั้งมอบหมายให้ดำเนินคดีใดคดีหนึ่งเป็นการเฉพาะเท่านั้น และหมายความรวมไปถึงขณะมีการจับกุมหรือยึดอายัดทรัพย์สินก่อนที่จะส่งเรื่องมายังคณะกรรมการหรือเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พนักงานเจ้าหน้าที่ที่ไม่มีอำนาจในการดำเนินการยึดอายัดทรัพย์สิน คงมีอำนาจในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินเฉพาะทรัพย์สินที่ตรวจสอบหรือค้นพบภายหลังจากมีการจับกุมหรือภายหลังจากที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้รับผิดชอบสำนวนคดีตรวจสอบทรัพย์สินของผู้ต้องหาเท่านั้น ๆ เท่านั้นเอง

เมื่อวิเคราะห์จากกฎหมายเกี่ยวกับการยึดอายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของประเทศสหรัฐอเมริกา จะเห็นได้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกาการริบทรัพย์สินนั้นจะเริ่มต้นคดีโดยการยึดทรัพย์สินแล้วนำเข้ามาอยู่ในอำนาจศาลที่มีเขตอำนาจเหนือทรัพย์สินนั้น ก่อนที่จะดำเนินการริบทรัพย์สินต่อไป เพื่อเป็นการป้องกันการจำหน่าย จ่ายโอนหรือซ่อนเร้นทรัพย์สิน โดยขั้นตอนการป้องกันการโอนทรัพย์สินที่อาจริบได้นี้ต้องกระทำก่อนการดำเนินคดีริบทรัพย์สินไม่ว่าด้วยกระบวนการทางศาลหรือโดยฝ่ายบริหาร ซึ่งกฎหมายของสหรัฐอเมริกาได้ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการดำเนินการยึดทรัพย์สินไว้ได้อย่างชัดเจน กล่าวคือการยึดทรัพย์สินที่อาจริบได้จะต้องมีการร้องขอต่อศาล เว้นแต่เป็นการยึดในการจับกุมหรือค้น ซึ่งเมื่อยึดแล้วต้องมีหนังสือบอกกล่าวการยึดทรัพย์สินไปยังผู้ร้องหรือผู้มีส่วนได้เสีย และ

ประกาศแจ้งในหนังสือพิมพ์ที่มีจำหน่ายในท้องถิ่นติดต่อกัน 3 สัปดาห์ และการริบทรัพย์สินตามกฎหมาย CSA ได้กำหนดเหตุหรือข้อยกเว้นเกี่ยวกับการยึดทรัพย์ว่า กรณีมีเหตุอันควรสงสัย เจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถดำเนินการยึดทรัพย์สินได้โดยไม่ต้องมีหมาย นอกจากกฎหมายดังกล่าวแล้ว กฎหมายเกี่ยวกับการฟอกเงินประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกฎหมายการริบทรัพย์สินในคดีอาชญากรรม ยังได้กำหนดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการในการยึดอายัดทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิด ซึ่งสามารถเทียบเคียงหรือนำไปใช้ได้กับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งเป็นความผิดมูลฐานในกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กล่าวคือ ประเทศสหรัฐอเมริกานั้นการยึดทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดจะกระทำได้อาจต้องมีหมายค้น หรือหมายยึดจากศาล โดยหมายค้นหรือหมายยึดนั้นจะต้องมีการระบุโดยชัดเจนว่าจะไปค้นใคร ที่ไหน อย่างไร หรือหมายยึดจะต้องระบุโดยชัดเจนในหมายว่าจะยึดอะไร เป็นต้น หากไม่มีหมายค้น หมายยึด ก็จะทำให้การจับกุมนั้นเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ แต่ทั้งนี้การค้นและยึด ไม่ใช่ในทุกกรณีที่ต้องมีหมายในการค้น ข้อยกเว้นที่ตำรวจอาจกระทำการค้น โดยไม่มีหมาย และยึดสิ่งของที่นำมาเป็นพยานหลักฐานพิสูจน์ความผิดได้แก่

1. การค้นที่กระทำต่อเนื่องจากการจับ
2. การค้นที่กระทำโดยผู้ถูกค้นยินยอม
3. การค้นยวดยานพาหนะ โดยมีเหตุอันควร
4. การค้นในกรณีการหยุดและตรวจหาอาวุธตามร่างกาย
5. การค้นเพราะมีเหตุฉุกเฉินอย่างยิ่ง ตำรวจอาจทำการค้น โดยไม่มีหมายและยึดสิ่งของที่

สงสัยว่าเป็นของที่ใช้ในการกระทำความผิดและได้มาโดยการกระทำความผิดไว้เสนอต่อศาลต่อไปได้ แต่มีบางกรณีมีการค้นในความผิดฐานหนึ่งแต่ไปพบสิ่งของต้องห้ามหรือมีไว้เป็นความผิดประจักษ์แก่ตาตำรวจเอง เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือตำรวจ อาจทำการยึดของที่ผิดกฎหมายหรือยึดทรัพย์สินใดไว้เป็นของกลางในการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ ถ้าเจ้าพนักงานพบของนั้นปรากฏแก่ตาตัวเอง เป็นต้น

เมื่อพิจารณาจากกฎหมายของประเทศสิงคโปร์เกี่ยวกับอำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการยึดอายัดทรัพย์สินที่มีอยู่หรือได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ของรัฐแล้ว จะเห็นได้ว่ากฎหมายของประเทศสิงคโปร์ได้มีการกำหนดหรือวางหลักไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับอำนาจดังกล่าว

โดยในมาตรา 24 ได้พูดถึงอำนาจในการตรวจค้นและยึดทรัพย์สิน คือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ที่มีตำแหน่งชั้นยศไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยผู้กำกับหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจที่อยู่ใน

บังคับของผู้ช่วยผู้กำกับการ หรือเจ้าหน้าที่อาวุโสของศุลกากร อาจกระทำการดังต่อไปนี้ได้ (c) ยึดและอายัดทรัพย์สินที่เป็นยาควบคุมพิเศษ หรือ สารควบคุมที่พบในสถานที่นั้น หรือบริเวณนั้น หรือสิ่งของผิดกฎหมายอื่นใดที่สามารถยึดได้ และมาตรา 26 (2) ที่บัญญัติให้อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ศุลกากรมีอำนาจยึดและกักกัน (a) ยาควบคุมพิเศษใด ๆ สารควบคุม และสิ่งผิดกฎหมายที่สามารถยึดได้ อันเป็นผลจากการตรวจค้นตามมาตรา 26 (2) และ (b) เรือ Hovercraft เครื่องบิน ยานพาหนะ หรือรถไฟ ที่ใช้เพื่อการกระทำความผิดหรือเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามมาตรา 26 (2) และกฎหมายของประเทศสิงคโปร์ฉบับนี้ยังได้กำหนดเกี่ยวกับหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ทำการยึดอายัดทรัพย์สินของผู้ต้องหาหรือจำเลยว่าจะต้องบอกกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษร แสดงการยึดอายัดต่อเจ้าของทรัพย์สินโดยไม่ชักช้า และ โดยการส่งคำบอกกล่าวนั้นเป็นหนังสือถึงบุคคลนั้นหรือ โดยทางไปรษณีย์ที่บุคคลนั้นมีถิ่นที่อยู่

ในประเทศออสเตรเลียยอมรับหลักการที่ว่าอาจมีการยึดได้โดยไม่ต้องมีการค้นเลย เช่น ในกฎหมายของรัฐวิกตอเรีย ที่ชื่อว่า The Victorian Police Offences Act 1958 มาตรา 42 (1) ให้อำนาจตำรวจของรัฐที่จะยึดสิ่งของที่ตำรวจสงสัยโดยมีเหตุอันควรว่าจะถูกลักมา หรือได้รับมาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เมื่อของนั้นพบว่าอยู่ในความครอบครองของบุคคลใด หรืออยู่ในเคหสถานของบุคคลนั้น จะเห็นว่ารัฐบัญญัติฉบับนี้ ให้อำนาจตำรวจอย่างกว้างขวางมากในเรื่องของการยึดสิ่งของที่ถูกตำรวจพบในระหว่างปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ได้ให้ค้นตัวบุคคลหรือเคหสถานของบุคคลนั้น ซึ่งอาจจะมีการยึดเกิดก่อนการค้น แต่คิดโดยทั่ว ๆ ไป มักมีการจับกุมก่อนแล้วจึงค้น และตามมาด้วยการยึดในที่สุด ดังที่ผู้พิพากษาคูเปอร์ (Cooper, J. 1902) กล่าวไว้ในคดี Barmett and Grant V. Campbell เมื่อปี ค.ศ. 1902 (21 NZLR 484 at 491. คดีนี้เป็นคดีที่เกิดขึ้นในนิวซีแลนด์ แต่ก็ใช้เป็นบรรทัดฐานในออสเตรเลียด้วย เพราะอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษด้วยกันในสมัยนั้น) ซึ่งถือเป็นบรรทัดฐานของหลักการยึดอันเป็นผลต่อเนื่องจากการจับกุม หลักในคอมมอนลอว์ดังกล่าวต่อมารัฐต่าง ๆ ในออสเตรเลียก็เลขนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายภายในของตน เช่น ในกฎหมายอาญาของรัฐควีนแลนด์ มาตรา 259 บัญญัติว่า “เมื่อบุคคลใดถูกควบคุมตัวไว้โดยชอบด้วยกฎหมายในข้อหากระทำความผิดฐานใดก็ตาม ให้ตำรวจมีอำนาจค้นตัวบุคคลนั้น และยึดสิ่งของใด ๆ ที่พบจากบุคคลนั้น และให้มีอำนาจใช้กำลังได้เท่าที่จำเป็น และมีเหตุอันควรเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์นี้

จะเห็นได้ว่าเกี่ยวกับอำนาจในการยึดทรัพย์สิน ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิด หรือทรัพย์สินที่มีอยู่หรือได้มาจากการกระทำความผิด หรือประโยชน์อื่นใดที่ได้มาจากการกระทำความผิด กฎหมายของต่างประเทศอย่างเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศออสเตรเลีย และประเทศสิงคโปร์ เป็นต้น ได้มีการบัญญัติหรือกำหนดเกี่ยวกับการให้อำนาจของเจ้าหน้าที่ในอันที่จะทำการยึดทรัพย์สินเหล่านั้นได้ ไว้อย่างชัดเจน เพื่อเป็นการกำหนดกรอบในการ

ดำเนินการให้กับเจ้าหน้าที่กระทำการตามกฎหมายอื่น ๆ เป็นการป้องกันการกระทำที่ผิดกฎหมาย หรือป้องกันการใช้อำนาจหรือดุลพินิจที่มีขอบ ต่างกับของไทยที่มีได้มีการกำหนดบทบัญญัติ เกี่ยวกับอำนาจหรือแนวทางในการการยึดทรัพย์สินให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไว้อย่างชัดเจน

วิเคราะห์ขอบเขตอำนาจในการยึดอายัดทรัพย์สินของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปราม ยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519

ยาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ รัฐบาลสมัยของ ฯพณฯ นายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรีได้ตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าวที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งต้อง อาศัยความร่วมมือจากส่วนราชการหลายฝ่าย ในการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยา เสพติด จึงได้ตรากฎหมายขึ้น คือ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มีการ กำหนดให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการป้องกันและ ปราบปรามยาเสพติดของประเทศ และภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายนี้กำหนดให้มีการแต่งตั้งเจ้า พนักงาน ป.ป.ส. ขึ้น โดยมีบทบาทภารกิจในฐานะผู้บังคับใช้กฎหมาย ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินการ ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดสัมฤทธิ์ผลเกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติ

เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. มีอำนาจตามกฎหมายโดยเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (16) ซึ่งหมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจ หน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ให้รวมถึงพศติ เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต และเจ้า พนักงานอื่น ๆ ในเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมายซึ่งตนมีหน้าที่ ต้องจับกุมหรือปราบปรามตามนัยดังกล่าว เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. มีอำนาจจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับ ยาเสพติดตาม พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มาตรา 14 และมีอำนาจในการ สืบสวนผู้กระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (17) ดังนั้นสถานะความเป็นเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ในการปฏิบัติหน้าที่โดยใช้อำนาจ สืบสวน จับกุม จะต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายสองฉบับ คือ พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ต้องไม่ขัดต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ต้องยึดถือ หลักเกณฑ์ตามที่กำหนดในระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ว่าด้วยการแต่งตั้ง การปฏิบัติหน้าที่และการกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. พ.ศ. 2545 (สำนักงาน คณะกรรมการป้องกันปราบปรามยาเสพติด, กระทรวงยุติธรรม, 2551, หน้า 2-3)

เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. คือ ผู้ซึ่งเลขานุการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด แต่งตั้งให้เป็นเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ให้มีอำนาจการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติป้องกันและ

ปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ทั้งนี้โดยพิจารณาอนุมัติให้ความเห็นชอบจากคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด โดยผู้จะได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ได้นั้นต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. ต้องเป็นข้าราชการตั้งแต่ระดับสามหรือเทียบเท่าหรือชั้นสัญญาบัตรขึ้นไป
2. ต้องเป็นผู้ได้รับมอบหมายเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้บังคับบัญชาหัวหน้าหน่วยงานให้มีหน้าที่ปราบปรามผู้กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

3. ต้องเป็นผู้ไม่เคยมีประวัติมั่วหมอง เช่น มั่วหมองเกี่ยวกับยาเสพติดหรือทุจริตหรือประพฤติมิชอบในวงราชการ

อำนาจของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 14 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติ ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ดังนี้

“เพื่อดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ให้กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงานมีอำนาจดังต่อไปนี้

1. เข้าไปในเคหสถาน หรือสถานที่เพื่อตรวจค้นเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามีบุคคล ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหลบซ่อนอยู่ หรือมีทรัพย์สินซึ่งมิใช่เป็น ความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด หรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าการเนิ่นช้ากว่าจะเอา หมายค้นมาได้บุคคลนั้นจะหลบหนีไป หรือทรัพย์สินนั้นจะถูกโยกย้าย ซุกซ่อน ทำลาย หรือทำให้ เปลี่ยนสภาพไปจากเดิม

2. ค้นบุคคล หรือยานพาหนะใด ๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยตามสมควรว่ามียาเสพติดซุกซ่อนอยู่ โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

3. จับกุมบุคคลใด ๆ ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

4. ยึดหรืออายัดยาเสพติดที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้หรือจะ ใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

5. ค้นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

6. สอบสวนผู้ต้องหาในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

7. มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใด ๆ หรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการใด ๆ มาให้ ถ้อยคำหรือส่งบัญชี เอกสาร หรือวัตถุใด ๆ มาเพื่อตรวจสอบหรือประกอบการพิจารณา”

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปราม ยาเสพติด พ.ศ. 2519 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ว่าด้วยอำนาจของกรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการ และ เจ้าพนักงาน แล้วจะเห็นว่าบุคคลที่มีอำนาจตามมาตรา 14 ได้แก่ คณะกรรมการป้องกันและปราบปราม ยาเสพติด เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด รองเลขาธิการคณะกรรมการ

ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ผู้ซึ่งได้รับการแต่งตั้ง และเมื่อพิจารณาเกี่ยวกับอำนาจในการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน มีแต่เพียง มาตรา 14 (4) เท่านั้นที่ให้อำนาจเกี่ยวกับการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน แต่กระนั้นก็คืออำนาจดังกล่าวก็เป็นเพียงการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ที่จะยึดหรืออายัดทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรืออาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ หากได้ให้อำนาจในการที่ยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่มีอยู่หรือได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไม่ ดังนั้นแล้วจะเห็นว่าหากเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ได้ใช้อำนาจในการตรวจยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่มีอยู่หรือได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดแล้ว ก็จะเป็นการใช้อำนาจที่ไม่ชอบหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

สำนักงาน ป.ป.ส. ได้มีหนังสือ ขท 1103 (พก.) /676 ลงวันที่ 14 มกราคม 2547 ถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ขอรื้อปัญหาข้อกฎหมายตามมาตรา 14 (4) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545 ที่บัญญัติให้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดหรืออายัดยาเสพติดที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหรือที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวมิได้กำหนดให้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ทำให้เกิดการตีความข้อกฎหมายดังกล่าวเป็นสองความเห็น กล่าวคือ ความเห็นแรก เห็นว่าต้องตีความโดยเคร่งครัด เมื่อกฎหมายมิได้บัญญัติไว้จึงไม่อาจยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้ ส่วนความเห็นที่สอง เห็นว่า ความตอนท้ายของมาตราดังกล่าว บัญญัติให้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ดังนั้น ทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หากเจ้าพนักงานเห็นว่าทรัพย์สินนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ เจ้าพนักงานก็มีอำนาจยึดหรืออายัดทรัพย์สินดังกล่าวได้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตามกฎหมายดังกล่าว จึงขอหาหรือปัญหาข้อกฎหมายในกรณีเจ้าพนักงานตรวจพบทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เจ้าพนักงานจะสามารถยึดหรืออายัดทรัพย์สินดังกล่าวตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ได้หรือไม่

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ 10) ได้พิจารณาข้อหาดังกล่าวประกอบด้วยคำชี้แจงของผู้แทนสำนักงาน ป.ป.ส. ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด แล้ว มีความเห็นว่า การที่เจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 จะมีอำนาจยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้หรือไม่นั้น บทบัญญัติมาตรา 14 (4) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545 มิได้บัญญัติให้เจ้า

พนักงานมีอำนาจยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด อันเป็นการบัญญัติที่แตกต่างจากบทบัญญัติมาตรา 14 (4) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545 ที่บัญญัติให้เจ้าพนักงานมีอำนาจในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินอื่นใดที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด แสดงให้เห็นว่าการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตรา 14 (4) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 โดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545 มีความประสงค์ที่จะตัดความดังกล่าวออก เนื่องจากรื่องการยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้มีบทบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 แล้ว โดยให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ซึ่งจะให้ความคุ้มครองสิทธิของบุคคลในทรัพย์สินได้มากกว่าการให้เป็นอำนาจของเจ้าพนักงาน เพราะทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอยู่ในความหมายของนิยามคำว่า “ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด” มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 การยึดหรืออายัดทรัพย์สินดังกล่าวจึงเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินตามมาตรา 16 (5) และมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ดังนั้น เจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 จึงไม่มีอำนาจยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

อย่างไรก็ตาม การพิจารณาว่าเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 จะมีอำนาจยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานได้หรือไม่นั้น เห็นว่า การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมีผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน ซึ่งมาตรา 48 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้บัญญัติให้สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านั้น ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ การยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานตามมาตรา 14 (4) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 จึงต้องตีความโดยเคร่งครัด กล่าวคือ ทรัพย์สินที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้นั้น จะต้องเป็นทรัพย์สินที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงและใช้เป็นพยานหลักฐานเฉพาะในคดีนั้นเท่านั้น ไม่อาจขยายความรวมไปถึงทรัพย์สินที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอื่น ๆ ด้วย

กล่าวโดยสรุป คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ 10) เห็นว่า บทบัญญัติในมาตรา 14 (4) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545 ไม่ได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานในการยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เว้นแต่เป็นทรัพย์สินที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐาน โดยตรงได้ในคดีนั้น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากการยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายได้กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีดำเนินการไว้เป็นการเฉพาะแล้ว (บันทึก เรื่อง อำนาจเจ้าพนักงานในการยึดหรืออายัดตามมาตรา 14 (4) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519-คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ 10) –เรื่องเสร็จที่ 207/2547)

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นสาเหตุหรือเป็นข้อจำกัดทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ หรือเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ในการปราบปรามยาเสพติดและผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ทำให้ไม่สามารถนำกฎหมายที่มีอยู่ไปบังคับใช้ติดตามจับกุม ยึดอายัดทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการศึกษาพบว่าทรัพย์สินหรือผลประโยชน์ที่หมุนเวียนอยู่ในวงจรเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นมีจำนวนมูลค่ามหาศาล ทรัพย์สินหรือผลประโยชน์ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ทำการตรวจยึดหรืออายัดมาได้ นั้นเป็นแค่ส่วนหนึ่งเท่านั้นเอง เมื่อเทียบกับจำนวนมูลค่าทรัพย์สินที่วนเวียนอยู่ในวงจรการค้ายาเสพติด ดังนั้นแล้วเพื่อให้การปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และเพื่อให้อำนาจในการยึดอายัดทรัพย์สินตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ในชั้นจับกุมสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มีความมุ่งหวังให้กฎหมายดังกล่าวสามารถปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้หมดไปจากสังคมไทย ซึ่งเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อประเทศอย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นด้านความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการศึกษา เป็นต้น จึงควรปรับบทกฎหมายดังกล่าวให้มีความครอบคลุมและมีอำนาจกว้างขึ้นกว่าเดิมกล่าวคือ เป็นการให้หรือเพิ่มอำนาจแก่เจ้าหน้าที่หรือเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ในการที่จะยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อนำไปให้คณะกรรมการ หรือเลขาธิการ ป.ป.ส. มีคำสั่งยึดอายัดชั่วคราว และศาลสั่งริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดต่อไป ซึ่งหากไม่มีการแก้ไขหรือเพิ่มอำนาจให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ปราบปรามยาเสพติดให้สามารถมีอำนาจในการยึดอายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งถือว่าเป็นผู้ดำเนินการในขั้นตอนแรกในการที่จะนำทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด มาสู่กระบวนการของการตรวจสอบทรัพย์สิน ตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามยาเสพติด

พ.ศ. 2534 เจ้าหน้าที่ดังกล่าวก็จะไม่สามารถดำเนินการในการปราบปราม ยึดอายัดทรัพย์สินได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเกรงกลัวว่าการยึดอายัดทรัพย์สินเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายมิได้ให้อำนาจให้สามารถกระทำเช่นนั้นได้

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

ปัจจุบันการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าทางภาครัฐหรือหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหรือหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด แม้ประเทศไทยจะวางมาตรการ การเอาใจจริงเอาใจกับการปราบปรามยาเสพติดมากเพียงใด มีการจับกุมผู้กระทำความผิด มีการตรวจยึดยาเสพติดได้มากมายเพียงใด แต่ปัญหาความรุนแรงจากการแพร่ระบาดของยาเสพติดก็มิได้ลดน้อยถอยลง มีแต่จะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยยาบ้ายังคงเป็นยาเสพติดที่ต้องเฝ้าระวังในทุกพื้นที่ นอกจากนี้ยาเสพติดในกลุ่ม Club drugs อาทิเช่น ไอซ์ โคเคน ก็เป็นยาเสพติดอีกกลุ่มหนึ่งที่จะต้องเฝ้าระวังเป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ๆ นอกจากนี้ยังมีองค์กรอาชญากรรม (Organized crime) ที่คอยหาผลประโยชน์ หรือใช้ช่องทางในการดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับยาเสพติดและมีคดีต่าง ๆ เกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ ถึงแม้ว่าจะมีกฎหมายออกมาบังคับใช้ แต่ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาหรือปราบปรามองค์กรเหล่านี้ได้มากนัก จากปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดที่เกิดขึ้น รัฐบาลได้ตระหนักถึงเห็นถึงปัญหาและจำเป็นอย่างยั้งต้องอาศัยความร่วมมือ จากส่วนราชการหลายฝ่าย ในการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิด จึงได้ตรากฎหมายขึ้นก็คือ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 อันมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 18 พฤศจิกายน 2519 มีการกำหนดให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของประเทศ และภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดนี้ให้มีการแต่งตั้งเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ขึ้น โดยมีบทบาทภารกิจในฐานะผู้บังคับใช้กฎหมาย ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดสัมฤทธิ์ผลเกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. จึงมีอำนาจตามกฎหมายโดยเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (16) ซึ่งหมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ให้รวมถึงพศติ เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต 3 และเจ้าพนักงานอื่น ในเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ตาม พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มาตรา 14 และมีอำนาจ สืบสวนผู้กระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (17) ดังนั้นสถานะความเป็นเจ้าพนักงานของเจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ในการ

ปฏิบัติหน้าที่โดยใช้อำนาจ สืบสวน จับกุม ยึดอายัด จะต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติของ กฎหมาย คือ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระราชบัญญัติมาตรการในปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ทั้งนี้ต้องไม่ขัดกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ต้องยึดถือหลักเกณฑ์ตามที่กำหนดในระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดว่าด้วยการแต่งตั้งการปฏิบัติหน้าที่และการกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของ เจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ระเบียบสำนักคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดว่า ด้วยการออกบัตรประจำตัวและการรายงานการปฏิบัติหน้าที่ของ เจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) โดยเคร่งครัด จากกฎหมายที่ออกมาเกี่ยวกับการดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของ เจ้าพนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) และด้วยกฎระเบียบที่เคร่งครัดดังกล่าวนี้เอง จึงส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ โดยเฉพาะในการดำเนินการปราบปรามกลุ่มที่เป็นลักษณะขององค์กรอาชญากรรม (Organized crime) ทางด้านยาเสพติดซึ่งจะมีลักษณะที่ซับซ้อนในการแบ่งหน้าที่กันทำ

เนื่องจากการผลิต การค้ายาเสพติด เป็นเรื่องของการแสวงหาผลประโยชน์ ทางการเงินที่มหาศาลผู้เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจึงได้มีการพัฒนาวิธีการต่าง ๆ ที่มีความซับซ้อน ปกปิด ยกแก่การเข้าถึงล่วงรู้ถึงความเป็นไปในองค์กรอาชญากรรม ซึ่งส่งผลให้กระบวนการของรัฐที่จะนำมาซึ่งพยานหลักฐานในการดำเนินคดีกับบุคคลเหล่านั้นค่อนข้างลำบากมากยิ่งขึ้น ถึงแม้ทางรัฐบาลจะเร่งปราบปรามมาก เพียงใด ยาเสพติดก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งปัจจัยที่ทำให้ถึงแม้ จะมีการปราบปรามมากเพียงใด ยาเสพติดก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้น จะเห็นได้จากการจับกุมของเจ้าหน้าที่ ตำรวจ ซึ่งมีการเสนอข่าวแทบทุกวัน ซึ่งเห็นได้ว่าการจับกุมพวกพ่อค้ายาเสพติด ได้แทบทุกวัน ยึดยาเสพติดได้เป็นจำนวนมาก ไม่เว้นแต่ละวัน ยังไม่รวมกับพวกที่สามารถหลบซ่อนให้พ้นการจับกุมไปได้ก็เป็นจำนวนมาก ซึ่งปัจจัยที่ดึงดูดให้มีการค้ายาเสพติดกันเป็นจำนวนมาก คือ ผลตอบแทนที่มีมูลค่ามหาศาล ซึ่งถ้าทำการหลบซ่อนให้พ้นจากการจับกุมของเจ้าหน้าที่ไปได้ ยาเสพติดก็จะมีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น จากการขายยาเสพติด และผู้ค้ายาเสพติดก็จะนำทรัพย์สินที่ได้จากการขายยาเสพติด นำมาแปลงเป็นทรัพย์สิน ที่ทำให้ดูเหมือนได้มาอย่างถูกต้อง สุจริต อาจนำเงิน ไปซื้ออสังหาริมทรัพย์ บ้าน ที่ดิน รถยนต์ หรืออาจเปิดกิจการบังหน้าเช่น ในที่คลับ เปิดโต๊ะสนุก หรือ อาจเปิดเดินที่รถยนต์มือสอง บางรายอาจนำทรัพย์สินที่ได้จากการขายยาเสพติดฝากในธนาคารให้กับบุคคลใกล้ชิด เพื่อปิดบังไม่ให้ใครรู้ ซึ่งยากต่อการตรวจสอบ ของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นอย่างมาก เพราะว่ากฎหมายนั้นเรื่องของการตรวจสอบทรัพย์สินนั้นทำได้ยาก ขึ้นตอนมีมากทำให้ยากต่อการตรวจสอบยึดทรัพย์ เวลาเจ้าหน้าที่จับกุมพวกค้ายาเสพติดได้ อย่างเช่นในบางกรณี

เจ้าหน้าที่ จับพวกค้ายาเสพติดได้ ถึงแม้ตัวจะถูกควบคุมไว้แต่ก็ให้บุคคลใกล้ชิดถ่ายโอนทรัพย์สินออกไปเพื่อ ป้องกันเจ้าหน้าที่ตรวจสอบหรือตามยึดเพราะกว่าจะทำการอายัดบัญชีธนาคารของพวกค้ายาเสพติดนั้น มีขั้นตอนมากมายทำให้ไม่ทันการในการตรวจยึดหรืออายัดบัญชีธนาคารได้ และถึงแม้จะถูกจับกุมแล้วและก็ถูกส่งเข้าเรือนจำไปแล้ว แต่ก็ยังเข้าไปสร้างเครือข่ายภายในเรือนจำได้อีก โดยให้บุคคลหาหนทางที่จะลักลอบนำโทรศัพท์มือถือเข้าไปให้นักโทษเพื่อทำการติดต่อขายยาเสพติดได้อีกเพราะยังมีอำนาจ ติดต่อซื้อขายได้เพราะยังมีทรัพย์สินซึ่งมีบุคคลใกล้ชิดดูแลให้อยู่ เพราะยังมีทรัพย์สินที่ไม่ถูกยึด เพราะทำการหลบซ่อนให้พ้นจากการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ได้ ซึ่งถึงแม้จะมีการจับกุม ปรามปรามอย่างมากเท่าไรก็ตามแต่เมื่อผู้ถูกจับหรือผู้เกี่ยวข้องยังมีทรัพย์สินอยู่เป็นจำนวนมาก ก็ทำให้มีอำนาจในการค้ายาเสพติดต่อไปได้ ถึงแม้จะถูกจับก็ตามเพราะทรัพย์สินยังไม่ถูกยึดไป ทำให้ถึงจะมีการปรามปรามอย่างหนัก วางนโยบายเพียงใด ก็ยังไม่สามารถปรามปรามให้หมดไปได้ เพราะผลตอบแทนจำนวนมาก แม้ว่าพระราชบัญญัติมาตรการในการปรามปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 จะให้อำนาจในการตรวจยึดหรืออายัดทรัพย์สินผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้ก็ตาม แต่เมื่อได้ใช้อำนาจในพระราชบัญญัติมาตรการในการปรามปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจริงแล้วอำนาจในการยึดทรัพย์สินจะตกอยู่ที่คณะกรรมการตรวจสอบและเลขาธิการป้องกันและปรามปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) สั่งในกรณีความ จำเป็นเร่งด่วน แต่เมื่อชุดจับกุม ไม่ว่าจะเป็นเจ้าพนักงานป้องกันและปรามปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจจับผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่ได้แล้วจะทำการยึดทรัพย์สินไว้เบื้องต้นเพื่อป้องกันการถ่ายโอนทรัพย์สินไม่ว่าจะเป็นเงินสดในบัญชีธนาคารหรือเงินสดที่ผู้ค้ายาได้ฝากหรือเก็บซุกซ่อนไว้กับผู้ใกล้ชิดเจ้าหน้าที่ชุดจับกุมก็ไม่สามารถทำได้อย่างเต็มที่ เพราะไม่มีอำนาจโดยตรง จึงทำให้ทรัพย์สินถูกถ่ายโอนไป ทำให้ไม่สามารถตรวจจกรการค้ายาเสพติดไปได้ ทำให้การค้ายาเสพติด ไม่สามารถปรามปรามให้หมดไปได้เพราะผู้ค้ายาเสพติดยังมีเงินทุนหมุนเวียนที่จะใช้ในการค้ายาเสพติด และเมื่อพิจารณาเกี่ยวกับอำนาจขอเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่ในการปรามปรามจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เช่น ตำรวจ ทหาร เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง หรือเจ้าพนักงาน ป.ป.ส.ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปรามปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 ที่ใช้อำนาจตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปรามปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 แล้วจะเห็นว่าบุคคลที่มีอำนาจตามมาตรา 14 ได้แก่ คณะกรรมการป้องกันและปรามปรามยาเสพติด เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปรามปรามยาเสพติด รองเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปรามปรามยาเสพติด และเจ้าพนักงาน ป.ป.ส.ผู้ซึ่งได้รับการแต่งตั้ง และเมื่อพิจารณาเกี่ยวกับอำนาจในการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน มีแต่เพียง (4) เท่านั้นที่ให้อำนาจเกี่ยวกับการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน แต่กระนั้นก็ดี อำนาจดังกล่าวก็เป็นเพียงการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส.ที่จะยึดหรืออายัดทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้

หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรืออาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ หากได้ให้อำนาจในการที่ยึดหรืออายัดทรัพย์สินที่มีอยู่หรือได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไม่ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ทำให้ปัญหาอาชญากรรมยาเสพติดมิได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับอำนาจในการตรวจยึดอายัดทรัพย์สินของต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด หรือกฎหมายเกี่ยวกับการฟอกเงิน ของประเทศต่าง ๆ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสิงคโปร์ ประเทศฮ่องกง และประเทศออสเตรเลีย แล้วจะเห็นได้ว่าประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ได้มีการวางบทบัญญัติของกฎหมายไว้อย่างชัดเจนในการที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีหน้าที่ในการปราบปรามยาเสพติด ให้อำนาจในการจับกุม ยึดอายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่างเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา การยึดทรัพย์สินที่อาจริบได้จะต้องมีการร้องขอต่อศาล เว้นแต่เป็นการยึดในการจับกุมหรือค้น ซึ่งเมื่อยึดแล้วต้องมีหนังสือบอกกล่าวการยึดทรัพย์สินไปยังผู้ร้องหรือผู้มีส่วนได้เสีย และประกาศแจ้งในหนังสือพิมพ์ที่มีจำหน่ายในท้องถิ่นติดต่อกัน 3 สัปดาห์ และการริบทรัพย์สินตามกฎหมาย CSA ได้กำหนดเหตุหรือข้อยกเว้นเกี่ยวกับการยึดทรัพย์สินว่า กรณีมีเหตุอันควรสงสัย เจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถดำเนินการยึดทรัพย์สินได้โดยไม่ต้องมีหมาย หรือกรณีของการยึดอายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของประเทศสิงคโปร์เกี่ยวกับอำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการยึดอายัดทรัพย์สินที่มีอยู่หรือได้มาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ของรัฐแล้ว จะเห็นได้ว่ากฎหมายของประเทศสิงคโปร์ได้มีการกำหนดหรือวางหลักไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับอำนาจดังกล่าว โดยในมาตรา 24 ได้พูดถึงอำนาจในการตรวจค้นและยึดทรัพย์สิน คือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ที่มีตำแหน่งชั้นยศไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยผู้กำกับหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจที่อยู่ในบังคับของผู้ช่วยผู้กำกับ หรือเจ้าหน้าที่อาวุโสของศุลกากร อาจกระทำการดังต่อไปนี้ได้ (c) ยึดและอายัดทรัพย์สินที่เป็นยาควบคุมพิเศษ หรือ สารควบคุมที่พบในสถานทีนั้นหรือบริเวณนั้น หรือสิ่งของผิดกฎหมายอื่นใดที่สามารถยึดได้ และมาตรา 26 (2) ที่บัญญัติให้อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ศุลกากรมีอำนาจยึดและกักกัน (a) ยาควบคุมพิเศษใด ๆ สารควบคุม และสิ่งผิดกฎหมายที่สามารถยึดได้ อันเป็นผลจากการตรวจค้นตามมาตรา 21 และ (b) เรือ Hovercraft เครื่องบิน ยานพาหนะ หรือรถไฟ ที่ใช้เพื่อการกระทำความผิดหรือเกี่ยวข้องกับกระทำความผิดตามมาตรา 21 และกฎหมายของประเทศสิงคโปร์ฉบับนี้ยังได้กำหนดเกี่ยวกับหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ทำการยึดอายัดทรัพย์สินของผู้ต้องหาหรือจำเลยว่าจะต้องบอกกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษรแสดงการยึดอายัดต่อเจ้าของทรัพย์สินโดยไม่ชักช้า และโดยการส่งคำบอกกล่าวนั้นเป็นหนังสือถึงบุคคลนั้นหรือโดยทางไปรษณีย์ที่บุคคลนั้นมีถิ่นที่อยู่ หรือแม้แต่หน่วยงานที่มีลักษณะใน

การปฏิบัติงานใกล้เคียงกับหน่วยงานด้านการปราบปรามยาเสพติดอย่างเช่น สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ไม่ว่าจะเป็นของไทยหรือของต่างประเทศตามที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 ยกตัวอย่าง เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดไว้ว่า การค้นหรือการยึดนั้น ข้อความในหมายต้องชัดเจนและระบุเฉพาะเจาะจง ดังถ้อยคำในมาตรา 4 ของบทแก้ไขรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ตอนหนึ่งว่า “... โดยเฉพาะหมายนั้นต้องระบุสถานที่ที่จะค้น หรือบุคคลที่จะถูกจับหรือสิ่งของที่จับ” ศาลสูงของสหรัฐอเมริกาคิดความถ้อยคำดังกล่าวว่าหมายค้นหรือหมายยึดที่ดี ต้องระบุข้อความชัดเจนเพียงพอที่จะให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการได้ อย่างไรก็ตาม กฎหมายรัฐต่าง ๆ อาจจะแตกต่างกันไปบ้างว่ามีข้อความใดที่ต้องระบุลงในหมายบ้าง และความชัดเจนของหมายในแต่ละมลรัฐอาจบัญญัติไว้แตกต่างกันได้

ข้อยกเว้น การค้นและยึดโดยไม่ต้องมีหมาย ไม่ใช่ในทุกกรณีที่ตำรวจต้องมีหมายในการค้น ข้อยกเว้นที่ตำรวจอาจกระทำการค้น โดยไม่มีหมาย และยึดสิ่งของที่นำมาเป็นพยานหลักฐาน พิสูจน์ความผิดได้แก่

1. การค้นที่กระทำต่อเนื่องจากการจับ
2. การค้นที่กระทำโดยผู้ถูกค้นยินยอม
3. การค้นยวดยานพาหนะ โดยมีเหตุอันควร
4. การค้นในกรณีการหยุดและตรวจหาอาวุธตามร่างกาย
5. การค้นเพราะมีเหตุฉุกเฉินอย่างยิ่ง

ตำรวจอาจทำการค้น โดยไม่มีหมายและยึดสิ่งของที่สงสัยว่าเป็นของที่ใช้ในการกระทำความผิดและได้มาโดยการกระทำผิดไว้เสนอต่อศาลต่อไปได้ แต่มีบางกรณีมีการค้นในความผิดฐานหนึ่งแต่ไปพบสิ่งของต้องห้ามหรือมีไว้เป็นความผิดประจักษ์แก่ตาตำรวจเอง เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือตำรวจ อาจทำการยึดของที่ผิดกฎหมายหรือยึดทรัพย์สินใดไว้เป็นของกลางในการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ ถ้าเจ้าพนักงานพบของนั้นปรากฏแก่ตาตัวเองโดยไม่ได้ทำอะไรเพิ่มเติมอีก หลักนี้เรียกว่า “Plain View Doctrine” ซึ่งเป็นหลักการที่ยอมรับกันแล้วว่าภายใต้สถานการณ์บางอย่าง ตำรวจอาจยึดหลักฐานสิ่งของที่ประจักษ์แก่ตาโดยไม่มีหมายได้ แต่ต้องระลึกไว้ว่าคดีส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่ตำรวจมีหมายค้นสำหรับสิ่งของหรือพยานบางอย่างในบางจุด แต่บังเอิญไปพบสิ่งของอื่นที่มีลักษณะที่จะเอาผิดกับจำเลยได้ หรือในบางกรณีการค้นที่กฎหมายยอมให้ทำได้โดยมิต้องได้รับหมายก่อน แต่ไปพบของผิดกฎหมายอื่นที่ประจักษ์อยู่แก่ตาโดยบังเอิญ

หรือแม้แต่ในประเทศออสเตรเลีย เกี่ยวกับการยึดยอมรับหลักการที่ว่าอาจมีการยึดได้โดยไม่ต้องมีการค้นเลย เช่น ในกฎหมายของรัฐวิกตอเรีย ที่ชื่อว่า The Victorian Police Offense Act 1958 มาตรา 42 (1) ให้อำนาจตำรวจของรัฐที่จะยึดสิ่งของที่ตำรวจสงสัยโดยมีเหตุอันควรว่าจะถูก

ลักมา หรือได้รับมาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เมื่อของนั้นพบว่าจะอยู่ในความครอบครองของบุคคลใด หรืออยู่ในเคหสถานของบุคคลนั้น จะเห็นว่ารัฐบัญญัติฉบับนี้ ให้อำนาจตำรวจอย่างกว้างขวางมาก ในเรื่องของการยึดสิ่งของที่ถูกรื้อค้นพบในระหว่างปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ได้ให้ค้นตัวบุคคลหรือ เคหสถานของบุคคลนั้น ซึ่งอาจจะมีการยึดเกิดก่อนการค้น แต่คดีโดยทั่ว ๆ ไป มักมีการจับกุมก่อน แล้วจึงค้น และตามมาด้วยการยึดในที่สุด ดังที่ผู้พิพากษาอุปอร์ (Cooper, J. 1902) กล่าวไว้ในคดี Barnett and Grant V. Campbell เมื่อปี ค.ศ.1902 (21 NZLR 484 at 491. คดีนี้เป็นคดีที่เกิดขึ้นใน นิวซีแลนด์ แต่ก็ใช้เป็นบรรทัดฐานในออสเตรเลียด้วย เพราะอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ ด้วยกันในสมัยนั้น) ซึ่งถือเป็นบรรทัดฐานของหลักการยึดอันเป็นผลต่อเนื่องจากการจับกุม หลักใน คอมมอนลอว์ดังกล่าวต่อมารัฐต่าง ๆ ในออสเตรเลียก็เลยนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายภายในของตน เช่นในกฎหมายอาญาของรัฐควีนแลนด์ มาตรา 259 บัญญัติว่า “เมื่อบุคคลใดถูกควบคุมตัวไว้โดย ชอบด้วยกฎหมายในข้อหากระทำความผิดฐานใดก็ตาม ให้ตำรวจมีอำนาจค้นตัวบุคคลนั้น และยึด สิ่งของใด ๆ ที่พบจากบุคคลนั้น และให้มีอำนาจใช้กำลังได้เท่าที่จำเป็น และมีเหตุอันควรเพื่อให้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์นี้”

ข้อเสนอแนะ

1. เกี่ยวกับอำนาจตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิด เกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ตามที่ได้ทำการศึกษาและได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าบทบัญญัติกฎหมาย ดังกล่าวเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่ใช้ในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด โดยเฉพาะเกี่ยวกับการยึดอายัดทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ที่เกี่ยวเนื่องกับการ กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายฉบับนี้ถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่ใช้ในการตัดต่อน้ำเลี้ยง ตัดเส้นทางการเงิน เส้นทางของทรัพย์สิน หรือตัดเส้นทางซึ่งเป็นสาเหตุและวัตถุประสงค์หลักของ การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด คือผลกำไรที่ได้จากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด นั้นเอง ซึ่งถือเป็นบทบัญญัติหรือกฎหมายหลัก ๆ ที่ใช้ในการดำเนินการปราบปรามผู้กระทำ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ดังนั้นแล้วเมื่อกฎหมายฉบับดังกล่าวเป็นกฎหมายหลักที่ใช้เป็นเครื่องมือ ในการปราบปรามยาเสพติด การบัญญัติหรือการให้อำนาจทางกฎหมายแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติก็ ต้อง เป็นการชอบด้วยกฎหมาย เพราะการดำเนินการหรือการใช้อำนาจตามบทกฎหมายดังกล่าวเป็นการ ใช้อำนาจที่ไปกระทบต่อสิทธิของผู้อื่น โดยรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดแล้ว ได้บัญญัติไว้ว่า การอันใดหรือการกระทำใด ๆ ที่ไปกระทบต่อสิทธิของผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นสิทธิต่อร่างกาย สิทธิต่อ ทรัพย์สิน ก็ดี จะกระทำมิได้ ประกอบกับเกี่ยวกับการให้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ ตามหลักนิติรัฐ บรรดากฎหมายที่ให้อำนาจแก่องค์กรของรัฐในอันที่จะล่วงล้ำสิทธิและเสรีภาพของราษฎรนั้น

จะต้องมีข้อความระบุให้อำนาจนั้นไว้อย่างชัดเจนว่าให้องค์กรของรัฐองค์กรใดมีอำนาจลงคำสั่งสิทธิและเสรีภาพของราษฎรได้ในกรณีใดภายในขอบเขตอำนาจอย่างไร และไม่เกินขอบเขตแห่งความจำเป็นเพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์สาธารณะ (หยุด แสงอุทัย, 2513, หน้า 97) เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว การที่พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 ได้บัญญัติเกี่ยวกับอำนาจในการยึดอายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไว้ในมาตรา 16 โดยได้บัญญัติให้อำนาจในการยึดอายัดทรัพย์สินเป็นอำนาจของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ในการที่จะยึดทรัพย์สินตามมาตรา 22 ได้ หรือแม้ตามมาตรา 21 คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินอาจจะมอบอำนาจในการยึดอายัดทรัพย์สินให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ได้ก็ตาม แต่การได้อำนาจหรือการใช้อำนาจดังกล่าวเช่นว่านั้นก็เป็นการได้อำนาจหรือการใช้อำนาจหลังจากที่เลขาธิการ ป.ป.ส. ได้มีคำสั่งแต่งตั้งเจ้าหน้าที่คนนั้นให้เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ในการรับผิดชอบสำนวนแต่ละคดีเป็นราย ๆ ไป โดยหลักการปฏิบัติแล้ว เมื่อมีการยึดอายัดทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดแล้ว ก็จะมีการรายงานผลการตรวจยึดอายัดมายังเลขาธิการ ป.ป.ส. เพื่อให้มีคำสั่งแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบสำนวนคดี และจะมีคำสั่งให้ยึดอายัดทรัพย์สินไว้ชั่วคราวเพื่อตรวจสอบในคราวเดียวกัน ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าว นั้นเป็นการดำเนินการโดยอาศัยมาตรา 19 วรรคสอง ในกรณีมีความจำเป็นเร่งด่วน เลขาธิการอาจสั่งให้มีการตรวจสอบทรัพย์สินของผู้ต้องหาไปก่อนแล้วรายงานให้คณะกรรมการทราบ และมาตรา 22 วรรคสอง เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบทรัพย์สิน หากมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าทรัพย์สินรายใดอาจมีการโอน ยักย้าย ซุกซ่อน หรือเป็นกรณีที่มีเหตุและความจำเป็นอย่างอื่น ให้คณะกรรมการมีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินรายนั้นไว้ชั่วคราวจนกว่าจะมีการวินิจฉัยตามมาตรา 16 (3) จะเห็นได้ว่าการดำเนินการตามกระบวนการต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นล้วนแล้วแต่เป็นการบวนการหรือเป็นการใช้อำนาจของคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน โดยไม่มีบทบัญญัติของกฎหมาย มาตราใดได้ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ผู้ทำการยึดอายัดทรัพย์สินของผู้ต้องหาไว้เลย

2. เกี่ยวกับอำนาจตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 จากที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายที่ให้อำนาจในการจับกุม ตรวจค้น และยึดอายัดทรัพย์สิน ตลอดจนขั้นตอนวิธีการในการดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น จะเห็นได้ว่าจุดเริ่มต้นของการดำเนินการในการตรวจสอบทรัพย์สินคือการจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และมีการตรวจยึดอายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของผู้ต้องหา โดยผู้มีอำนาจหน้าที่ในการที่จะกระทำการดังกล่าวได้คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ทหาร เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงาน ป.ป.ส.ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 เจ้าหน้าที่เหล่านี้ถือได้ว่า

เป็นผู้เริ่มกระบวนการในการที่จะนำไปสู่การดำเนินคดีไม่ว่าจะเป็นคดีอาญา หรือคดีที่เกี่ยวกับการ ยึดอายัดทรัพย์สินตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น โดยการใช้อำนาจดังกล่าวเป็นการใช้อำนาจของ เจ้าหน้าทีรัฐ ซึ่งอาจจะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ขัดต่อหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 เว้นแต่จะมีกฎหมายรับรองในการที่จะให้กระทำการใด ๆ ได้เป็นการเฉพาะ ซึ่งเมื่อ พิจารณาเกี่ยวกับอำนาจของเจ้าหน้าที่ในการปราบปรามยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติในการ ปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 แล้ว การให้อำนาจเกี่ยวกับการปราบปรามยาเสพติดจะเป็นการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากเลขาธิการ ป.ป.ส. ตามมาตรา 14 (1)-(7) จะ กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอำนาจเกี่ยวกับการยึดอายัด ที่ได้กำหนดให้อำนาจแก่เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ไว้ในมาตรา 14 (4) กล่าวคือ ให้มีอำนาจยึดหรืออายัด ยาเสพติดที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ โดยส่วนใหญ่แล้วในการปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ที่ทำการจับกุมผู้ต้องหาคดียาเสพติดจะใช้อำนาจในการยึดทรัพย์สินจากผู้ต้องหาไม่ว่าจะเป็น การยึดทรัพย์สินที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำ ความผิด หรืออาจใช้เป็นพยานหลักฐาน หรือแม้กระทั่งเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ก็จะอ้างอำนาจตามบทบัญญัติมาตรา 14 (4) ซึ่งหากพิจารณาตาม บทบัญญัติตามกฎหมายอนุมาตรา 14 นี้จะเห็นว่าเจ้าหน้าที่จะใช้อำนาจตามอนุมาตรา นี้ไม่ได้ เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการยึดทรัพย์สินที่จะใช้ได้ตามมาตรานี้ต้องเป็นทรัพย์สินที่มีไว้ โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิด หรืออาจใช้เป็น พยานหลักฐาน เท่านั้น ไม่อาจใช้ได้กับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องหรือได้มาจากการกระทำความผิด เกี่ยวกับยาเสพติดได้เลย เนื่องจากการยึดอายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องหรือได้มาจากการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ได้มีกฎหมายตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความ ผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 กำหนดให้อำนาจแก่คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินเป็น การเฉพาะแล้ว เท่ากับว่าการใช้อำนาจหน้าที่หรือการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ด้านการปราบปราม ยาเสพติดในปัจจุบันเป็นการดำเนินการ โดยไม่มีอำนาจและเป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ครอบครองทรัพย์สิน

จากปัญหา และเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาเห็นว่าเพื่อเป็นการป้องกันความเสียหาย อันจะเกิดกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการปราบปรามยาเสพติด หรือราษฎรผู้ได้รับผลกระทบจาก การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐ และเป็นการป้องกันการใช้อำนาจหรือการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ อย่างเกินเลย จึงเห็นควร

1. แก้ไขบทบัญญัติในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 โดยเห็นควรให้เพิ่มเกี่ยวกับบทนิยามของคำว่า “ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หมายความว่า เงิน หรือทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และให้หมายความรวมถึง เงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยการใช้เงินหรือทรัพย์สินดังกล่าว ซื้อมาหรือกระทำไม่ว่าด้วยประการใด ๆ ให้เงินหรือทรัพย์สินนั้นเปลี่ยนสภาพไปจากเดิม ไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนสภาพกี่ครั้ง และไม่ว่าเงินหรือทรัพย์สินนั้นจะอยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่น โอนไปเป็นของบุคคลอื่นหรือปรากฏตามหลักฐานทางทะเบียนว่าเป็นของบุคคลอื่นตาม กฎหมาย”

2. แก้ไขบทบัญญัติในมาตรา 14 (4) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 โดยเห็นควรให้เพิ่มเกี่ยวกับการให้อำนาจแก่ กรรมการ รองเลขาธิการ และเจ้าพนักงาน ให้มีอำนาจในการยึดอายัด ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด กล่าวคือ มาตรา 14 (4) ปัจจุบันให้มีอำนาจเพียง “ยึดหรืออายัดยาเสพติดที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วย กฎหมาย หรือทรัพย์สินอื่นใดที่ได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือที่อาจ ใช้เป็นพยานหลักฐานได้”

3. แก้ไขบทบัญญัติในมาตรา 14 (6) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 โดยเห็นควรเพิ่มอำนาจในมาตรา 14 (6) ให้แก่กรรมการ เลขาธิการ รอง เลขาธิการและเจ้าพนักงาน ให้มีอำนาจในการสอบสวนผู้กระทำความผิด และผู้เกี่ยวข้องกับ การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งปัจจุบัน มาตรา 14 (6) ให้อำนาจเพียง “สอบสวนผู้ต้องหาใน คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด”

บรรณานุกรม

- กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550. (2551). กรุงเทพฯ:
ไฮเอ็ดพิมพ์ ลิขซิ่ง.
- การยึดอายัดและริบทรัพย์สินคดีอาเสพติดตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำ
ผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2543. (2543)กรุงเทพฯ: สำนักงาน ป.ป.ส. สำนักตรวจสอบ
ทรัพย์สินคดีอาเสพติด และกองนิติการ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- กองกฎหมายต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2521). การริบทรัพย์สินที่ใช้ในการ
กระทำความผิด. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- กึ่งกาญจน์ กันทะวงศ์. (2522). มาตรการบังคับใช้กฎหมาย ตามพระราชบัญญัติป้องกันและ
ปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519: ศึกษาเฉพาะกรณีการใช้อำนาจของเจ้าพนักงาน ป.ป.ส.
ตามมาตรา 14. ม.ป.ท.
- กำธร กำประเสริฐ และสุเมธ จานประดับ.(2552). ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยและ
ระบบกฎหมายหลัก (*The thai legal history and major legal system*). กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- คณิต ณ นคร. (2538). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพฯ:
นิติธรรม.
- คณะกรรมการกฤษฎีกา คณะที่ 10. (2547). อำนาจพนักงานในการยึดหรืออายัดตามมาตรา
14(4) แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519. เรื่องเสรีจที่
207/2547
- จุฬา อินอิ. (2557). ปัญหาการริบทรัพย์สินของกลางในคดีอาเสพติด มาตรา 30 ของ
พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2534. กรุงเทพฯ: สถาบัน
พัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลากร ศาลยุติธรรม.
- จุฬา อินอิ. (2557). ปัญหาการริบทรัพย์สินของกลางในคดีอาเสพติด มาตรา 30 ของ
พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2534. กรุงเทพฯ:
สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลากร.
- จิตติ ดิงสภักดิ์. (2525). คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์,
จิตติ ดิงสภักดิ์. (2536). คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1(พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ:
สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- ฉัตรแก้ว นิธิอุทัย. (2536). ความร่วมมือระหว่างประเทศในการริบทรัพย์สิน. วิทยานิพนธ์
นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสานต. (2531). โทษริบทรัพย์. วารสารกฎหมาย จุฬาลงกรณ์, 12(1), 84.
- ชาติชาย สุทธิกลม. (2540). สรุปผลการยึดอายัดทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534. ม.ป.ท.
- ชำนาญ ชาติขันธ์. (ม.ป.ป.). การดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542: ศึกษาเฉพาะกรณีมาตรา 48. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2542). รวมบทความและสารานุกรมเกี่ยวกับกฎหมายฟอกเงิน. กรุงเทพฯ: กุรุสภาลาดพร้าว.
- ณรงค์ สุวรรณเปี่ยม. (2550). มาตรการริบทรัพย์สิน: ศึกษาเฉพาะกรณีทรัพย์สินของกลางในคดียาเสพติด. กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม.
- ณัฐพงษ์ ประดา, (2546). แนวคิดและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการยึดทรัพย์สิน. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นราวรรณ พรหมจรรย์. (2554). การริบทรัพย์สินที่ได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เนาวรัตน์ น้อยผล. (2537). การป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยมาตรการริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรพิมล โสจิรัตน์. (2539). การริบทรัพย์สินด้วยกระบวนการพิจารณาทางแพ่งตามหลักกฎหมายคอมมอนลอร์เปรียบเทียบกฎหมายไทย. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัฒนพันธ์ สุขยิ่ง และสืบศักดิ์ แดงบุญเรือง. (2535). รายงานการสืบสวนคดียาเสพติดฮ่องกง. กรุงเทพฯ: สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
- มงคล คงแสงจันทร์. (2547). อำนาจหน้าที่ของเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ศึกษาเฉพาะกรณี มาตรา 38. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิชัย วงษ์ทอง. (2545). หลักการและขั้นตอนเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีปกครอง: ศึกษาเฉพาะกรณีเขตอำนาจศาลปกครอง. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- วรพจน์ วิสรุตพิชญ์. (2531). การควบคุมการใช้ดุลพินิจทางปกครองโดยองค์การตุลาการ.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรพจน์ วิสรุตพิชญ์. (2538). สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- วรพจน์ วิสรุตพิชญ์. (2540). ข้อความคิดและหลักการพื้นฐานในกฎหมายมหาชน. กรุงเทพฯ:
นิติธรรม.
- วุฒิพงษ์ เกษภาษา. (2548). การริบทรัพย์สินของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หลบหนีการจับกุมในคดี
ยาเสพติด. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์,
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศุภเชษฐ์ คุสุวรรณ. (2540). ความชอบธรรมทางกฎหมายของการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ในระบบ
กฎหมายไทย. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรพล ไตรเวทย์. (2543). คำอธิบายกฎหมายฟอกเงิน (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สุรพล นิติไกรพจน์. (2541). การปรับปรุงโครงสร้างทางกฎหมายในการจัดองค์กรภาคมหาชน:
ความเป็นไปได้และแนวทางในการตรากฎหมายจัดตั้งองค์กรของรัฐที่ไม่ใช่ส่วนราชการ
หรือรัฐวิสาหกิจ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ส่วนพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีสํานักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด
สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2545). เรียนรู้เรื่องยาเสพติด.
(พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ส่วนพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีสํานักพัฒนาการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- สีหนาท ประยูรรัตน์. (2547). ความผิดมูลฐานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม
การฟอกเงินกับมาตรการป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมและผู้มีอิทธิพล
ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน.
- เสถียร หอมขจร. (2540). ทฤษฎีการเมืองและจริยธรรม 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สิทธิพร. (2552). อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุ
ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ.1988. เข้าถึงได้จาก <http://www.l3nr.org/posts/257155>
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม. (2556). รวม
กฎหมายยาเสพติด: พร้อมด้วยกฎกระทรวงระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง (พิมพ์ครั้งที่ 13).
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม. (2551). คู่มือประสานงาน
และการรวบรวมพยานหลักฐานคดียาเสพติด (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักกฎหมาย.

- หยุด แสงอุทัย. (2513). *หลักรัฐธรรมนูญ และกฎหมายเลือกตั้งทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- หยุด แสงอุทัย. (2542). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: ปรกาศพริก.
- องค์การอนามัยโลก. (2537). *ความรู้พื้นฐานเพื่อการป้องกันยาเสพติดในเยาวชน*. กรุงเทพฯ: ไอเดีย สแควร์.
- อรุณ ภาณุพงศ์ . (2537). นิติกรรมประชาธิปไตย. *วารสารนิติศาสตร์*, 24(2) , 364.
- Brew, J. (1988). State and federal forfeiture of property involved in drug transantion. *Dickinson Law Review*, 92, 463.
- Cooper, J. (1902). Cognitive neuroscience: implications for education. *Westminster Studies in Education*, 26(1), 36.
- Lepointe, G. (1958). *Droit romain et ancien droit fran ais (droit des beins)*. Paris: Dalloz.
- Monier, R. (1947). *Mauel el mentaire de droit romain, tome i en*. Paris: Edition domat montchestien.
- Pino, A.. (n.d.). Nation build alliances to stop organized crime. Retrieved from <http://usinfo.state.gov/journals/itgic/0801/ijge/gj08.htm>
- United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances. (1988).